XXIX OGÓLNOPOLSKA
KONFERENCJA PSYCHOLOGII ROZWOJOWEJ

WSPÓŁCZESNE DROGI ROZWOJU

Między obawą a nadzieją

Program i księga abstraktów

Organizatorzy:

Polskie Stowarzyszenie Psychologii Rozwoju Człowieka

Wydział Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego

Partnerzy konferencji :

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego www.wuj.pl

PWN

www.psprc.edu.pl/okpr

XXIX OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA
PSYCHOLOGII ROZWOJOWEJ

WSPÓŁCZESNE DROGI ROZWOJU
MIĘDZY OBAWĄ A NADZIEJĄ

WYDARZENIE ONLINE 20-22 MAJA 2021

Organizatorzy

Polskie Stowarzyszenie Psychologii Rozwoju Człowieka
Wydział Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego

Partnerzy

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Państwowe Wydawnictwo Naukowe PWN

Komitet Naukowy

Prof. dr hab. Ewa Czerniawska
Prof. dr hab. Elżbieta Dryll
Prof. dr hab. Maria Kielar-Turska
Prof. dr hab. Maria Ledzińska
Dr hab. Jan Cieciuch, prof. UKSW
Dr hab. Dorota Czyżowska, prof. UJ
Dr hab. Ewa Gurba, prof. UJ
Dr hab. Alicja Kalus, prof. UO
Dr hab. Beata Krzywosz-Rynkiewicz, prof. UWM
Dr hab. Katarzyna Markiewicz, prof. WSEI, Lublin
Dr hab. Elżbieta Rydz, prof. KUL
Dr hab. Małgorzata Święcicka
Dr hab. Anna Cierpka
Dr hab. Grażyna Katra
Dr hab. Grażyna Kmita
Dr hab. Katarzyna Lubiewska
Dr Ludmiła Zając-Lamparska

Komitet Organizacyjny

Dr hab. Grażyna Katra – przewodnicząca
Dr hab. Anna Cierpka
Dr hab. Katarzyna Lubiewska
Dr Karolina Małek
Dr Alicja Niedźwiecka
Mgr Joanna Siudem-Kuna – sekretarz
Mgr Agnieszka Sternak – II sekretarz
Mgr Ewelina Łapińska
Mgr Zofia Borska-Mądrzycka

Opracowanie: dr Alicja Niedźwiecka
Projekt okładki: dr Karolina Małek

Nikt dzisiaj nie podważa tezy, że rozwój jest uwarunkowany oddziaływaniem środowiska na jednostkę o określonym wyposażeniu biologicznym. Osiągnięcia neuropsychologii ukazują rolę wczesnych doświadczeń, głównie społecznych, w rozwoju mózgu i kształtowaniu podstawowych wzorców behawioralnych, będących bazą dla kolejnych doświadczeń. Może to budzić optymizm, gdy warunki rozwoju są korzystne lub niepokój, gdy zaniedbania i niedostatki wczesnej opieki i przywiązania miałyby determinować drogę życiową człowieka. Jednakże plastyczność naszego mózgu daje nadzieję na możliwość korygowania przebiegu rozwoju w każdej fazie życia.

W tym kontekście nabierają znaczenia pytania o szeroko rozumiane środowisko rozwoju. Żyjemy w okresie jego dynamicznych zmian. Nowe technologie modyfikują nasze codzienne zachowania. Rozwój medycyny daje szansę na leczenie wielu chorób i przedłużenie życia, stawiając przed leczonymi osobami nowe wyzwania. Wzrasta świadomość znaczenia ludzkiej aktywności dla zmian w środowisku naturalnym. Tempo zmian cywilizacyjnych i kulturowych wzrasta. Można mieć wrażenie, że drogi rozwoju prowadzą w nieznane. To budzi lęk, ale i nadzieję…

SPIS TREŚCI

Program 7

Wprowadzenie 33

Wykłady 38

Sympozja 51

Referaty 90

Plakaty 159

Dyskusje panelowe 181

PROGRAM

20 maja 2021 – czwartek

<table>
<tr><td>9.00 - 9.30</td><td colspan="3">Testowanie połączenia internetowego</td></tr>
<tr><td>9.30 - 10.00</td><td colspan="3">Oficjalne otwarcie – dr hab. B. Krzywosz-Rynkiewicz, prof. UWM, dr hab. K. Imbir, prof. UW oraz dr hab. G Katra (z ramienia KO XXIX OKPR)</td></tr>
<tr><td>10.00 - 10.45</td><td colspan="3">Wykład plenarny
prof. dr hab. Dominika Maison
Edukacja a socjalizacja – uwarunkowania dobrego funkcjonowania w świecie konsumpcji i finansów
Wprowadzenie
dr hab. Grażyna Katra</td></tr>
<tr><td>10.45 - 12.30</td><td>Panel dyskusyjny 1.
dr hab. K. Lubiewska
How to formulate hypotheses in cross-cultural studies on development?</td><td>Sympozjum 1.
dr hab. M. Czerwińska-Jasiewicz, prof. UW, dr hab. W. Zagórska, prof. UKSW,
Poznanie rozwoju umysłu i osobowości człowieka oraz działanie na jego rzecz</td><td>Sesja tematyczna 1.
Psychologia wobec zaburzeń rozwoju i niepełnosprawności
Przewodnicząca:
dr Agnieszka Siedlar</td></tr>
<tr><td>12.30 - 13.15</td><td colspan="3">Przerwa</td></tr>
<tr><td>13.15 – 14.00</td><td colspan="3">Wykład plenarny
dr hab. Alicja Senejko, prof. UWr
Realność rozwoju potraumatycznego?
Wprowadzenie
dr hab. Anna Oleszkowicz, prof. UWr</td></tr>
</table>

14.00 - 15.45	Sympozjum 2. dr hab. B. Smykowski, prof. UAM, *O potrzebie stałości i powtarzalności w szybko zmieniającym się świecie*	Sympozjum 3. prof. dr hab. H. Liberska, *Trudności w realizacji zadań rozwojowych przez dorosłych: przejawy i możliwości zmiany w czasie*	Sesja tematyczna 2. *Wybrane aspekty pracy terapeutycznej* Przewodnicząca: dr hab. Anna Słysz, prof. UAM	
15.45 - 16.30	Wykład plenarny **prof. dr hab. Maria Kielar-Turska** ***Z kart historii psychologii rozwoju człowieka w Polsce: Marii Przetacznik-Gierowskiej studia nad rozwojem człowieka*** Wprowadzenie dr hab. Jan Cieciuch, prof. UKSW			
16:30 - 16.45	Przerwa			
16.45 - 18.00	Sympozjum 4. dr M. Budziszewska *Rozwój w cieniu zmiany klimatu. Perspektywa młodzieży oraz osób na różnych etapach biegu życia*	Sesja tematyczna 3. *Rozwój w relacjach partnerskich* Przewodniczący: dr Jarosław Jastrzębski	Sesja tematyczna 4. *Psycholo-gia okresu późnej dorosłości* Przewodniczący: dr hab. Henryk Olszewski, prof. UG	Sesja tematyczna 5. *Zaburzenia odżywiania i wizerunek ciała* Przewodnicząca: dr hab. Joanna Radoszewska

21 maja 2021 – piątek

8.30 - 9-00	Testowanie połączenia internetowego		
9.00 - 9.45	Wykład plenarny **prof. dr hab. Lech Witkowski** ***Psychodynamiki i ich struktura. Spór metodologiczny w kwestii badania i stymulowania rozwoju człowieka*** Wprowadzenie dr hab. Anna Cierpka		
9.45 - 11.30	Sympozjum 5. dr hab. M. Tatala, prof. KUL *Religijność jako wydarzenie*	Sympozjum 6. dr hab. L. Bakiera, prof. UAM *Obawy i nadzieje osób u progu dorosłości*	Sesja tematyczna 6. *Rodzina i rodzicielstwo* Przewodniczący: dr Konrad Piotrowski
11.30 - 12.30	**Sesje plakatowe**		
12.30 - 13.15	Przerwa		
13.15 - 14.00	Wykład plenarny **prof. Maya Gratier** ***Taking infant studies back into the wild to tackle new social urgencies*** Wprowadzenie dr hab. Grażyna Kmita		

14.00 - 15.45	Sympozjum 7. prof. dr hab. J. Trempała, dr L. Zając-Lamparska *Interwencje poznawcze w różnych okresach życia człowieka*	Sesja tematyczna 7. *Rozwój a rzeczywistość wykreowana kulturowo* Przewodnicząca: dr Magdalena Szubielska	Sesja tematyczna 8. *Psychologia rozwoju człowieka wobec pandemii* Przewodnicząca dr hab. Ewa Gurba, prof. UJ	Sesja tematyczna 9. *Rozwój a wyzwania edukacyjne* dr hab. Anna Paszkowska-Rogacz, prof. UŁ
15.45 - 16.00	Przerwa			
16.00 - 17.45	Panel dyskusyjny 2. dr hab. G. Kmita *Drogi rozwoju wcześniaków i długofalowe skutki wcześniactwa*	Sesja tematyczna 10. *Metodologia i narzędzia w badaniach psychologii rozwojowej* Przewodniczący: dr Zbigniew Łoś	Sesja tematyczna 11. *Różnice indywidualne w rozwoju* Przewodnicząca: dr hab. Aleksandra Pilarska, prof. UAM	Sesja tematyczna 12. *Potencjalne zagrożenia dla rozwoju* Przewodnicząca: dr hab. Alicja Kalus, prof. UO
17.45	**Walne zebranie PSPRC**			

22 maja 2021 – sobota

8.30 - 9.00	Testowanie połączenia internetowego		
9.00 - 9.45	Wykład plenarny **prof. Willem Koops** ***Developmental Psychology in cultural historical context*** Wprowadzenie dr hab. Katarzyna Markiewicz, prof. WSEI, Lublin		
9.45 - 11.30	Panel dyskusyjny 3. prof. dr hab. E. Dryll, prof. dr hab. A. Niemczyński *Psychologia narracyjna o rozwoju*	Sesja tematyczna 13. *Konstrukt przywiązania we współczesnej psychologii rozwojowej* Przewodnicząca: dr hab. Katarzyna Lubiewska	Sesja tematyczna 14. *Wyzwania rozwojowe okresu dorastania i wczesnej dorosłości* Przewodnicząca: dr hab. Danuta Borecka-Biernat, prof. UWr
12.00 - 12.30	**Zamknięcie konferencji**		

Lista wykładów

Edukacja a socjalizacja – uwarunkowania dobrego funkcjonowania w świecie konsumpcji i finansów
Prof. dr hab. Dominika Maison

Developmental Psychology in cultural historical context
Prof. Willem Koops

Z kart historii psychologii rozwoju człowieka w Polsce: Marii Przetacznik-Gierowskiej studia nad rozwojem człowieka
Prof. Maria Kielar-Turska

Psychodynamiki i ich struktura
(Spór metodologiczny w kwestii badania i stymulowania rozwoju człowieka)
Prof. dr hab. Lech Witkowski

Taking infant studies back into the wild to tackle new social urgencies
Prof. Maya Gratier

Realność rozwoju potraumatycznego?
Dr hab. Alicja Senejko, prof. UWr

Lista sympozjów

Poznanie rozwoju umysłu i osobowości człowieka oraz działanie na jego rzecz
dr hab. M. Czerwińska-Jasiewicz, prof. UW, dr hab. W. Zagórska, prof. UKSW

O potrzebie stałości i powtarzalności w szybko zmieniającym się świecie
dr hab. B. Smykowski, prof. UAM

Trudności w realizacji zadań rozwojowych przez dorosłych: przejawy i możliwości zmiany w czasie
prof. dr hab. H. Liberska

Rozwój w cieniu zmiany klimatu
Perspektywa młodzieży oraz osób na różnych etapach biegu życia
dr M. Budziszewska

Religijność jako wydarzenie
dr hab. M. Tatala, prof. KUL

Obawy i nadzieje osób u progu dorosłości
dr hab. L. Bakiera, prof. UAM

Interwencje poznawcze w różnych okresach życia człowieka
prof. dr hab. J. Trempała, dr L. Zając-Lamparska

Lista wystąpień: Sesje tematyczne

Sesja tematyczna 1. Psychologia wobec zaburzeń rozwoju i niepełnosprawności

Przewodnicząca: dr Agnieszka Siedlar

Cechy zaburzeń ze spektrum autyzmu u nastolatek z podejrzeniem zaburzeń depresyjnych
dr Agnieszka Siedler, mgr Edyta Idczk-Paceś, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M.Grzegorzewskiej w Warszawie

Związek reaktywności sensorycznej z rozumieniem przekonań u dzieci z ASD o różnym poziomie rozumienia mowy
dr Karolina Krzysztofik, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Rozwój i funkcjonowanie tożsamości w warunkach niepełnosprawności fizycznej
prof. dr hab. Lidia Lysiuk, Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji, Lublin

Kategorie normatywne szacunku wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną u pracowników Warsztatów Terapii Zajęciowej
dr hab. Paweł Kurtek, prof. UJK, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Sesja tematyczna 2.
Wybrane aspekty pracy terapeutycznej

Przewodnicząca: dr hab. Anna Słysz, prof. UAM

Znaczenie nadziei w pracy terapeutycznej
dr Agnieszka Wielgus, Szkoła Wyższa im. P. Włodkowica w Płocku

Kształtowanie się tożsamości psychoterapeuty we współczesnym świecie. Rozważania w kontekście teorii rozwoju psychospołecznego Erika Eriksona
dr hab. Anna Słysz, prof. UAM, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Zastosowanie Wideotreningu Komunikacji w procesie psychologicznej oceny rozwoju językowego dziecka
mgr Justyna Cieślińska, Uniwersytet Warszawski/Instytut Matki i Dziecka

Przystanek Mama – profilaktyka depresji poporodowej w Polsce. Badania pilotażowe
dr Tamara Walczak-Kozłowska, dr Magdalena Chrzan-Dętkoś, Uniwersytet Gdański

Badania przesiewowe pod kątem depresji przed- i poporodowej – czy położne są na nie przygotowane?
dr Magdalena Chrzan-Dętkoś, dr Tamara Walczak-Kozłowska, Uniwersytet Gdański

Sesja tematyczna 3.
Rozwój w relacjach partnerskich

Przewodniczący: dr Jarosław Jastrzębski

Badania jakościowe na temat pojednania
mgr Anna Samolej, Uniwersytet Warszawski

Style przywiązania a eudajmonistyczny wymiar jakości relacji w związkach miłosnych na różnych etapach ich rozwoju
dr Jarosław Jastrzębski, Wiktoria Gałczyńska, Natalia Kłapeć, Jan Wyrzykowski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Rodzaj komunikacji między partnerami a eudajmonistyczny wymiar jakości relacji w związkach romantycznych na różnych etapach ich rozwoju
dr Jarosław Jastrzębski, Szczepan Jezioro, Patrycja Obszyńska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Składniki miłości a eudajmonistyczny wymiar jakości relacji w związkach romantycznych na różnych etapach ich rozwoju
dr Jarosław Jastrzębski, Nikola Bartkiewicz, Alicja Prusaczyk, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Sesja tematyczna 4.
Psychologia okresu późnej dorosłości

Przewodniczący: dr hab. Henryk Olszewski, prof. UG

Specyfika interakcji komunikacyjnej w starości
dr hab. Henryk Olszewski, prof. UG, Uniwersytet Gdański

Percepcja pierwszych symptomów starzenia w tradycyjnych i współczesnych populacjach - porównanie między Hadza (Tanzania) a Polską
dr Tomasz Frąckowiak, dr Anna Oleszkiewicz, mgr Agata Groyecka-Bernard, Uniwersytet Wrocławski, dr Marina Butovskaya, RSUH, Rosja, dr hab. Piotr Sorokowski, prof. UWr, Uniwersytet Wrocławski

Postrzeganie siebie a postawy osób wkraczających w dorosłość wobec seniorów
ks. dr Jacek Łukasiewicz, dr hab. Wiesław Kowalski, prof. WSEI, WSEI

Sesja tematyczna 5.
Zaburzenia odżywiania i wizerunek ciała

Przewodnicząca: dr hab. Joanna Radoszewska

Nazwać niewypowiedziane: Przekazy międzypokoleniowe w rodzinach z dzieckiem z zaburzeniem odżywiania
dr Małgorzata Starzomska-Romanowska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Rozumienie jadłowstrętu psychicznego z perspektywy poeriksonowskiej koncepcji integracji osobowej
dr Małgorzata Starzomska-Romanowska, dr hab. Wanda Zagórska, prof. UKSW, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Objadanie a psychiczne i relacyjne funkcjonowanie dzieci
dr hab. Joanna Radoszewska, Uniwersytet Warszawski

Sesja tematyczna 6.
Rodzina i rodzicielstwo

Przewodniczący: dr Konrad Piotrowski

Stres rodzicielski a wybrane aspekty funkcjonowania rodziców i ich dzieci
mgr Joanna Niedziela, dr Emilia Wrocławska-Warchala, Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

Charakterystyki Matki-Polki w sądach matek małych dzieci
dr Anna Szymanik-Kostrzewska, dr Paulina Michalska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Tożsamość rodzicielska z perspektywy modelu tożsamości Meeusa-Crocetti: Podsumowanie pierwszego etapu badań
dr Konrad Piotrowski, Uniwersytet SWPS, Poznań

Kulturowe i relacyjne uwarunkowania poczucia własnej skuteczności rodzicielskiej u imigrantów z Ukrainy mieszkających w Polsce
mgrJoanna Boruszak-Kiziukiewicz, dr hab. Grażyna Kmita, Uniwersytet Warszawski

System rodzinny jako przestrzeń biograficznego uczenia się i rozwoju
dr Karolina Kuryś-Szyncel, Uniwersytet im. A.Mickiewicza w Poznaniu

Sesja tematyczna 7.
Rozwój a rzeczywistość wykreowana kulturowo

Przewodnicząca: dr Magdalena Szubielska

Tęsknota za domem (homesickness) i inne trudności doświadczane przez adolescentów będących Dziećmi Trzeciej Kultury- podejście teoretyczne
Agata Evans, Luanda International School

Cosplay a koncepcja tożsamości narracyjnej
mgr Daria Wrona, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Tożsamość jako rezultat zaspokajania potrzeb podstawowych – prezentacja socjokulturowego modelu tożsamości
mgr Łukasz Piotr Stecko, Uniwersytet Wrocławski

Rozwojowe aspekty odbioru estetycznego sztuki współczesnej przez dzieci i młodzież
dr Magdalena Szubielska, Dominika Majewska, Samanta Szymczyk, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Sesja tematyczna 8.
Psychologia rozwoju człowieka wobec pandemii

Przewodnicząca: dr hab. Ewa Gurba, prof. UJ

Cechy osobowości i bliskość adolescentów z rodzicami jako predyktory doświadczanych przez młodzież zagrożeń związanych z Covid- 19
dr hab. Ewa Gurba, prof. UJ, Uniwersytet Jagielloński, dr hab. Alicja Senejko, prof. UWr, Uniwersytet Wrocławski, ks. dr hab. Grzegorz Godawa, prof UPJPII, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II

Znaczenie czynnika grit dla funkcjonowania młodzieży szkolnej w okresie pierwszej fali pandemii COVID-19
dr Marcin Kolemba, Uniwersytet w Białymstoku

Pandemia - czas rozwoju czy ograniczeń
mgr Renata Hebdowska, mgr Ewa Dragan, Instytut Partnerstwa Renata Hebdowska

Czas pandemii jako wyzwanie dla nauczycieli i rodziców
mgr Magdalena Słowik, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Doświadczenia z nauczania zdalnego z perspektywy studentów uczelni technicznej i humanistycznej. Raport z badań
dr Agnieszka Szewczyk-Zakrzewska, Mateusz Micał, Paulina Przywara, Paulina Stolecka, Akademia Ignatianum w Krakowie

COVID-19 a zdrowie psychiczne starszych pracowników. Wstępne dane z 27 krajów
dr Katarzyna Skałacka, dr Grzegorz Pajestka, Uniwersytet Opolski

Sesja tematyczna 9.
Rozwój a wyzwania edukacyjne

Przewodnicząca: dr hab. Anna Paszkowska-Rogacz, prof. UŁ

Związek pochwał i krytyki od nauczyciela z bezradnością intelektualną z matematyki
dr Olga Bąk, mgr Sabina Barszcz, Uniwersytet Wrocławski

Co dzieci w wieku szkolnym wiedzą o wyborze kariery i o zatrudnieniu? – prezentacja koncepcji Kimberly A.S. Howard i Mary E. Walsh oraz próba empirycznej jej weryfikacji w badaniach własnych
dr hab. Anna Paszkowska-Rogacz, prof. UŁ, Uniwersytet Łódzki

Współwystępowanie trudności w rozwoju języka mówionego i trudności w nauce czytania w języku polskim
mgr Joanna Kamykowska, dr Magdalena Łuniewska-Etenkowska, prof. dr hab. Ewa Haman, Uniwersytet Warszawski

Gotowość emocjonalno-motywacyjna sześciolatków w ocenie rodziców
dr Anna Szymanik-Kostrzewska, dr Paulina Michalska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Czy zaburzenia systemu uwagi u dzieci urodzonych bardzo przedwcześnie ulegają remisji wraz z wiekiem?
dr Tamara Walczak-Kozłowska, dr Magdalena Chrzan-Dętkoś, dr hab. Michał Harciarek, prof. UG, Uniwersytet Gdański

Sesja tematyczna 10.
Metodologia i narzędzia w badaniach psychologii rozwojowej

Przewodniczący: dr Zbigniew Łoś

Kwestionariusz Zachowań Obywatelskich-30 - wersja ogólna: właściwości psychometryczne, trafność teoretyczna i kryterialna wśród wkraczających w dorosłość
prof. dr hab. Anna M. Zalewska, mgr Sławomir Nosek, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Ilościowy pomiar zróżnicowania treści tożsamości osób dorosłych metodą kwestionariuszową
dr Zbigniew Łoś, Uniwersytet Wrocławski

Polskie wersje narzędzi do pomiaru temperamentu dzieci i dorosłych w ramach rozwojowego modelu temperamentu Rothbart i Derryberry'ego
dr Anna Lipska, mgr Klaudia Ponikiewska, dr hab. Jan Cieciuch, prof UKSW, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Polska adaptacja i walidacja kwestionariusza do pomiaru dystresu tożsamościowego (Identity Distress Survey)
mgr Kamil Janowicz, Paweł Ciesielski, Joanna Ćwiklińska, Anita Piasecka, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Badanie jakości przyjaźni w dorastaniu: podejścia metodologiczne, narzędzia
dr Magdalena Żurko, Uniwersytet Wrocławski

Sesja tematyczna 11.
Różnice indywidualne w rozwoju

Przewodnicząca: dr hab. Aleksandra Pilarska, prof. UAM

Związki cech temperamentu i pamięci autobiograficznej
mgr Paulina Olszak, Uniwersytet Warszawski

W trosce o troskę. Charakterystyka i pomiar samoopiekuńczości
dr hab. Aleksandra Pilarska, prof. UAM, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, dr hab. Anna Suchańska, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, prof. WSB

Ciemna Strona Mocy: Wprowadzenie do zagadnienia perfekcjonizmu zorientowanego na dziecko, jego korelatów i metody pomiaru
dr Konrad Piotrowski, Uniwersytet SWPS, Poznań

Czy pomaganie jest zawsze dobre? Ocena moralna zachowania z uwzględnieniem intencji sprawcy. Badanie dzieci w wieku 2-7 lat
mgr Katarzyna Myślińska Szarek, dr Wiesław Baryła, prof. dr hab. Bogdan Wojciszke, Uniwersytet Humanistycznospołeczny SWPS

Studenci wkraczający w dorosłość a studenci dorośli – różnice w temperamencie, stylach tożsamości, dobrostanie i realizowaniu zadań rozwojowych
prof. dr hab. Anna M. Zalewska, dr Elwira Brygoła, dr Anna Kamza, dr Łukasz Lach, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Sesja tematyczna 12.
Potencjalne zagrożenia dla rozwoju

Przewodnicząca: dr hab. Alicja Kalus, prof. UO

Wkraczanie w dorosłość w cieniu traum/y z przeszłości
mgr Michał Knapiński, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Tożsamość narracyjna osób adoptowanych w okresie adolescencji
dr hab Alicja Kalus, prof. UO, Uniwersytet Opolski

Związki pomiędzy stylem i strategią atrybucyjną a nasileniem objawów depresji w okresie dorastania
mgr Małgorzata Grabowska, Polska Akademia Nauk

Używanie mediów a funkcjonowanie psychospołeczne dzieci i młodzieży w ocenie rodziców
dr hab. Ewa Zasępa, prof. APS, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa

Sesja tematyczna 13.
Konstrukt przywiązania we współczesnej psychologii rozwojowej

Przewodnicząca: dr hab. Katarzyna Lubiewska

Czy zdystansowane macierzyństwo ma znaczenie dla przywiązania dzieci w wieku szkolnym? - wyniki badań ilościowych przeprowadzonych w Polsce, Turcji i Holandii
dr Karolina Głogowska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, dr hab. Katarzyna Lubiewska, Uniwersytet Warszawski, prof. Nebi Sumer, Sabanci University, Istanbul, Turkey, prof. Özlü Aran, University of Denver, Denver, USA, Marta Żegleń, Uniwersytet Warszawski

Przywiązanie do rodziców w dzieciństwie a zaburzenia emocjonalne młodych dorosłych wychowanków domu dziecka
dr Anna Czyżkowska, mgr Katarzyna Kwiatkowska, Magdalena Jaworska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Parental reflective functioning as a mediator between parental psychological control and child's attachment insecurity
Marta Żegleń, Uniwersytet Warszawski, dr hab. Katarzyna Lubiewska, Uniwersytet Warszawski, dr Karolina Głogowska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, prof. Nebi Sumer, Sabanci University, Istanbul, Turkey, prof. Özlü Aran, University of Denver, Denver, USA

Związek wymiarów rodzicielstwa z przywiązaniem dzieci w wieku szkolnym w rodzinach różniących się statusem społeczno-ekonomicznym
dr Karolina Głogowska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Sesja tematyczna 14.
Wyzwania rozwojowe okresu dorastania i wczesnej dorosłości

Przewodnicząca: dr hab. Danuta Borecka-Biernat, prof. UWr

Wyzwania rozwojowe okresu dorastania osób homoseksualnych
Jerzy Bandel, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Życie w pojedynkę w okresie wczesnej dorosłości: między obawą a nadzieją
mgr Kamil Janowicz, dr hab. Katarzyna Adamczyk, prof UAM, dr Marta Mrozowicz-Wrońska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Ale czy na pewno warto? Psychospołeczne konsekwencje podejmowania zadań rozwojowych w okresie wczesnej dorosłości
dr hab. Anna Oleszkowicz, prof. UWr, dr Anna Misztela, Uniwersytet Wrocławski

Wybrane funkcje wykonawcze u adolescentów uprawiających pływanie wyczynowe
mgr Karolina Dworska, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Radzenie sobie młodzieży w wieku dorastania w sytuacji konfliktu społecznego w relacji do osobowościowych uwarunkowań
dr hab. Danuta Borecka-Biernat, prof UWr, Uniwersytet Wrocławski

Lista wystąpień: Sesje plakatowe

Sesja plakatowa 1.
O zagadnieniu twórczości w biegu życia

Przewodnicząca: dr hab. Ludwika Wojciechowska, prof. UZ

Rozpoznawalność i cechy formalne rysunków wykonanych przez dzieci w wieku 5 - 9 lat
mgr Katarzyna Pasternak, dr Magdalena Szubielska, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie

Blog adolescenta - Emocje a twórczość literacka i muzyczna
dr Sylwia Seul-Michałowska, Akademia Sztuki, Szczecin

Stosunek emocjonalny różnych kohort wiekowych wobec tatuujących się osób
mgr Anna Winiarek, Polska Akademia Nauk, dr hab. Ludwika Wojciechowska, prof. UZ, Uniwersytet Zielonogórski

Paradoksy w rozwoju człowieka na podstawie pism duchowych Karmelu i współczesnej poezji
dr Małgorzata Starzomska-Romanowska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Tożsamość etniczna osób kultywujących tradycyjną muzykę polską – ich postrzeganie czasu i osobowość
mgr Magdalena Wizła, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Sesja plakatowa 2.
W odpowiedzi na zagrożenia w przebiegu rozwoju

Przewodnicząca: prof. dr hab. Hanna Liberska

Planowanie ciąży a poziom lęku i depresji w dobie trwania epidemii COVID
mgr Magdalena Orłowska, mgr Bartosz Wiszniewski, prof. dr hab. Hanna Liberska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Parental Feelings Inventory – polska adaptacja narzędzia oraz ocena własności psychometrycznych
mgr Dominika Fijałkowska, prof. dr hab. Eleonora Bielawska-Batorowicz, Uniwersytet Łódzki

Zaangażowanie w rodzinny fat talk a zachowania jedzeniowe u polskich nastolatek
mgr Aleksandra Dąbrowska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Gdy w relacji matki z dzieckiem pojawia się choroba nowotworowa - specyfika reprezentacji dziecka chorego onkologicznie u matki
mgr Ida Opalińska, Uniwersytet Warszawski

Analiza funkcjonowania matek dzieci w wieku 12-17 lat chorujących na depresję
Magdalena Walendzik, Uniwersytet Łódzki

Nieuchronność zmian czy przejściowa konieczność - kontrowersje wokół psychoterapii online
mgr Ewa Dragan, mgr Renata Hebdowska, Psychoterapia Praktyka Prywatna, Lublin

Sesja plakatowa 3.
W odpowiedzi na wyzwania współczesnego świata

Przewodnicząca: dr hab. Anna Cierpka

Neuromity a potencjał rozwojowy uczniów
Agata Dębek, Nicola Łazarów, Jan Pigoński, Martyna Jaśkowiak, Patryk Burdun, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Radzenie sobie ze stresem a poziom samoregulacji w okresie dorastania i zachowania ryzykowne dorastających dziewcząt
dr hab. Grażyna Katra, Uniwersytet Warszawski, mgr Magdalena Brzoza, Centrum Wspierania Rodzin „Rodzinna Warszawa"

Tożsamość i kompetencje społeczne współczesnej młodzieży a korzystanie z gier komputerowych
dr Martyna Kotyśko, Agata Piasecka, Marta Krakowiak, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Percepcja więzi z rodzicami i style kształtowania się tożsamości a podejmowanie zmian w systemie znaczeń osobistych w okresie wchodzenia w dorosłość
dr hab. Anna Słysz, prof. UAM, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Wolontariat młodych dorosłych w kontekście teorii perspektyw czasowych – ujęcie rozwojowe
mgr Iwona Nowakowska, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Dorośli w czasach technopolu: wiek, indywidualne zasoby i poczucie stresu informacyjnego
prof. dr hab. Maria Ledzińska, mgr Dominika Wiśniewska, Uniwersytet Warszawski

System rodzinny a jakość związku małżeńskiego w biegu życia
dr hab. Anna Cierpka, mgr Joanna Siudem-Kuna, mgr Agnieszka Sternak, Uniwersytet Warszawski

Lista dyskusji

How to formulate hypotheses in cross-cultural studies on development?
Prowadząca: dr hab. Katarzyna Lubiewska

Drogi rozwoju dzieci urodzonych przedwcześnie – najważniejsze wyzwania w badaniach naukowych i praktyce klinicznej
Prowadząca: dr hab. Grażyna Kmita

Psychologia narracyjna o rozwoju
Prowadzący: dr hab. Elżbieta Dryll, dr hab. Adam Niemczyński, prof. UJ

WPROWADZENIE

Kiedy dwa lata temu uzgadnialiśmy z Organizatorami Konferencji, Wydziałem Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego, temat tegorocznej konferencji mieliśmy na myśli taką oto ideę. Poniżej przytoczę skrót z pierwszego komunikatu:

> Nikt dzisiaj nie podważa tezy, że rozwój jest uwarunkowany oddziaływaniem środowiska na jednostkę o określonym wyposażeniu biologicznym. Osiągnięcia neuropsychologii ukazują rolę wczesnych doświadczeń, głównie społecznych, w kształtowaniu podstawowych wzorców behawioralnych, będących bazą dla kolejnych doświadczeń. Może to budzić optymizm, gdy warunki rozwoju są korzystne lub niepokój, gdy niedostatki miałyby determinować drogę życiową człowieka. Żyjemy w okresie dynamicznych zmian cywilizacyjnych i kulturowych. Można mieć wrażenie, że drogi rozwoju prowadzą w nieznane. To budzi obawę, ale i nadzieję....

Po dwóch latach, tytuł Współczesne drogi rozwoju – między obawą a nadzieją, nabrał nowego znaczenia. Szczególnie ostatnie słowa wstępu mówiące o drodze w nieznane, brzmią jakby proroczo.

Spotkamy się po raz pierwszy w 30 letniej historii naszych konferencji nie osobiście ale on-line, i nie co roku, a po dwóch latach. W ciągu tych dwóch lat pandemia zmieniła nas – jako ludzi, jako badaczy i jako praktyków. Jakkolwiek przysporzyła nam trudności, to trzeba przyznać, ze wypromowała naszą dyscyplinę. Przed psychologami badaczami postawiła pytania, które można usłyszeć w każdej debacie publicznej lub towarzyskiej. Dlaczego niektóre społeczeństwa tak efektywnie radzą sobie z pandemią? Jak zachować jakość życia w izolacji? Jak zmienia nas życie on-line? I wiele innych. Pandemia ustawiła kolejki przed gabinetami praktyków. Wiedzą o tym doskonale terapeuci dzieci i młodzieży, psychologowie diagności w poradniach psychologiczno-pedagogicznych. I w końcu specjaliści z wielu innych dziedzin – lekarze, menedżerowie, politycy (choć ci chyba rzadziej) - zwracają się z pytaniami do nas, psychologów.

Co to oznacza dla nas psychologów rozwoju i jakich nowych trendów możemy się spodziewać w następnych latach. Zwrócę uwagę na kilka, które stoją przed naszą subdyscypliną.

Media społecznościowe podczas pandemii znacznie zwiększyły swój zasięg. Potrzeba wiedzy, nadawania sensu temu co przeżywamy

oraz łatwy dostęp do narzędzi uruchomił rzeszę kont poradnikowych prowadzonych przez terapeutów i psychologów zajmujących się rozwojem. Jeszcze niedawno poradnictwo on-line było rzadkością – dzisiaj jest normą. Nie tylko spotkania terapeutyczne ale także promowanie wiedzy psychologicznej na blogach, na kontach Twitter, a nawet Tik-Toku staje się coraz częstsze. Społeczeństwo zaczęło nas doceniać – wyszliśmy z twierdz naszych gabinetów. Pojawia się jednak pytanie, jaką funkcję będzie pełniła tak przekazywana wiedza? Co będzie percypowane, rozumiane i jak będzie przetwarzane?

Wzrosło zapotrzebowanie na badania psychologiczne. Jeśli ktoś zapytałby mnie, kiedy jest dobry czas dla psychologów do ubiegania się o granty, po powiedziałabym TERAZ!!! Spójrzmy choćby na dwa nowe panele NCN dające szanse badaniom and rozwojem: T-AP TRANS-ATLANTIC PLATFORM for Social Sciences and Humanities: Recovery, Renewal and Resilience in a Post-Pandemic World i CHANSE Transformations: Social and Cultural Dynamics in the Digital Age.

Na całym świecie wciąż trwa wielki eksperyment edukacji na odległość, stwarzający wyjątkową okazję do międzynarodowych badań porównawczych.

Trwa także społeczna izolacja. Są wśród nas dzieci, które chodzą dwa lata do szkoły i nie doświadczyły uczenia się w grupie. Są też uczniowie, którzy w przyszłym roku będą zdawać maturę i nie znają swoich kolegów z klasy (przyszłoroczni maturzyści trzyletniego liceum). Wyobraźmy sobie, że dzieciom i młodzieży w różnym wieku założono pancerz, który na półtora roku zablokował rozwój układu kostnego. Wszystkim! Egalitarnie! Jakie będą tego konsekwencje dla całej generacji? Izolacja ograniczyła kontakty z rówieśnikami a wiele zadań rozwojowych oraz umiejętności społecznych rozwija się właśnie w tych relacjach, które nie są hierarchiczne.

Truizmem jest stwierdzenie, że uczenie się w grupie wspiera poznawczy rozwój. Wieloletnie badania brytyjskiego psychologa Niela Marcera, pokazują mechanizmy tego procesu. Wyjaśniają między innymi, jak dzielenie się pomysłami, przy jednoczesnej możliwości ich kwestionowania i oceny, przed osiągnięciem konsensusu, wpływa na rozwój i rozumienie pojęć.

Jako psychologowie rozwoju wiemy też, że interakcja z rówieśnikami daje możliwość rozwijania społecznego zrozumienia i przestrzegania norm niezbędnych do sprawnego funkcjonowania

społecznego - choćby tego, jak się nie obrażać, zapobiegać faux pas. Dzieci regulują i wyrażają emocje w interakcjach z rówieśnikami. Ograniczone interakcje zmniejszają szanse na rozwijanie emocjonalnego zrozumienia. To wpływa negatywnie na samopoczucie i poczucie własnej wartości.

Brytyjski psycholog Dominic Abrams, który od wielu lat bada dynamikę procesów grupowych, podkreśla znaczenie kontaktów dla bardziej wyrafinowanego funkcjonowania w grupie, jak: lojalność, preferencje oraz konsekwencje odstępstw od normatywnych oczekiwań. Nazywa to „group nous" a więc bardziej zniuansowane rozumienie grupy. O ile o powyższych kwestiach mówi się więcej, to rzadziej zwraca się uwagę na doświadczenia międzygrupowe. Wiele dekad badań pokazało, że pozytywny kontakt międzygrupowy jest jednym z najlepszych sposobów zmniejszania uprzedzeń w ciągu całego życia. Dzisiaj wielu Polaków zadaje psychologom, głównie społecznym i politycznym pytanie – dlaczego my jako naród jesteśmy tak bardzo podzieleni politycznie, światopoglądowo? Praktycy pytają, jak przełamać „bańki", w których żyjemy? Warto pamiętać, że dla wielu dzieci, szkoła to jedyna możliwością obcowania z osobami pochodzącymi z innych grup niż ich własne.

Jak radzą sobie z izolacją i jej konsekwencjami dzieci, młodzież i ich rodziny? Psychologowie i terapeuci, pracownicy telefonów zaufania mówią o dramatycznym wzroście problemów emocjonalnych, samookaleczeń, prób samobójczych. Ilość zgłoszeń do ich gabinetów jest kilkukrotnie większa niż przed pandemią. Sieć internetowa jest niekiedy pierwszy miejscem, w którym wyrażają swoje emocje i potrzeby. Natrafiając na algorytmy programowania behawioralnego, podsuwające im posty, stają się wtórną ofiarą własnych wpisów. Dealerzy substancji psychoaktywnych wyłaniają swoich potencjalnych odbiorców przez analizy społecznościowych mediów – Instagrama, Tik-Toka. Pokazanie zdjęcia ze smutną twarzą czyni z młodego człowieka potencjalny łup.

Już wiemy, że młodzi wrócą wkrótce do szkoły, niekiedy poranieni emocjonalnie i wygłodniali społecznie. Już wiemy, że tam dostaną się w nowy kierat – nadrabiania, sprawdzania, testowania. Bo przecież, jak przekonuje minister edukacji, „obowiązki to nie stres".

W naszym środowisku psychologów rozwoju, mówiliśmy wielokrotnie o konieczności zbliżenia badaczy rozwoju z psychologami praktykami. Dzisiaj, jak nigdy wcześniej widzimy jak jest to znaczące. Ale

jak to zrobić? Powiem szczerze, że nie mam konkretnego pomysłu. Wiem jednak, że takie wydarzenia jak konferencje mogą nas do tego zbliżyć. Życzę więc Państwu owocnych obrad, dzielenia się wiedzą i pomysłami. Życzę Państwu poznawczej uczty. Ale również tego byśmy pamiętali, że nauka jest też społeczną służbą, jakkolwiek pompatycznie to brzmi. Na końcu jej jest bowiem człowiek, który szczególnie dzisiaj potrzebuje psychologii.

Dr hab. Beata Krzywosz-Rynkiewicz, prof. UWM
Prezes Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Rozwoju Człowieka

WYKŁADY

Prof. dr hab. Dominika Maison
Uniwersytet Warszawski

Edukacja a socjalizacja – uwarunkowania dobrego funkcjonowania w świecie konsumpcji i finansów

Właściwe przystosowanie człowieka do współczesnego świata, to również dobre funkcjonowanie w świecie konsumpcji i finansów. Okazuje się jednak, że ludzie bardzo się różnią pod tym względem, jedni podejmują właściwe decyzje, inni złe zarówno dla siebie, jak i otoczenia, np. zadłużają się nadmiernie, inwestują w nieodpowiednie instrumenty finansowe, źle kontrolują swoje finanse, zbyt impulsywnie wydają pieniądze lub wydają je na niewłaściwe produkty. Ważnym pytaniem w tym kontekście jest to, w jakim stopniu edukacja (przekazywana wiedza) konsumencka i ekonomiczna może pomóc w lepszym funkcjonowaniu we współczesnym świecie, a w jakim socjalizacja (przekazywane wzorce zachowań, wartości, emocje). W wystąpieniu zostaną zaprezentowane wyniki badań (ilościowych i jakościowych) z trzech zakresów: zachowań konsumenckich, zachowań ekonomicznych oraz zaangażowania społecznego i obywatelskiego pokazujące rolę socjalizacji dla dobrego funkcjonowania w tych obszarach.

Dominika Maison - profesor psychologii, pracownik Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego, kierownik Katedry Psychologii Biznesu i Innowacji Społecznych. Naukowo zajmuje się postawami i zachowaniami konsumenckimi, psychologią finansową, skutecznością kampanii społecznych, innowacjami społecznymi oraz metodologią badań marketingowych. Współpracuje z międzynarodowymi ośrodkami akademickimi (min. w USA, Belgii i Indonezji). Jest zapraszana jako gość specjalny na wiele konferencji w Polsce i na świecie. Od początku lat 90-tych łączy z sukcesem naukę z praktyką. Jest właścicielką firmy badań marketingowych i społecznych *Maison&Partners*. Autorka i współautorka wielu artykułów i książek poświęconych zachowaniom konsumenckim, psychologii finansowej i badaniom marketingowym, min.: *„Polak w świecie finansów"* (2013, PWN), *„Psychologia konsumenta"*

(2014, PWN) i najnowszych *„The Psychology of Consumer Financial Behavior”* (2019, Springer) i *„Qualitative Marketing Research. Understanding Consumer Behaviour”* (2019, Routledge).

Dr hab. Alicja Senejko, prof. UWr
Uniwersytet Wrocławski

Realność rozwoju potraumatycznego?

Doświadczanie traumy i składające się na ten proces potencjalnie traumatyczne wydarzenie życiowe (PTW) oraz reakcje jednostki na owo wydarzenie można badać z różnych perspektyw. We współczesnej psychologii najbardziej rozpowszechniona jest kliniczna analiza tego zagadnienia, koncentrująca się głównie na możliwych zaburzeniach, jakie mogą być udziałem jednostki doświadczającej traumy (Cook i in., 2019). Zwłaszcza zespół stresu pourazowego (PTSD), jest często podejmowanym zagadnieniem (Foa i in., 2007; Forbes i in., 2015;Cloitre, 2015; Ogińska-Bulik, Juczyński, 2010).

W niniejszym wykładzie analiza będzie natomiast poprowadzona z perspektywy psychologa rozwojowego, który stawia sobie nieco inne zadania i pytania. Są one zorientowane na zbadanie mechanizmów rozwojowych włączonych w proces szacowania stresora w kategoriach traumy oraz w proces radzenia sobie z PTW. Zaakcentowane zostaną szczególnie rozwojowe procesy, które mogą zostać uruchomione na skutek zadziałania urazowego, traumatycznego stresora. Celem głównym wykładu jest uzasadnienie tezy, że problematyka związana z psychologią traumy może stanowić ważną dziedzinę rozważań z obszaru psychologii rozwoju. Przedstawiona zostanie zarówno sama kategoria PTW, jak i reakcje na nie z perspektywy modelu funkcjonalno-czynnościowego obrony psychologicznej MFCOP (Senejko, 1995, 2006, 2010; 2019) i w świetle wyników badań przeprowadzonych w ramach tego modelu oraz korespondujących z nim ujęć. Podjęta też będzie kwestia, czy mamy do czynienia z różnymi stadiami (etapami) reagowania na potencjalnie traumatyczne wydarzenie czy raczej z różnymi, niepowiązanymi ze sobą sposobami reagowania na PTW (Davis i in.,2007; Cook i in., 2019).

Dr hab. Alicja Senejko prof. UWr jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym Instytutu Psychologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Od wielu lat zajmuje się zagadnieniami z pogranicza psychologii rozwoju oraz psychologii klinicznej. Jest autorką ujęcia funkcjonalno-

czynnościowego obrony psychologicznej MFCOP oraz opartego na tym ujęciu modelu rozwoju po traumie. Jest też współautorką modelu postaw do globalizacji.

Specjalizuje się w obszarze trzech grup zagadnień: 1. obrony psychologicznej podmiotu i jej znaczenia dla rozwoju psychospołecznego, w tym rozwoju potraumatycznego człowieka; 2. kształtowania tożsamości oraz rozwoju psychospołecznego w ciągu całego życia, zwłaszcza w okresie adolescencji oraz 3. wpływu procesów globalizacji na funkcjonowanie i rozwój człowieka. Jest Kierownikiem Zakładu Psychologii Rozwoju w Instytucie Psychologii UWr. Jest współodpowiedzialna za specjalność Psychologia kliniczna i wychowawcza dzieci i młodzieży przy IPs. Kieruje również pracami badawczymi Zespołu Psychologii Traumy działającego przy IPs.

Opublikowała 60 artykułów, trzy monografie, redagowała 5 prac zbiorowych (ostatnio współredagowała tomy opublikowane w wydawnictwie IMPULS: Profilaktyka traumy(2019) (A.Senejko, M. Żurko) i Oswojenie traumy 2020) (A.Senejko, A. Czapiga).

Alicja Senejko jest autorką lub współautorką kilku kwestionariuszy, zwłaszcza PSPDQ1-R-do szacowania zagrożeń i obron psychologicznych oraz adaptacji polskiej Kwestionariusza ISI do szacowania stylów tożsamości w opracowaniu Berzonsky'ego.

Jest członkiem Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Rozwoju Człowieka, International Society for the Study of Behavioral Development (ISSBD) oraz Stress and Anxiety Research Society (STARS).

Prof. Maria Kielar-Turska
Uniwersytet Jagielloński
Akademia Ignatianum w Krakowie

Z kart historii psychologii rozwoju człowieka w Polsce: Marii Przetacznik-Gierowskiej studia nad rozwojem człowieka

W historii badań nad rozwojem człowieka w Polsce wyraźnie zaznaczają się prace prowadzone na Uniwersytecie Jagiellońskim, zapoczątkowane przez Stefana Szumana. Jedną z autorek tych prac, ich kontynuatorką a następnie inspiratorką była Maria Przetacznik-Gierowska (1920 – 1995). Jej prace teoretyczne i badawcze przynoszą odpowiedzi na kilka podstawowych pytań dotyczących rozwoju, a mianowicie: - o istotę rozwoju, o wyjaśnienie zmian rozwojowych (koncepcja funkcji aktywności własnej w rozwoju człowieka); - o zmiany rozwojowe zachodzące w poszczególnych obszarach, zwłaszcza w obszarze języka (opis procesu opanowywania języka przez dziecko w najbardziej znaczącym rozwojowo okresie; ukazanie funkcji dziecięcych wypowiedzeń o zróżnicowanej strukturze; wykazanie roli środowiska społeczno-kulturowego dla rozwoju językowego dziecka) - o sposoby badania rozwoju (prowadzenie dzienniczków mowy; adaptacja metod badania: psychofizycznego rozwoju małego dziecka, osobowości dziecka, sprawności językowych dziecka); - o rolę środowiska w rozwoju dziecka. Wszystkie prace prowadzone przez M. Przetacznik-Gierowską wpisywały się w aktualne kierunki badań podejmowane przez zagranicznych autorów.

M. Przetacznik-Gierowska była kreatorką badań nad rozwojem, czego wyrazem były kierowane przez nią zespołowe projekty badawcze dotyczące rozwoju językowego dziecka i jego uwarunkowań, akceleracji rozwoju oraz twórczej aktywności dzieci. Ponadto pod jej kierunkiem zostało zrealizowanych ponad 20 indywidualnych projektów badawczych w postaci prac doktorskich.

Naukowa spuścizna M. Przetacznik-Gierowskiej ma postać zarówno publikacji w postaci podręczników, monografii, artykułów, przekładów istotnych prac o rozwoju zagranicznych autorów (P.H. Mussena, J. Piageta, M.N. Szardakowa, W.D. Walla), jak i przygotowanych do pracy naukowej jej uczniów.

Maria Kielar-Turska - emerytowany profesor zwyczajny, wieloletni wykładowca w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, obecnie kierownik Katedry Psychologii Rozwoju Człowieka w Instytucie Psychologii Akademii Ignatianum w Krakowie.

Prowadzi badania nad rozwojem kompetencji poznawczych, językowych i komunikacyjnych; zainteresowana tematyką rozwoju w wieku senioralnym. Popularyzuje idee Szumana dotyczące rozwoju człowieka i roli sztuki w rozwoju.

Jest autorką kilku książek i ponad 150 artykułów w czasopismach naukowych i pracach zbiorowych .

Współzałożycielka *Sekcji Psychologii Rozwojowej* PTP i jej wieloletnia przewodnicząca (1998 – 2015), a następnie prezes PSPRC (2015 – 2019).

Przewodnicząca Komisji Psychologii Krakowskiego Oddziału PAN. Redaktor naczelny czasopisma naukowego *Psychologia Rozwojowa*.

Członek towarzystw naukowych: Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Towarzystwo Edukacji Psychosomatycznej, Towarzystwo Kultury Języka, Organisation Mondiale pour l'Education Préscolaire (członek honorowy).

Uhonorowana wieloma odznaczeniami: Odznaka Honorowa: *Zasłużony dla Oświaty* (1989); *Złoty Krzyż Zasługi* (1990); *Medal Komisji Edukacji Narodowej* (2000); Odznaka *Zasłużony dla Polskiego Towarzystwa Psychologicznego* (2000); Odznaka: *Za zasługi dla Krakowskiej Psychologii* (2006); *Złoty Medal Zasługi* (2009); *Copernicus Prize* (2010); Odznaka: *Za zasługi dla Psychologii Rozwoju* (2011); odznaka *Honoris Gratia* od Prezydenta Miasta Krakowa (2017). Za całokształt dorobku otrzymała nagrodę Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2012).

Prof. dr hab. Lech Witkowski
Akademia Pomorska
Słupsk

Psychodynamiki i ich struktura (Spór metodologiczny w kwestii badania i stymulowania rozwoju człowieka)

Wykład upomina się – z zaproszeniem do poważnej dyskusji - o zmianę dominującej świadomości metodologicznej w odniesieniu do interpretacji i badania rozwoju struktury faz cyklu życia, wykorzystując autorskie analizy spuścizny Erika H. Eriksona, zebrane w książce „Versus" oraz ich zastosowania i analogie w tomie „Przełom dwoistości w pedagogice polskiej" (Oficyna Wydawnicza „Impuls", Kraków, 2018, 2013). Pełna treść materiału jest wyłożona w mojej książce powstałej z myślą o TEJ konferencji psychologii rozwojowej. Chodzi o pracę pt. „Psychodynamiki i ich struktura. Studia z humanistyki stosowanej" (Wyd. A. Marszałek Toruń, 2020, s. 276; dostępna u Wydawcy pod e-mail: marketing@marszalek.com.pl).

Teza ogólna: Nie wolno zapominać o paradoksach dynamiki wewnątrzfazowej w cyklu życia jako źródle złożoności przejść międzyfazowych w rozwoju człowieka. Niezbędna jest wizja procesów rozwojowych wpisanych w ontologię „między-bycia" w kontekście operatora „versus" spajającego nieustannie równoważone bieguny w złożoną dwoistość. Konieczne jest różnicowanie wartości rozwojowej emocji zwykle błędnie ujednoznacznianych w dychotomiach. Chodzi o złożoność strukturalną rozwoju źle rozpoznawaną w obiegowych wykładniach podręcznikowych w psychologii i pedagogice, spłycających sens modelu Erika H. Eriksona.

Wybrane odniesienia rozważań: Przeciw dualizmom i dychotomizacjom (Maslow) oraz przeciw wystarczalności analizy spektralnej afirmującej rozrzut bycia 'wśród' (one of many) bez dynamiki bycia jako 'między-bycia' (in-between). Przykłady zdradliwych (nadużywanych) dychotomii (jako rozłączności): syntonia – dystonia, prorozwojowe – antyrozwojowe, korzystne – niekorzystne, dobre – złe. Ontologia 'między-bycia'

w kontekście semiotyki (kulturowa wartość „efektu pogranicza" wg Bachtina i Wygotskiego), hermeneutyki (rozumienie siebie dzięki Innemu) oraz teorii krytycznej ('efekt decentracji' – Piaget i Habermas). Ambiwalencja psychologiczna i jej postaci (od schizofrenii wg Bleulera do normy twórczej – pochwała tolerancji niejednoznaczności) czy ambiwalencja socjologiczna ról społecznych (Merton) jako złożoność strukturalna typowej sytuacji działania w obliczu normy dwu-biegunowości: w stronę dwoistości strukturalnej sytuacji społecznych działania i procesów rozwoju. Pochwała „porządku oscylacji" (Prigogine, Thom) jako zasady organizacji relacji. O różnicach wymagających dostrzegania i uwzględniania sprzężeń zwrotnych w epistemologii cybernetycznej. Relacje uwikłane w równoważone napięcia, przeciw nadmiarom i deficytom. Regulacyjna funkcja emocji jako potencjał zmiany ich znaczenia rozwojowego. Rozwój jako równoważenie napięć przy przemieszczaniu dominant fazowych. Zastosowania do poszczególnych faz cyklu życia (Erikson). Waga modelowa metafory życia jako „brania wiatru w żagle" w strukturze napięć między dynamizującym żaglem a stabilizującym kilem. Przeciw błędnym ujednoznacznieniom biegunów w dwubiegunowych napięciach struktury faz. Dwubiegunowość jedynie w skrajnej postaci jest stanem chorobowym. Dlaczego Erikson wprowadzał w błędy nadmiernych dychotomizacji, które z czasem dostrzegł, choć nadal pokutują one w niektórych podręcznikach akademickich w psychologii, jako wygodna dydaktycznie acz szkodliwa badawczo iluzja? Zakończenie: w stronę splotów, warkoczy i spiral w dynamice równoważenia w stanach niestabilnych rozwoju.

Lech Witkowski, Akademia Pomorska w Słupsku, Instytut Pedagogiki APSL. (rocznik 1951), filozof i pedagog; 1974 – ukończenie studiów matematycznych na UMK, 1980 - doktorat z filozofii na UMCS w Lublinie, 1989 - habilitacja z filozofii na UAM w Poznaniu, 1992 - tytuł profesorski w zakresie nauk humanistycznych, 2000 - uzwyczajnienie profesorskie (UJ); wykłada po angielsku, włosku, francusku i rosyjsku. Na potrzeby wystąpienia na konferencji psychologii rozwojowej wydał książkę: „Psychodynamiki i ich struktura. Studia z humanistyki stosowanej", Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.
2010 – Nagroda PAN im. Wł. Spasowskiego za „tryptyk edukacyjny" wydany w Instytucie

Badań Edukacyjnych w Warszawie z 2007 roku.
2010 – Nominacja Jury do 10 najlepszych publikacji humanistycznych o Nagrodę Jana Długosza na Targach Książki w Krakowie, za książkę Wyzwania autorytetu w praktyce społecznej i kulturze symbolicznej (przechadzki krytyczne w poszukiwaniu dyskursu dla
teorii), Oficyna Wydawnicza „Impuls"; Kraków 2009.
Współpraca 2016-2017 z International Bateson Institute w Sztokholmie w ramach projektu „Ecology of mind".

Prof. Maya Gratier
Université Paris Nanterre

Taking infant studies back into the wild to tackle new social urgencies

Scientific approaches to understanding infants' minds have changed drastically over the past decades. The way we think of babies today is the result of both historical, culturally-rooted beliefs and popularized knowledge derived from the growing field of infant science. Parents and professionals have gained access to knowledge about development in early life. Yet both parenting practices and early education policies are highly variable. And it is purported that parents today feel particularly disoriented and confused about their roles and their abilities. A new sense of urgency is emerging in institutions and within political spaces that calls for renewed action and ambition in the field of early childhood. Over the past decades, experimental studies of infants, conducted in laboratories and based on behavioral and neurophysiological measures, have provided insight into the powerful predictive social intelligence of infant infants. But more research is needed today to relate those findings to the real-world, embodied, situated and historically-shaped social environments that shape infant development starting before birth. Some examples of how this kind of research has influenced policy and practice in France in recent years will be presented.

Maya Gratier is Professor of Developmental Psychology at the University of Paris Nanterre, associate director of the Ethology, Cognition and Development lab and in charge of her university's babylab. She studies the development of preverbal communication in naturalistic contexts. In particular she studies musical dimensions of voice in both parents' speech and singing to infants and infants' vocalizations in the presence of their parents. She has recently become involved in policy work in the field of early development and parenting and has a particular interest in researching and promoting arts for infants.

Prof. Willem Koops
Utrecht University
The Netherlands

Developmental Psychology in cultural historical context

Developmental psychologists should realize that childhood as well as the scientific discipline of developmental psychology are cultural historically changing objects; it is not acceptable to base scientific developmental psychology on a positivistic philosophy of science; what we need urgently is a *Historical Developmental Psychology*.

An illustration will be given by discussing the radical changes in our conceptions of babies and adolescents. Locke's and Rousseau's ideas about the empty brain of the baby sharply contrast with modern findings. The baby's brain is operationally speaking able to match that of an adult: the networks are in place, operational and predisposed to all that is human. Classical approaches of babies just were not optimistic enough about the human capabilities of young children.

Some historical changes at the end of the last century will be discussed as the context that changed our conception of child development. In particular the electronic media played a key role in offering children access to the adult world.

If young children became much more part of the adult world then the position of adolescence is disputable. Adolescence, invented as a bridge between childhood and adulthood in the 19th century is less necessary nowadays. Generation conflicts, mood swings, etc., in short the "normative turmoil" of Stanley Hall are disappearing in Europe. (The American adolescence is still going strong, predominantly because of the indispensable business that adolescents generate). It is concluded that we would do well to look for ways to provide adolescents with proper civic responsibility.

Historical understanding makes clear why childhood and adolescence are changing over time and how this connects to the science of Developmental Psychology.

Willem Koops, born 1944 at Oosterhoogebrug (Groningen), The Netherlands; Married, 2 daughters and 2 sons, 11 grandchildren. He studied psychology (specialization: Methodology and Statistics) at Groningen University from 1965 to 1971; Ph.D. in psychology, State University Groningen, 1980 (Title dissertation: "Social development and naivety of experimental subjects").

In 1968 Dr Koops became research-assistant at the Department of Developmental Neurology at the University Hospital of Groningen University. In 1971 he became an associate professor at the Department of Developmental Psychology of Groningen University. In 1981 he was nominated professor of Developmental Psychology at the Free University in Amsterdam, and in 2000 he moved to Utrecht University and became a "distinguished professor" of History and Foundations of Developmental Psychology and Education. In 1990-1992 he was the "Netherlands visiting professor" at the University of Michigan (USA); in 1993 Visiting Professor at "Universitas Indonesia", Jakarta, Indonesia; 2004-2007 Visiting Professor at the Department of Psychology, University of Vienna, Austria; recently (2018) he was Visìting professor at Osaka Kyoiku University, Osaka, Japan; in 2018-2019 he was Interim Chair of the Department of Medical and Clinical Psychology at Tilburg University (within The Netherlands).

Professor Koops is a fellow of the American Psychological Association, of the Association for Psychological Science and of the Internatonal Society for the Study of Behavioral Development. He was President of the European Association for Developmental Psychology (EADP)(2003-2007) and from 2004 to the present Editor (and founder) of the European Journal of Developmental Psychology.

Professor Willem Koops has an impressive scientific output, he got over 20 researc grants, (co-) organized some 40 major international conferences, published 70 monographs and edited works and more than 230 outstanding articles as well as reviews and polemics.

SYMPOZJA

Sympozjum 1.
Poznanie rozwoju umysłu i osobowości człowieka oraz działanie na jego rzecz

Organizatorki: dr hab. Maria Czerwińska-Jasiewicz, prof. UW
Uniwersytet Warszawski (profesor emerytowany)

dr hab. Wanda Zagórska, prof. UKSW
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Dyskutant: prof. dr hab. Janusz Trempała
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Główną ideą sympozjum jest próba powiązania wiedzy wynikającej z teorii psychologicznych dotyczących rozwoju umysłu i osobowości z możliwościami wspierania rozwoju człowieka w biegu życia.
Celem sympozjum jest prezentacja wybranych współczesnych teorii i koncepcji psychologicznych dotyczących rozwoju umysłu i osobowości człowieka oraz refleksja zarówno nad nimi, jak i nad możliwościami praktycznego wspierania rozwoju tych sfer w człowieku. W wystąpieniach rozważane będą między innymi takie zagadnienia, jak : (1) odpowiedzialność za rozwój umysłu i osobowości, (2) etyka troski, (3) generatywność w rozwoju (4) integracja osobowa człowieka (5) koncepcja własnego życia i jej uwarunkowania rozwojowe.

Mamy nadzieję, że oba cele sympozjum, zarówno poznanie rozwoju, jak również możliwości wspierania rozwoju uda się zrealizować w prezentowanych wystąpieniach.

Zagadnienie odpowiedzialności za indywidualny rozwój umysłu i osobowości

dr hab. Adam Niemczyński, prof. UJ, Uniwersytet Jagielloński (profesor emerytowany)

Nie ma indywidualnego rozwoju umysłu i osobowości człowieka poza szeroko rozumianym wychowaniem i edukacją. Wszelkie postacie tej działalności, jakie społeczność prowadzi od najwcześniejszych a skończywszy na najpóźniejszych fazach indywidualnego cyklu życia wchodzą tutaj w grę. Dzieciom i młodzieży stawia się cele, jakie mają

osiągnąć dla uzyskania certyfikatu dojrzałości, a od dorosłych oczekuje się, że stawiać będą sobie cele i realizować je w zgodzie z obowiązującymi zasadami współżycia. Odpowiedzialność za te decyzje o wyborach celów i sposobów ich realizacji spoczywa na indywidualnych osobach jako podmiotach tych decyzji i wyborów. Słusznie podkreśla się potrzebę brania pod uwagę podmiotowości człowieka w badaniach nad rozwojem indywidualnych osób. Często robi się to w kontekście obrony przed naruszanie godności człowieka. Warto zapytać też o ponoszenie odpowiedzialności w kontekście indywidualnego rozwoju umysłu i osobowości dzieci, młodzieży i dorosłych.

Koncepcja człowieka i wspierania jego rozwoju z perspektywy etyki troski

dr hab. Dorota Czyżowska, prof. UJ, Uniwersytet Jagielloński

Etyka troski to stanowisko etyczne, zgodnie z którym fundamentem ludzkiej egzystencji i moralności są oparte na trosce relacje międzyludzkie oraz dbałość i odpowiedzialność za innych i ich dobro. Etyka troski wyłoniła się z psychologicznych badań dotyczących myślenia moralnego. Temat troski do dyskursu akademickiego i psychologii rozwoju człowieka wprowadziła Carol Gilligan, postulując istnienie dwóch sposobów doświadczania i poznawania otaczającego świata, z którymi powiązane są dwa głosy moralne. W jednym z nich osoba jest oddzielona od innych, niezależna, a świat widzi i poznaje jako obiekt z dystansu, w drugim osoba jest współzależna, pozostaje w ścisłych relacjach z innymi osobami i poznaje świat poprzez pryzmat owych relacji. Z pierwszą perspektywą wiąże się głos sprawiedliwości, z drugą głos troski.

Etyka troski budowana jest w opozycji do tzw. etyki tradycyjnej, do której przedstawicielki tego nurtu (np. Gilligan, 1982; Noddings, 1984; Held, 2002) zaliczają etykę teleologiczną i deontologiczną czy też etykę sprawiedliwości. Tradycyjne etyki budowane są na prymacie rozumu, pomijając emocje jako mniej ważne. Etyka troski podkreśla znaczenie życzliwości, współczucia, odpowiedzialności i sympatii. Uznaje priorytet relacji międzyludzkich i podkreśla fakt, że istota ludzka jest esencjonalnie zależna od innych. Ludzkie życie implikuje i jest

możliwe tylko dzięki trosce i wsparciu jakie wzajemnie sobie oferujemy. W wychowaniu powinniśmy wspierać naturalną skłonność do troszczenia się i budowanie etycznego ideału, którego uniwersalny komponent stanowi podtrzymywanie relacji troski i wspieranie wychowanka w budowaniu etycznego „Ja" (Nodding, 2002). Z perspektywy etyki troski w wychowaniu należy dążyć do rozwijania u wychowanka świadomości wartości relacji z innymi i wzajemnej współzależności.

Przybliżenie głównych tez etyki troski, prezentowanej w niej wizji człowieka i wypływających z niej zaleceń etycznych, a także wskazanie na postulaty dotyczące wychowania i wspomagania rozwoju stanowią cel planowanego wystąpienia. To także próba zastanowienia się, czy z etyką troski oraz jej wizją człowieka i jego rozwoju można wiązać nadzieję na budowanie lepszego świata.

Poeriksonowska koncepcja integracji osobowej

dr hab. Wanda Zagórska, prof. UKSW , Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Klasyczna teoria rozwoju osobowości psychospołecznej Erika H. Eriksona (1965, 1968, 1978), przez niektórych uważana już za przestarzałą, nie przestaje inspirować. Trudno byłoby zakwestionować prawdziwość ośmiu jakości osobowościowych (kryteriów zdrowia psychicznego, zasobów psychospołecznych) wyróżnionych przez Eriksona w biegu życia, które decydują o dojrzałym i harmonijnym funkcjonowaniu człowieka. W psychologii obecny jest nurt konceptualizacji i operacjonalizacji tego z wątków teorii, który opisywany jest zazwyczaj jako pozytywne vs negatywne rozwiązania kryzysów rozwojowych, tak jak manifestują się one w dorosłości (Constantinople, 1969; Domino, Affonso, 1990; Leidy, Darling-Fisher, 1995; Rosenthal, Gurney, Moore, 1981; Ochse, Plug, 1986, Markstrom, Sabino, Turner, Berman, 1997; Hinc, 2001). Nurt ten nazywany jest przez Zagórską i Bebrysza (2017) poeriksonowskim, co wydaje się słuszne w świetle pogłębionej analizy dzieł Eriksona w pracach Niemczyńskiego (2012) i Witkowskiego (2015). W nurt ten wpisuje się koncepcja integracji osobowej rozwijana przez Zagórską i współpracowników. Przedmiotem jej zainteresowania jest integralność, dojrzałość

i harmonijność człowieka dorosłego, kształtująca się w toku jego rozwoju osobowościowego oraz możliwość jej diagnozy na różnych etapach dorosłości (Zagórska, i in., 2012, 2013, 2014, 2017). Jakie są założenia teoretyczne koncepcji? O czym mówią wyniki badań empirycznych z użyciem narzędzia skonstruowanego na jej bazie? Jakie mogą być zastosowania praktyczne odkryć związanych z diagnozą i uwarunkowaniami integracji osobowej? Odpowiedzi znajdą się w prelekcji.

Generatywne wyzwania na drodze życia

dr hab. Ludwika Wojciechowska, prof. UZ, Uniwersytet Zielonogórski

Generatywność jest konstruktem stosunkowo rzadko analizowanym i badanym, ponieważ w myśl koncepcji twórcy i propagatora tego pojęcia, Erica Eriksona, łączy się z pokonywaniem kryzysu odnoszącego się do średniego wieku. A ten okres rozwojowy nie stanowi szczególnego obiektu zainteresowania. Są liczne ku temu powody, na wymienienie których nie ma obecnie miejsca, ale w efekcie mamy niedobór wiedzy o rozwoju osobowości osób w okresie średniej dorosłości. Również nie zawsze wykorzystywana jest myśl Eriskona o zasadzie epigenezy, zgodnie z którą przygotowanie do uporania się z kryzysem generatywność versus stagnacja zachodzi we wcześniejszych etapach rozwojowych. Erikson zwraca uwagę na spełnienie dwóch warunków dochodzenia do generatywności, a mianowicie jest to rozwiązanie podstawowych kryzysów psychospołecznych związanych z tożsamością (okres dorastania) i intymnością (wczesna dorosłość), czyli umocnienie się poczucia Ja poprzez określenie kim się jest i kim się jest w społeczeństwie (tożsamość), a następnie przeznaczenie się innym i pozostawanie z nimi w bliskich relacjach (intymność). Wydaje się jednak, że tworzenie kapitału dla generatywności zachodzi znacznie wcześniej, bo już w dzieciństwie i można przytoczyć liczne tego dowody. Rozważania odnoszące się do generatywności, jej wymiarów, kształtowania się i uwarunkowań, a także jej znaczącej roli w emocjonalno-społecznym, czy obywatelskim życiu człowieka będą przedmiotem wystąpienia.

Koncepcja własnego życia w okresie dorastania jako fenomen rozwojowy

dr hab. Maria Czerwińska-Jasiewicz, prof. UW, Uniwersytet Warszawski
(profesor emerytowany)

Celem wystąpienia są rozważania dotyczące problemu tworzenia przez młodzież w okresie dorastania koncepcji własnego życia oraz jej uwarunkowań rozwojowych, a także możliwości wspierania rozwoju w tym zakresie. Referat ma charakter teoretyczny. Przedstawione w nim są wybrane koncepcje teoretyczne dotyczące omawianego problemu, a także własny autorski model teoretyczny, dotyczący koncepcji własnego życia młodzieży (Czerwińska-Jasiewicz, 2005, 2015). Model ten stanowi nowe ujęcie w stosunku do dotychczasowej wiedzy na ten temat, pogłębione dodatkowo i uzasadnione poprzez wyniki moich badań empirycznych z ostatnich kilku lat.

Tworzenie koncepcji własnego życia przez młodzież w okresie dorastania to specyficzny fenomen rozwojowy, związany ściśle z rozwojem ogólnym człowieka w tym okresie życia. Na wagę tego zjawiska wskazywał Piaget (1970), twierdząc, że tworzenie projektu własnego życia jest ściśle związane z tzw. „wrastaniem" młodzieży w społeczeństwo dorosłych oraz z poszukiwaniem swojego miejsca w społeczeństwie. Termin „koncepcja własnego życia" pojawił się ponad 30 lat temu w polskiej literaturze w opracowaniach Niem-czyńskiego (1988). Twierdził on, że w okresie dorastania młodzież tworzy projekt konstrukcji własnej osoby jako podmiotu działań. Na podstawie wymienionych koncepcji oraz innych koncepcji i teorii dotyczących rozwoju w okresie dorastania (np. rozwoju PPC Nuttina, rozwoju orientacji przyszłościowej Nurmiego oraz Trempały i Malmberga) stworzyłam autorski model koncepcji własnego życia młodzieży (Czerwińska-Jasiewicz, 2005, 2015). W procesie tworzenia koncepcji własnego życia przez młodzież, oprócz czynników związanych z rozwojem ogólnym, istotne znaczenie mają także czynniki społeczne oraz cechy indywidualne. Jednakże podstawowe znaczenie ma w tym procesie poziom rozwoju ogólnego, głównie rozwoju myślenia (operacji formalnych), osobowości (samowiedzy, pojęcia ja, tożsamości) oraz rozwoju społecznego. Dlatego szczególna uwaga będzie poświęcona uwarunkowaniom rozwojowym koncepcji własnego życia tworzonej przez młodzież w okresie dorastania.

W wystąpieniu rozważany będzie także problem wspierania rozwoju w okresie dorastania w zakresie samopoznania, rozwoju orientacji przyszłościowej oraz planowania własnego życia i podejmowania decyzji życiowych przez młodzież (Czerwińska-Jasiewicz, 2013,2015). Wymienione obszary mają szczególnie istotne znaczenie w procesie tworzenia przez młodzież koncepcji własnego życia.

Sympozjum 2.
O potrzebie stałości i powtarzalności w szybko zmieniającym się świecie

Przewodniczący: dr hab. Błażej Smykowski, prof. UAM
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Dyskutantka: dr hab. Lucyna Bakiera, prof. UAM
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wszystko jest w ruchu, żywe, tylko w jakimś stopniu powtarzalne, możliwe do przewidzenia jedynie z pewnym prawdopodobieństwem. Stałym elementem przeżycia współczesnego człowieka jest zmienność. Z nią związany jest jego rozwój, ale i jej skutkiem jest u niego niepewność, poczucie braku kontroli. Alvin Toffler (1998) pisze, że nigdy wcześniej ludzie w tak wielu krajach nie byli tak miotani sprzecznościami wywołującymi dezorientację. Według niego każdy dzień przynosi coś nowego: modę, odkrycie naukowe, religię, nowy ruch społeczny. Uważa, że przyśpieszenie zmienności skutkuje u ludzi poczuciem przelotności, znajduje odbicie w ich świadomości, zmienia ich stosunek do innych, do rzeczy, do idei, wartości, sztuki, nauki.

W życiu każdego człowieka zdarzają się takie okresy, kiedy zakres zmienności trudny jest do zniesienia. Wynikająca z niej konieczność wzmożenia kontroli siebie i otoczenia jest niekiedy przeciążająca. Kiedy sytuacja ta ma charakter czasowy, nie stanowi poważnego zagrożenia. Gorzej, kiedy poczucie to towarzyszy człowiekowi w sposób ciągły, a i wręcz narastający. Źródeł takiego stanu należy upatrywać zarówno po stronie świadomości człowieka, jak i obiektywnych cech jego otoczenia. Życie w świecie informacji i technologii informatycznej powoduje, że pewność co do stanu świata mogą mieć tylko ci, którzy aktywnie uczestniczą w tym procesie. Ci, którzy są w nim bierni bezwolnie, a nieraz nawet wbrew własnej woli, podlegają procesowi informacyjnemu. Ci często stają się ofiarami przeciążenia informacyjnego, a nierzadko stresu i jego konsekwencji. Coraz więcej energii ludzi kierowana jest na walkę z przeciążeniem we własnym życiu zamiast na życie. Zalecane jest zwolnienie. Wolny styl życia (slow life) promowany jest na każdym kroku. Proponowane jest przyjęcie pozycji spacerowicza, a nie biegacza.

Dyskusję w ramach sympozjum chcemy skupić wokół czterech pytań: 1. co powoduje, że ludzie bezwolnie podlegają pędowi świata? 2. jakie funkcje mechanizmu psychicznej adaptacji służą regulacji naprzemienności zwalniania i przyśpieszania uczestnictwa w świecie?, 3. jak wspomagać rozwój psychicznych mechanizmów odpowiedzialnych za „zarządzanie" tempem własnego życia? w jakich obszarach życia widoczne są w sposób szczególny przejawy utraty kontroli nad zmiennością?

Szybkozmienność a funkcja zatrzymywania i puszczania

dr hab. Błażej Smykowski, prof. UAM, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Adaptacja do warunków życia jest możliwa kiedy są one przynajmniej względnie stałe (Lorenz, 1996). Rozpoznanie stałości w warunkach zmienności nie jest łatwym zadaniem (Oleron, 1967), a poziom jego trudności wzrasta wraz ze wzrostem zmienności, liczbą obszarów nią objętych i tempem w jakim do niej dochodzi. Skutkiem deficytów w tym zakresie jest poczucie rozproszenia, poczucie braku ciągłości, spójności, poczucie nieprzewidywalności. Tego rodzaju doświadczenia znajdują się w centrum studiów nad tożsamością (Erikson, 1968; 1997; Kołakowski, 1995; Bokszański, 2005; Horolets, 2009; Giddens, 2010). Kluczową kwestią w prawidłowym funkcjonowaniu mechanizmu psychicznej adaptacji do zmienności jest dynamiczna równowaga funkcji psychicznych odpowiedzialnych za kontrolę tendencji do zatrzymywania i puszczania rzeczy, ludzi, zjawisk, procesów czy ich obrazów umysłowych. Niedostateczna kontrola tendencji do puszczania prowadzić może do nadmiernego wzrostu zmienności we własnym życiu. Niedostateczna kontrola tendencji do zatrzymywania z kolei prowadzić może do wzrostu w nim stałości. Adaptacja do zmienności wymaga dynamicznej równowagi między oboma tendencjami. Kiedy obie tendencje są silne konflikt między nimi jest nieunikniony, a kontrola dynamicznej interakcji między nimi niezmiernie trudna. Przezwyciężenie konfliktu tendencji wymaga mechanizmu wykraczającego poza mechanizm kontroli każdej z nich osobno. Do tego niezbędny jest mechanizm równoważący, a więc taki który sprawuje kontrolę nad ich ze sobą relacjami. Sprawnie działający mechanizm równoważenia obu

tendencji pozwala na kontrolę zmienności we własnym życiu, dopuszczanie do niej w jednych momentach i obszarach, powstrzymywania w innych. Mechanizm równoważenia tendencji do zatrzymywania i puszczania u swoich podstaw ma naturalne procesy hamowania i wzmacniania. Badanie ich działania we wczesnych okresach życia człowieka pozwala prognozować przyszłe możliwości w zakresie kontroli obu tendencji i wytwarzania się sprawnie działającego mechanizmu ich równoważenia.

Cztery „twarze" kontroli hamowania

dr Sławomir Jabłoński, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Kontrola hamowania, czyli zdolność powstrzymywania automatycznych zachowań w celu uruchomienia zachowań dowolnych, rozwija się intensywnie już w pierwszych latach życia człowieka i umożliwia funkcjonowanie częściowo niezależne od działających na niego bodźców. Opinie współczesnych badaczy na temat jej istoty są rozbieżne: od uznawania za esencjonalną dla zachowań ludzkich do negowania sensu jej wyodrębniania. W dużej części ten brak spójności w ocenie znaczenia kontroli hamowania wynika z trudności w jej konceptualizacji. Celem referatu jest prezentacja czterech perspektyw ujmowania kontroli hamowania jako: 1. mechanizmu mózgowego, 2. funkcji wykonawczej, 3. elementu systemu funkcjonalnego i 4. składowej procesu rozwiązywania problemów. Dla każdej z nich rozważone zostaną pytania o to, na czym polegają procesy hamowania, w jaki sposób dokonuje się kontrola tych procesów oraz jakie problemy rodzi planowanie badań nad rozwojem kontroli hamowania.

Pomiar rozwoju kontroli hamowania

dr Sławomir Jabłoński, dr Izabela Kaczmarek, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Kontrola hamowania, czyli zdolność powstrzymywania automatycznych zachowań w celu uruchomienia zachowań dowolnych, jest współcześnie przedmiotem intensywnych badań nie tylko w ramach psychologii rozwojowej, ale także w obszarze nauk kognitywnych

i neurobiologicznych. Badacze stosują jednak bardzo bogaty wachlarz narzędzi w celu pomiaru tej zdolności. Dodatkowo, częste występowanie efektów „sufitu" i „podłogi" w badaniach tej zdolności u dzieci z różnych grup wiekowych skłania do konstruowania metod pomiaru kontroli hamowania dostosowanych do różnych możliwości rozwojowych. Zasadne staje się więc pytanie, czy za każdym razem rzeczywiście badana jest ta sama zdolność. Celem referatu jest prezentacja różnych metod pomiaru kontroli hamowania stosowanych we współczesnych badaniach, analiza ich mocy dyskryminacyjnej w różnych grupach wiekowych, a także analiza wybranych metod pod kątem wymagań jakie stawiają osobom badanym w zakresie hamowania określonych reakcji lub zachowań.

Typowy rozwój hamowania reakcji u niemowlęcia a interakcje z matką

mgr Magdalena Hardt, mgr Anna Stolaś, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Hamowanie reakcji jest elementarną funkcją wykonawczą rozwijającą się w pierwszym roku życia dziecka. Jak wskazują klasyczne i współczesne badania, między 6. a 12. miesiącem przebiegają kluczowe zmiany rozwojowe, które w konsekwencji uzdalniają niemowlę do powstrzymania się od reakcji automatycznej lub wyuczonej (m.in. Diamond, 1985; Fiske, Holmboe, 2019; Marcovitch, Zelazo, 2009).
Ponieważ w niemowlęctwie dziecko rozwija się w ramach interakcji z rodzicem, zmiany w zakresie funkcji hamowa-nia reakcji u dziecka mają znaczenie dla jej przebiegu. Związek ten nie był do tej pory określany w literaturze we wspomniany powyżej sposób. Istnieją uzasadniające go przesłanki teoretyczne i empiryczne – m.in. wskazujące na dynamiczną transakcję między cechami dziecka a jego wkładem w środowisko w perspektywie przebiegu rozwoju – model transakcyjny Sameroffa (2010), powiązania między hamowaniem reakcji a praktykami rodzicielskimi (m.in. Bernier, Carlson, Deschênes i Matte–Gagné, 2012), między samoregulacją a regulacją interakcyjną (Kmita, 2013).
W ramach wystąpienia zaprezentowane będzie badanie przeprowadzone z udziałem grupy dzieci o typowym rozwoju w wieku 10-12 miesięcy i ich matek. Mikroanaliza zachowań dziecka i matki w oparciu o materiał

w formie nagrań pozwoli na odpowiedź na dwa pytania badawcze. Dotyczą one powiązań między poziomem hamowania reakcji a 1. wkładem dziecka w przebieg interakcji oraz 2. jej długością. Badanie pilotażowe stanowi pierwszy krok dla dalszych analiz znaczenia typowego rozwoju hamowania reakcji niemowlęcia dla przebiegu interakcji z matką.

Dlaczego rodzina wielodzietna może być dziś (nadal) korzystnym środowiskiem rozwoju dziecka?

dr Karolina Appelt, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Rodzina wielodzietna – pojęcie używane na określenie rodzin z wyższą niż przeciętna liczbą dzieci. Polskie prawo (artykuł 20b Ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty) definiuje rodzinę wielodzietną jako taką, która wychowuje troje i więcej dzieci. W Polsce rodziny wielodzietne stanowią 12,4% ogółu rodzin z dziećmi (GUS, 2014). W referacie przeprowadzona zostanie analiza rodziny wielodzietnej jako środowiska rozwoju dziecka na kolejnych eta-pach rozwoju psychospołecznego. Przeżywanie kolejnych faz rozwojowych w środowisku z większą niż jedno czy dwoje liczbą dzieci stwarza korzystne warunki doświadczania kolejnych kryzysów psychospołecznego rozwoju okresu dzieciństwa i dorastania: podstawowa ufność – podstawowa nieufność, autonomia – wstyd i zwątpienie, inicjatywa – poczucie winy, produktywność – poczucie niższości, tożsamość – rozproszenie tożsamości (Erikson, 2002, 2004). Referat zmierza do poszukania odpowiedzi na pyta-nie, dlaczego rodzina wielodzietna stwarza korzystne warun-ki rozwoju kompetencji szczególnie przydatnych w szybkozmiennym świecie, a dzięki temu może zwiększać szansę na efektywną samoregulację i rozwój psychicznych mechanizmów odpowiedzialnych za „zarządzanie" własnym życiem w okresie dorosłości?

Samoregulacja i samokontrola zachowań jedzeniowych dzieci a poziomy i typy żywieniowej kontroli rodzicielskiej

dr Julita Wojciechowska, Uniwersytet. im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Współczesne środowisko żywieniowe charakteryzuje się wysoką dostępnością i kalorycznością produktów. Badania epidemiologiczne wskazują na istotny przyrost w populacji dzieci w coraz niższym wieku z nadwagą i otyłością. Badania poziomu kontroli rodziców nad sposobami regulowania głodu przez dzieci i osiągania przez nich kompetencji samokontroli i samoregulacji wskazują na potrzebę poszukiwania nowych rozwiązań w ramach organizacji domowego środowiska żywieniowego, wychodzących poza paradygmat bezpośredniej kontroli restrykcyjnej. Coraz więcej postulatów teoretycznych podpartych badaniami sugeruje konieczność przesunięcia obiektu kontroli rodziców z osoby dziecka na świadomą organizację środowiska domowego. W referacie będę się skupiać na analizie czynników rozwojowych związanych z budowaniem samoregulacji i samokontroli dzieci w kontekście zróżnicowanych modeli kontroli rodzicielskiej w zakresie karmienia. Przedstawię dane z badań własnych nad zachowaniami żywieniowymi rodziców oraz z metaanaliz danych z literatury przedmiotu.

Sympozjum 3.
Trudności w realizacji zadań rozwojowych przez dorosłych: przejawy i możliwości zmiany w czasie

Przewodniczące: prof. dr hab. Hanna Liberska
dr Alicja Malina
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Dyskutantka: dr hab. Lucyna Bakiera, prof UAM
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Zgodnie z koncepcją R.Havighursta (1981) w każdym okresie życia człowiek staje wobec konieczności poradzenia sobie z określonymi zadaniami rozwojowymi. Chociaż niektórzy badacze wskazują na relatywność tych zdań i podważają ich normatywny charakter (Liberska, Malina, 2011), to nadal są podejmowane i realizowane przez większość dorosłych. Wśród podstawowych wyzwań w kolejnych okresach dorosłości warto zwrócić uwagę na rodzicielstwo i relacje intymne z wybranym partnerem (współmałżonkiem lub kohabitantem). Poradzenie sobie z tym zadaniami wymaga znalezienia lub wypracowania aktywności bądź stylu życia adekwatnego do możliwości realizacyjnych jednostki w aktualnym kontekście oraz nierzadko uzyskania wsparcia społecznego.

Problemy uwzględnione w niniejszym sympozjum dotyczą zadań związanych z rodzicielstwem. Te kwestie podejmują H.Liberska, A.Bieńkowska oraz E.Kamińska. W wystąpieniach omówione zostaną badania nad trudnościami w podjęciu roli rodzicielskiej i oczekiwaniami młodych kobiet spodziewających się pierwszego dziecka i ich pierwszych rozczarowań oraz niespodziewanych radości z wejścia w rolę matki. Przedstawione zostaną także zmiany sensu życia u kobiet realizujących zadania związane z macierzyństwem w izolacji więziennej. Podczas sympozjum ukazane zostaną konsekwencje niepełnosprawności dziecka dla życia rodziny. Kwestie dotyczące dążenia kobiet do uzyskania satysfakcjonujących relacji intymnych będą przedstawione w kontekście zmiany stylu życia.

Oczekiwania młodych kobiet dotyczące macierzyństwa i ich zmiany w czasie

prof. dr hab. Hanna Liberska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Zgodnie z koncepcją zadań rozwojowych R. Havighursta (1981) podjęcie roli rodzicielskiej jest zadaniem specyficznym dla okresu wczesnej dorosłości. Zmiany cywilizacyjne przejawiają się między innymi w czasie realizacji tego zadania przez współczesne kobiety i mężczyzn. Niektórzy młodzi ludzie usuwają to zadanie z planów życiowych. Obecnie Polki decydują się na późniejsze macierzyństwo, co nie jest związane z deprecjacją prokreacji lub rodzicielstwa. Wyniki badania wskazują na ograniczone zmiany w podejściu do macierzyństwa kobiet przed porodem i kilka miesięcy po porodzie. Po urodzeniu dziecka podejście do macierzyństwa zmienia się w porównaniu z wcześniejszymi oczekiwaniami kobiet z okresu ciąży. Jednak u większości kobiet oczekujących na poród oraz w pierwszych miesiącach po porodzie przeważają pozytywne emocje – w tym zakresie nie odnotowano znaczących zmian. Znaczące zmiany dotyczą między innymi ilości czasu spędzanego przez młodą matkę z partnerem i czasu dla siebie. Porównanie zmian w czasie w zakresie relacji z partnerem także wskazuje na istotne zmiany. Niektóre wyniki potwierdzają społeczne stereotypy dotyczące macierzyństwa - pomimo zmian w kontekście ekologicznym.

Niepełnosprawność dziecka – szansa czy zagrożenie dla rozwoju rodziny? Rola wsparcia społecznego

dr Agnieszka Bieńkowska, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

Niepełnosprawność dziecka stawia rodzinę w sytuacji wyjątkowo trudnej (Pisula i Danielewicz, 2007). Radzenie sobie z obciążeniami związanymi z niepełnosprawnością jednego z członków w dużym stopniu może być uwarunkowane poziomem doświadczanego wsparcia społecznego. Wsparcie społeczne zwiększa pewność siebie, poprawia samoocenę i poczucie własnej wartości (Bronowski, 2000) oraz przeżywanie pozytywnych emocji (Szymańska i Sienkiewicz, 2011).

Celem wystąpienia będzie próba pokazania zależności między doświadczanym wsparciem społecznym a możliwościami rozwoju członków rodziny dziecka z niepełnosprawnością. Przedmiotem szczegółowych analiz będą wyniki badań poświęconych zależności między wsparciem społecznym a satysfakcją z życia dorosłego rodzeństwa osób z niepełnosprawnościami (Michalska, 2019). Badania przeprowadzono na próbie 130 osób (wiek: *M*=32,43; *SD*=8,57). Były wśród nich osoby posiadające rodzeństwo z niepełnoprawnością intelektualną (33 kobiety i 33 mężczyzn) oraz mające rodzeństwo z niepełnosprawnością fizyczną (31 kobiet i 33 mężczyzn). Wsparcie społeczne mierzono za pomocą Kwestionariusza Wsparcia Społecznego F-SozU K-14 (Juczyński, 2019) oraz Skali Znaczenia Innych - SOS (Juczyński, 2014). Do pomiaru satysfakcji z życia wykorzystano Skalę Satysfakcji z Życia SWLS (Juczyński, 2009). W wyniku badań okazało się, że istnieje istotny statystycznie związek pomiędzy spostrzeganym wsparciem społecznym (mierzonym F-SozU K-14) a satysfakcją z życia. Im wyższy jest poziom spostrzeganego przez osoby badane wsparcia społecznego, tym wyższa jest ich satysfakcja z życia (r=0,516; p<0,001). Wykryto również istotną statystycznie zależność między otrzymanym wsparciem emocjonalnym (mierzonym SOS) oraz otrzymanym wsparciem praktycznym (mierzonym SOS) a satysfakcją z życia. Im wyższy poziom otrzymanego wsparcia emocjonalnego, tym wyższa satysfakcja z życia (r=0,416; p<0,001), jak również im wyższy poziom otrzymanego wsparcia praktycznego, tym wyższa satysfakcja z życia badanych osób posiadających rodzeństwo z niepełnosprawnością (r=0,438; p<0,001).

Zmiana sensu życia kobiet realizujących macierzyństwo w warunkach izolacji penitencjarnej

mgr Elżbieta Kamińska, Zakład Karny nr 1 w Grudziądzu oraz Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Kobiety odbywające karę pozbawienia wolności wraz z dziećmi to wyjątkowa i bardzo specyficzna grupa. Według skali stresu Thomasa Holmesa i Richarda Rahe'a pobyt w więzieniu jest na 4 miejscu listy najczęstszych i najważniejszych wydarzeń życiowych powodujących stres, natomiast ciąża na 12, a powiększenie rodziny na 14. Połączenie

tych zdarzeń życiowych pozwala wysunąć tezę, że macierzyństwo więzienne to zjawisko stresujące, a zatem można je zaliczyć do wydarzeń kryzysowych mogących wywoływać zmiany intrapsychiczne. Podczas odbywania kary pozbawienia wolności kobiety matki nie tylko podlegają procesowi resocjalizacji, ale także uczą się roli macierzyńskiej co wpływa na ich sens życia. Wystąpienie będzie analizą sensu życia tych kobiet i jego składowych, a także zmiany sensu życia badanych w czasie, od okresu ciąży do 6 miesiąca życia dziecka. Do pomiaru wykorzystano Kwestionariusz Postaw Życiowych (KPŻ) - polska adaptacja LAP-R (Life Attitudes Profile –Revised) Gary'ego T. Rekera – jest wielowymiarowym narzędziem samoopisowym mierzącym poziom doświadczanego sensu życiowego oraz motywacji do nadawania życiu sensu i określania celu.

Badaniem objęto 30 matek (pojemność placówki to 30 kobiet a zatem 100" % populacji w danym czasie). Analiza badań wykazała istotne statystycznie różnice dotyczące :

- wskaźnika celu, który stanowi o wzroście poziomu celów życiowych badanych,
- wskaźnika spójności wewnętrznej, która określa logicznie zintegrowane oraz spójne analitycznie i intuicyjnie rozumienie siebie i rozumienie egzystencji,
- wskaźnika kontroli życia która określa poziom spostrzegania wolności do podejmowania wszelkich życiowych decyzji.

Istotność statystyczną uzyskano także w obszarze skali osobowego sensu będącego odzwierciedleniem ogólnego poczucia sensu życia.

Badanie zostało zrealizowane w Zakładzie Karnym Nr 1 w Grudziądzu tj. jedynej jednostce penitencjarnej w Polsce, w której funkcjonuje więzienny oddział ginekologiczno-położniczy oraz jeden z dwóch w Polsce Domów dla Matki i Dziecka.

Funkcjonowanie kobiet w związkach intymnych w kontekście zmiany stylu życia

dr Klaudia Boniecka, prof. dr hab. Hanna Liberska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

W ostatnich latach wzrasta zainteresowanie znaczeniem stylu życia dla psychospołecznego funkcjonowania człowieka. Z tego względu

w badaniach własnych skoncentrowano się na rozpoznaniu zmian w funkcjonowaniu kobiet w związkach intymnych, do których doszło w efekcie i ukształtowania nowego stylu życia i związanych z nim zmian masy ciała.

Grupę badaną stanowiły 122 kobiety w wieku od 20 do 40 lat, a zatem w okresach wczesnej i średniej dorosłości, które za pomocą różnych terapii odchudzających zredukowały nadmierną masę ciała do wartości prawidłowych (określanych za pomocą wskaźnika BMI). Terapie odchudzające były jednym z elementów modyfikacji stylu życia badanych kobiet. W badaniach własnych wykorzystano m.in. Kwestionariusz Zadowolenia z Życia (FLZ) Fahrenberg, Myrtek, Schaumachera i Brahlera oraz ankietę własną. Okazało się, że kobiety badane prezentowały wyższy poziom zadowolenia z małżeństwa/kohabitacji oraz większe zadowolenie ze swojej seksualności po efektywnej redukcji masy ciała. Stwierdzono także, że wyższy poziom zadowolenia z małżeństwa/kohabitacji i zadowolenia z własnej seksualności cechuje kobiety, które wypracowały zdrowy styl życia i odchudzały się ze względu na zdrowie a nie ze względu na oczekiwania małżonka/partnera. Nie odnotowano różnic związanych z wiekiem i przynależnością do okresów dorosłości. Rezultaty badań własnych mogą przyczynić się do zwiększenia świadomości w społeczeństwie na temat znaczenia prawidłowej masy ciała i stylu życia dla psychospołecznego funkcjonowania kobiet, w tym ich funkcjonowania w związkach intymnych.

Porównanie matek i bezdzietnych kobiet planujących ciążę: doświadczany stres a satysfakcja z relacji z partnerem

dr Alicja Malina, dr Dorota Suwalska-Barancewicz, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Narodziny dziecka są ważnym punktem zwrotnym w życiu kobiety. To źródło osobistego spełnienia, ale też wielkie wyzwanie. Z drugiej strony niemożność poczęcia dziecka w naturalny sposób może skutkować zaburzeniem równowagi psychicznej kobiety. Kobiety bowiem, w naszej kulturze, uznawane są za strażniczki ogniska domowego, których ważnym życiowym zadaniem jest wychowanie dzieci. Dlatego zarówno zostanie matką, jak i niemożność poczęcia dziecka w naturalny sposób

mogą być postrzegane jako stresujące czynniki wpływające na jakość życia kobiety.

Prezentowane badanie miało na celu analizę różnic w zakresie stresu, prężności i satysfakcji w relacji oraz satysfakcji seksualnej między matkami i bezdzietnymi kobietami starającymi się o ciążę. W badaniu wzięło udział 80 kobiet - 40 matek i 40 niepłodnych kobiet. Średni wiek matek wynosił 31,10 lat (SD = 3,76), a bezdzietnych kobiet planujących ciążę - 31,48 lat (SD = 3,35). Obie grupy były jednorodne pod względem wykształcenia, miejsca zamieszkania, formy i czasu relacji z partnerami. Postrzegany stres mierzono Skalą Postrzeganego Stresu PSS 10 w polskiej adaptacji autorstwa Juczyńskiego i Ogińskiej-Bulik, prężność mierzono Skalą Adaptacji Osobistej (LIRS-pl) w polskiej adaptacji Maliny, Pooleya i Harmsa. Do pomiaru jakość związku użyto Inwentarza Jakości Związku polskiej wersji Suwalskiej-Barancewicz, Liberskiej i Izdebskiego, a satysfakcję seksualną mierzono za pomocą Kwestionariusza Satysfakcji Seksualnej autorstwa Nomejko i Dolińskiej-Zygmunt. Analiza statystyczna wskazuje, że badane kobiety różnią się poziomem odczuwanego stresu (wyższy wśród bezdzietnych kobiet starających się o ciążę; t = 2,721; p = 0,008), głębokością relacji (wyższa wśród bezdzietnych kobiet starających się o ciążę; t = 2,376; p = 0,020) i poziomem odczuwanego konfliktu (wyższy w grupie matek; t = -2,829; p = 0,006).

Sympozjum 4.
Rozwój w cieniu zmiany klimatu
Perspektywa młodzieży oraz osób na różnych etapach biegu życia

Przewodnicząca: dr Magdalena Budziszewska, Uniwersytet Warszawski

Dyskutantka: dr Karolina Małek, Uniwersytet Warszawski

W sympozjum opowiemy z różnych perspektyw o tym, jak współczesne zagrożenia i wyzwania cywilizacyjne, zwłaszcza zmiana klimatu, tworzą nowy kontekst do rozwoju i jak jest on specyficzny dla różnych grup wiekowych. W szczególny sposób sympozjum będzie koncentrować się na postawach, emocjach i działaniach młodzieży. Młodzież z jednej strony kreowana jest na protagonistów i bohaterów działań proekologicznych, zwłaszcza w kontekście młodzieżowych strajków klimatycznych, z drugiej strony w reprezentatywnych badaniach jej wiedza i postawy niekoniecznie odzwierciedlają tę narrację. Wystąpienia dotkną też wyzwań i postaw innych grup wiekowych, w tym dzieci, młodych dorosłych i seniorów. Pokażemy, że kontekst zagrożeń makrospołecznych i ich przeżywania stanowi wyzwanie rozwojowe, ale jest ono odmienne w różnych kontekstach kulturowych i dla różnych grup wiekowych.

Rozwój w cieniu zmiany klimatu

dr Magdalena Budziszewska, Uniwersytet Warszawski

W wystąpieniu pokażę, bazując na stanie wiedzy teoretycznej i badaniach prowadzonych na całym świecie, jakie postawy, emocje i działania wobec zmiany klimatu podejmują osoby będące na różnych etapach biegu życia. Szczególny akcent położę na doświadczenia i postawy młodzieży oraz rolę nadziei, wsparcia społecznego oraz poczucia sprawczości w młodzieżowym aktywizmie lub przeciwnie negowaniu problemu. Dotknę problemu stresu i depresji klimatycznej i, bazując na Polskich przykładach z jakościowych badań własnych, opowiem jak zaangażowane w aktywizm nastolatki radzą sobie z takimi wyzwaniami. W efekcie, bazując na przeglądzie badań, stawiam tezę, że

doświadczenie stresu klimatycznego i działania wobec zmiany klimatu, jest specyficzne i różne w zależności od wieku osoby i zadań rozwojowych, charakterystycznych dla poszczególnych etapów biegu życia. Tym, co jest zatem potrzebne dla dobrego radzenia sobie z tym wyzwaniem, jest pogłębiony dialog międzypokoleniowy i współpraca pokoleń raczej niż pozostawianie tego obszaru aktywizmowi młodzieży.

„My, dorośli, możemy się od Was wiele nauczyć" – dyskurs o decydującej roli młodzieży w obliczu kryzysu klimatycznego

dr Weronika Kałwak, Zuzanna Garncarek, Krzysztof Hankus, Marta Pawlikowska, Helena Walasz, Uniwersytet Jagielloński

Planowane wystąpienie będzie próbą krytycznej refleksji nad dyskursem o roli młodzieży w społecznym odpowiadaniu na kryzys klimatyczny. Za przykład tego dyskursu służyć mogą doniesienia medialne i teksty publicystyczne dotyczące Młodzieżowego Strajku Klimatycznego, ruchu Fridays for Future i reprezentującej go Grety Thunberg (np. felieton Rebecci Solnit „The old made our climate mess. And the young will get us out of it" <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/dec/11/climate-crisis-old-v-young-earth-mess>, a także np. <https://www.bbc.com/future/article/20190327-the-young-minds-solving-climate-change>, <https://dziecisawazne.pl/wsciekli-i-skuteczni-mlodziezowy-strajk-klimatyczny> etc.). Przyjmując za punkt wyjścia koncepcję słabego oporu (np. Majewska, 2019) oraz korzystając z wyników własnych eksploracyjnych badań etnograficznych, będziemy się zastanawiać nad psychologicznym i etycznym sensem nadziei, którą jako społeczeństwo w obliczu wizji katastrofy klimatycznej pokładamy w młodzieży.

Co nam daje edukacja klimatyczna? Wyniki badania pilotażowego uczestników kursu Klimatyczne ABC

dr Magdalena Budziszewska, Uniwersytet Warszawski

Kompleksowa edukacja klimatyczna, obejmująca zagadnienia przyrodnicze, społeczne i edukację obywatelską stanowi jeden z najgorętszych trendów edukacyjnych ostatnich kilku lat. Wezwania do

takiej edukacji określono jako priorytet polityk edukacyjnych na najbliższe lata w wielu państwach Unii Europejskiej. Czy jednak nadzieje pokładane w takiej edukacji nie są przedwczesne? Jakie są skutki zdobywania wiedzy o kryzysie klimatycznym? Czy większa wiedza przekłada się na większe zaangażowanie, działanie? A może demobilizuje lub obciąża? Jakie może mieć konsekwencje jako ważny kontekst rozwoju osobowego? W wystąpieniu przedstawię wyniki pilotażowego badania ewaluacyjnego uczestników kursu Klimatyczne ABC. W zbadanej grupie studentów (średni wiek = 20 lat, badanie kwestionariuszowe o charakterze podłużnym), uczestników kursu zapewniającego podstawową wiedzę o zmianie klimatu, udział w przedsięwzięciu edukacyjnym zwiększył zaangażowanie emocjonalne w temat, jego postrzeganą wagę, a także intencje podejmowania działania zbiorowych związanych z zapobieganiem zmianie klimatu. Jednocześnie spadła wiara uczestników w możliwości rozwiązań kryzysu oparte wyłącznie na działaniach jednostek, a utrzymało się przekonanie o konieczności wprowadzenia rozwiązań politycznych i systemowych.

Sympozjum 5.
Religijność jako wydarzenie

Przewodnicząca: dr hab. Małgorzata Tatala, prof. KUL
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Dyskutant: dr hab. Ludwika Wojciechowska, prof. UZ
Uniwersytet Zielonogórski

Religijność człowieka w różnych etapach jego życia ma charakter specyficzny i unikalny. Prelegenci w zaproponowanych przez siebie wystąpieniach próbują przyjrzeć się bliżej problematyce rozwoju religijności od dzieciństwa do okresu późnej dorosłości. Wśród analizowanych problemów badawczych zostało zaprezentowane również zjawisko dekonwersji występujące u młodzieży. Charakteryzuje się ono odchodzeniem od systemu wierzeń, praktyk, moralności i przynależności do wspólnoty religijnej.

Emocjonalne aspekty obrazu Boga u dzieci, młodzieży i osób dorosłych płci żeńskiej

dr Beata Kostrubiec-Wojtachnio, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 1 w Chełmie, Towarzystwo Naukowe KUL

Przyjmuje się w literaturze przedmiotu, że obraz Boga u osób badanych, zarówno dzieci jak i dorosłych jest rzeczywistością psychologiczną opartą na trzech głównych poziomach analiz – 1. poznawczy aspekt obrazu Boga, 2. uczucia jakie osoba badana żywi do Boga oraz 3. zachowania lub tendencje do zachowań, jakie są Bogu przypisywane. Wystąpienie koncentruje się na aspekcie drugim, tj. na aspektach emocjonalnych obrazu Boga. Przedstawiona zostanie wartość wydarzeń normatywnych i pozanormatywnych w kształtowaniu się uczuciowych aspektów obrazu Boga w okresie późnego dzieciństwa, adolescencji i wczesnej dorosłości. Zagadnienie należy do metaanalizy, ponieważ rozwój obrazu Boga jest przedstawiony przez syntezę danych pochodzących z literatury przedmiotu, zarówno teorii jak i badań empirycznych, w trzech wybranych grupach wiekowych. Perspektywa poznawania idei Boga przez analizę odniesień emocjonalnych i przeżyć

należy do badań klasycznych mających długą tradycję w psychologii religii (między innymi: James 1929,2001, Vergote 1969, Król 1989). Wystąpienie zawiera porównanie tendencji rozwojowych zachodzących w obrazie Boga u kobiet (dziewcząt) w porównaniu z mężczyznami (chłopcami). Poznanie tego zagadnienia jest istotne z punktu widzenia tak psychologii rozwoju jak i psychologii wychowania oraz nauczania.

Religijność a integracja osobowa w młodej dorosłości

dr hab. Wanda Zagórska, prof. UKSW, mgr Aleksander Łączyński,
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Powiązania między religijnością a osobowością mają złożony charakter, a ich kierunek wydaje się obustronny. Prelekcja dotyczyć będzie zależności między jakością religijności a zintegrowaniem osobowym. Podbudowę teoretyczną badań stanowiły: koncepcja centralności religijności Hubera (2003), koncepcja personalności relacji z Bogiem Jaworskiego (1988) oraz poeriksonowska koncepcja integracji osobowej Zagórskiej i współpracowników (2014). Weryfikowano hipotezy mówiące o istnieniu związków między centralnością religijności i personalnym charakterem relacji do Boga a integracją osobową u młodych dorosłych. Wykorzystano Skalę Centralności Religijności (C-15) Hubera w polskiej adaptacji Zarzyckiej (2007), Skalę Religijności Personalnej (SRP-1) Jaworskiego (1988) oraz Kwestionariusz Integracji Osobowej (KINTO) Zagórskiej, Miguta i Jelińskiej (2014). Zbadano drogą internetową 775 osób (235 mężczyzn i 540 kobiet), w tym 470 osób wierzących w wieku 18-35 lat (M=25,24; SD=4,79) oraz 305 osób niewierzących w tym samym wieku, obu płci. Wyniki wskazują, iż młodzi dorośli, u których religijność zajmuje bardziej centralne miejsce w osobowości są silniej zintegrowani osobowo w zakresie ufności, tożsamości, intymności i generatywności. Również personalność relacji z Bogiem wiąże się dodatnio z tymi zasobami (prócz tożsamości). Wierzący, w porównaniu z niewierzącymi, charakteryzują się silniejszą ufnością/nadzieją, a jednocześnie mają słabsze poczucie posiadania zasobów związanych z pokładaniem ufności w sobie: autonomii, inicjatywy i pracowitości. Ujawniła się też tendencja do pozsiadania wyższego poziomu autonomii u mężczyzn w porównaniu z kobietami. Jakość religijności młodych dorosłych oddziałuje zatem na wzrost i integrację ich zasobów psycho-

społecznych związanych z relacyjnością i bliskością względem Boga i ludzi, jak też z troską o sprawy Boże i drugiego człowieka. Nie da się wykluczyć, że poziom integracji tych zasobów wpływa zwrotnie na jakość religijności.

Doświadczenie religijne w okresie wczesnej, średniej i późnej dorosłości

dr hab. Małgorzata Tatala, prof. KUL, dr hab. Czesław Walesa, prof. KUL,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Celem podjętych badań była odpowiedź na pytanie: Czy osoby w okresie wczesnej, średniej i późnej dorosłości różnią się w zakresie doświadczenia religijnego?

Zbadano 608 osób należących do katolickich wspólnot religijnych. Zastosowano Skalę Doświadczenia Religijnego składającą się z pięciu wymiarów: Oceny ważności, Przeżyć negatywnych, Wsparcia od Boga, Zaufania Bogu i Otwartości na Boga.

Analizy statystyczne pozwoliły wykazać, że poziom doświadczenia religijnego był istotnie różnicowany przez wiek osób badanych dla czterech z pięciu wymiarów Doświadczenia Religijnego: Oceny ważności, Wsparcia od Boga, Zaufania Bogu oraz Przeżyć Negatywnych. Osoby w późnej dorosłości cechowały się najwyższym poziomem Oceny ważności, Wsparcia od Boga, Zaufania Bogu oraz najniższym Przeżyć Negatywnych w porównaniu do osób we wczesnej oraz średniej dorosłości.

Natura okresu późnej dorosłości, a więc nabycie umiejętności odkrywania specyfiki doświadczenia religijnego, rozumienie oraz interpretowanie znaków obecności i działania Boga w codziennych wydarzeniach, może stanowić czynnik wyjaśniający zaobserwowane efekty.

Struktura religijności osób w okresie późnej dorosłości

dr hab. Elżbieta Rydz, prof. KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, dr Anna Tychmanowicz, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, mgr Aleksandra Duda, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Badania nad religijnością osób w okresie późnej dorosłości (pow. 60. r.ż.) wyrastają z teoretycznego nurtu psychologii rozwoju religijności w biegu życia. Religijność seniorów opisywana jest jako stadium wiary uniwersalizującej (Fowler, 1981) lub okres religijności eschatologicznej (Walesa, 2019). Celem pracy było zbadanie i opisanie struktury religijności polskich seniorów. Postawiono pytanie badawcze: Jaka jest struktura religijności osób w okresie późnej dorosłości ujmowana poprzez wymiary i parametry religijności? Religijność seniorów mierzono z uwzględnieniem dwóch perspektyw: ogólnego poziomu religijności i jej parametrów oraz centralności religijności i jej wymiarów. Badania przeprowadzono za pomocą Testu struktury i poziomu religijności w wersji dla seniorów (TSPR-S, Walesa, Rydz, Tatala, 2019) oraz Skali centralności religijności (C-15, Huber, 2007). Grupa badana składała się z 237 osób (w tym 165 kobiet oraz 72 mężczyzn) w wieku od 60 do 92 lat. Analiza opisowa wewnętrznej struktury religijności ujawniła, że religijność okresu późnej dorosłości cechuje się wysokim poziomem przekonania o realności Boga (wymiar przekonań religijnych w skali C-15 i parametr doświadczenia religijnego w skali TSPR-S) oraz nasileniem praktyk religijnych (wymiary: modlitwy, kultu w skali C-15 i parametr praktyk religijnych w skali TSPR-S).

Procesy dekonwersji a jakość życia adolescentów Mediacyjna rola wsparcia społecznego

s. dr hab. Beata Zarzycka, prof. KUL, dr hab. Małgorzata Puchalska-Wasyl, prof KUL, dr Małgorzata Łysiak, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Przemiany biologiczne, psychologiczne i społeczne okresu dojrzewania w naturalny sposób ukierunkowują młodych ludzi ku konfrontacji ze sprawami wartości i wiary religijnej. Młodzi ludzie kształtują swoje przekonania, standardy moralne i postawy religijne. Nierzadko dokonują

zmian w zakresie przynależności religijnej lub decydują się na porzucenie wszelakich aktywności religijnych. W Polsce od lat obserwuje się spadek poziomu religijności młodzieży. Zjawisko odchodzenia od posiadanego systemu wierzeń, praktyk, moralności i przynależności do wspólnoty religijnej zostało w psychologii określone jako dekonwersja. Prezentowane badanie jest próbą analizy procesów dekonwersji u młodzieży i jego związku z poczuciem jakości życia. W badaniu uczestniczyło 272 osób, w wieku od 14 do 18 lat (M = 15,74, SD = 1,14). Zastosowano Skalę Dekonwersji Młodzieży, Wielowymiarową skalę postrzeganego wsparcia społecznego (MSPSS) oraz Kwestionariusz jakości życia dzieci i młodzieży (QLQCA). Wyniki pokazały, że pustka egzystencjalna i porzucenie wiary wiązały się ujemnie z zadowoleniem adolescentów, ponieważ towarzyszyło im poczucie braku wsparcia ze strony rodziny. Jednak krytycyzm moralny wiązał się dodatnio z integracją społeczną, ponieważ adolescenci, którzy odrzucają zasady moralne nauczane przez religię, mają poczucie silniejszego wsparcia ze strony przyjaciół.

Sympozjum 6.
Obawy i nadzieje osób u progu dorosłości

Przewodnicząca: dr hab. Lucyna Bakiera, prof. UAM
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Dyskutant: dr hab. Błażej Smykowski, prof. UAM
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Jesteśmy świadkami intensywnych przeobrażeń, które odzwierciedlają globalne zmiany społeczno-kulturowe oraz ewolucję indywidualnych nastawień. Ponowoczesność oferuje szeroką gamę aprobowanych społecznie stylów życia. Występujące zmiany społeczne uwidaczniają szczególną potrzebę interpretacji zjawisk wskazujących na wyraźne przesunięcie moratorium psychospołecznego poza okres dorastania i rozszerzania go na wczesną dorosłość (Liberska, 2007).

Zaznaczająca się liberalizacja życia społecznego, w ramach której dominują nastawienia hedonistyczne i egoistyczne (Bauman, 2006), wiąże się z dominacją autonomii, braku zobowiązań i przyzwoleniem na krótkotrwałe związki interpersonalne (Janicka, 2006) oraz pracę tymczasową (Barlett i Barlett, 2019; Virtanen i in., 2005). Afirmacja niezależności wyraża się w rezygnacji lub odraczaniu decyzji rodzinnych oraz nieformalizowaniu związków intymnych. Młodzi ludzie w zachodnim kręgu kulturowym odrzucają małżeństwo i rodzicielstwo jako kryteria dorosłości (Arnett, 1998; Piumatti i in., 2013; Wysota, 2018). Swoboda, czas dla siebie oraz dążenie do realizacji aspiracji zawodowych i materialnych stanowią najczęstsze wskazania zalet życia w pojedynkę, które staje się zjawiskiem powszechnym i nową normą obyczajową (Falcman, Koperski, 2010; Pepping i MacDonald, 2019).

Zarówno przyspieszanie zmian rozwojowych, np. poprzez oczekiwanie od dzieci racjonalnych sposobów myślenia i przypisywanie im cech osób dorosłych (adultification - Garber, 2011), jak i spowalnianie ich (transmisja młodości w dorosłość, nastolatyzacja dorosłych - Wrzesień, 2010) świadczą o niekorzystnych warunkach rozwoju i dotyczą osób dla których typowy jest lęk przed zadaniami w dorosłości. Wskazywany deficyt wartościowych wzorów osobowych (Bakiera, Harwas-Napierała, 2016; Morselli, Passini, 2011) powoduje podatność młodych osób na przejmowanie wzorów przypadkowych, nie

zawsze wartościowych lub sztucznie kreowanych wzorów zastępczych (alternatywnych).

Podczas sympozjum chcemy zastanowić się, jak funkcjonują osoby w okresie tranzycji do dorosłości, czyli w fazie przejściowej (Levinson, 1986 – era przejściowa do wczesnej dorosłości, nowicjat), w której dorosłość dopiero się wyłania (Arnett, 2015 – emerging adulthood), Zapraszamy do dyskusji, podczas której zastanowimy się nad tym, czego obawiają się młodzi ludzie i z czym wiążą nadzieję na pomyślność w dalszym życiu. Jakie są ich szanse pomyślnego rozwoju?

Starość i seniorzy w percepcji młodzieży studiującej

dr hab. Lucyna Bakiera, prof UAM, Paweł Ciesielski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Spostrzeganie starości i seniorów wydaje się szczególnie interesujące współcześnie, w dobie zmian opisywanych w kategoriach regresu demograficznego i starzenia się społeczeństw (Baranowska, 2017; Cichoracki, 2012; Okólski, 2010, 2012). Polska dołączyła do krajów klasyfikowanych jako demograficznie stare. Choć przez tysiąclecia starzenie się łączono z rozwojem mądrości (Edmondson, 2015), to negatywny stosunek wobec starzenia się, starości i osób starszych może znacząco utrudniać adaptację do naturalnych zmian w ostatnich dekadach życia i pomyślne starzenie (Fisher i Specht, 1999; Rowe i Kahn, 1997). Ageizm, który jest rezultatem stereotypowego spostrzegania ludzi w późnej dorosłości, a tym samym utrwala stereotyp, zgodnie z którym seniorzy są niesympatyczni, nietolerancyjni, nieaktywni, męczący i chorzy (Palmore, Branch i Harris, 2016), może być źródłem dyskryminacji starszych osób w różnych kulturach (Luo, Zhou, Jin, Newman, Liang, 2013). Przedstawiciele młodszych pokoleń negatywnie spostrzegają życie seniorów w Polsce (Trempała i Zając-Lamparska, 2007).

Podczas referatu zostaną zaprezentowane wyniki badań, w których zastosowano Test Niedokończonych Zdań Golde i Kogana oraz Kwestionariusz P-LS Kogana. Rozpoczęte zdania, dotyczące stosunku wobec seniorów i ludzi w ogóle, dają możliwość ustosunkowania się osób badanych do zainicjowanego tematu, natomiast kwestionariusz pozwala oszacować stosunek wobec

problemów seniorów. Każde stwierdzenie osoby badanej w teście jest klasyfikowane do odpowiedniej kategorii przez sędziów kompetentnych (członków Studenckiego Koła Naukowego Psychologii Rodziny UAM). Podstawowym celem badawczym była odpowiedź na pytanie Jak młodzież akademicka ustosunkowuje się do starości i seniorów? Analiza wyników stała się podstawą podziału ujawnianych postaw na pozytywne, negatywne i neutralne. Uzyskane wyniki odnoszą się do postaw jawnych (uświadamianych, deklarowanych – Maliszewski, 2011) i zostaną skonfrontowane z wcześniejszymi badaniami (Bakiera, 1996).

Psychospołeczne uwarunkowania realizacji zadań rozwojowych w późnej adolescencji

dr Marzanna Farnicka, Uniwersytet Zielonogórski

Celem wystąpienia jest przedstawienie wyników badań nad psychospołecznymi uwarunkowaniami funkcjonowania młodzieży w zakresie podejmowania zadań rozwojowych w okresie późnej adolescencji. Problem ten jest ciągle aktualny bowiem dotyczy warunków optymalizacji i wspierania rozwoju młodzieży u progu dorosłości.

Przeprowadzone badania osadzono w koncepcji zadań rozwojowych, dlatego też sposób funkcjonowania w relacjach społecznych traktowany był jako efekt interakcji czynników biopsychospołecznych. Głównych uwarunkowań sposobu podejmowania zadań rozwojowych poszukiwano w relacjach z innymi (odczuwane wsparcie, przywiązanie, sposób funkcjonowania w relacjach interpersonalnych), charakterystyce intrapsychicznej (temperament, agresywność, odporność psychiczna) oraz doświadczeniach edukacyjnych młodzieży. Grupę badaną stanowiło 300 nastolatków w wieku między 16 a 19 rokiem życia. Badania przeprowadzono w planie korelacyjnym.

Rezultaty przeprowadzonego postępowania wskazują na różne tempo realizacji zadań rozwojowych wśród dziewcząt i chłopców. Na ich podstawie można także zauważyć, że odporność psychiczna, sposób funkcjonowania w relacjach interpersonalnych oraz relacje z nauczycielami i rówieśnikami stanowią uwarunkowania ich realizacji w okresie późnej adolescencji.

Konsekwencje rozwojowe konfliktu rozstaniowego u progu dorosłości

dr Izabela Stankowska-Mazur, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Typowym zjawiskiem w procesie wchodzenia człowieka w dorosłość jest usamodzielnianie się i opuszczenie domu rodzinnego. Wymaga on gotowości dorosłego dziecka do odejścia z domu oraz przyzwolenia rodzica na odejście dziecka. Wiąże się z koniecznością przekształcenia ich relacji w kierunku stosunków symetrycznych oraz akceptacji autonomii dziecka i niezależności rodziców. Proces ten, mimo że ma charakter normatywny,przyjmuje postać konfliktu rozstaniowego i wiąże się z doświadczaniem szeregu przykrych w odczuciu emocji. Jeśli rozwiązanie intrapsychicznego konfliktu u dziecka i rodzica nie zbiegnie się w czasie, separacji będzie towarzyszył także konflikt interpersonalny. Rozstanie nastąpi przez kryzys, mający wpływ na dalszy rozwój dorosłych dzieci i rodziców.

Celem referatu jest prezentacja, na przykładzie pięciu przypadków psychoterapeutycznych, specyfiki funkcjonowania osób na różnych etapach dorosłości, które w okres ten weszły z nierozwiązanym konfliktem rozstaniowym. Scharakteryzowana zostanie struktura rodziny generacyjnej oraz osobowe i pozaosobowe czynniki niesprzyjające rozstaniu. Analizie poddana zostanie wzajemna zależność oraz komplementarność korzyści dorosłych dzieci i ich rodziców, która determinuje realizację indywidualnych zadań rozwojowych, wpływając jednocześnie na charakter tworzonych relacji partnerskich.

Relacje między wymiarami tożsamości a poczuciem sensu w życiu i perspektywą czasową u osób na początku i na końcu wyłaniającej się dorosłości.

mgr Kamil Janowicz, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wobec zmian w funkcjonowaniu młodych ludzi w społeczeństwach wysoko uprzemysłowionych, a szczególnie przesuwania się w czasie procesów związanych z kształtowaniem się tożsamości, szeroko dyskutowane są zagadnienia związane z charakterystyką funkcjonowania osób będących na przełomie dorastania i dorosłości.

Badania będące podstawą niniejszego referatu miały na celu analizę związków pomiędzy natężeniem wybranych wymiarów tożsamości oraz perspektywą czasu i poczuciem sensu w życiu u osób znajdujących się na początku (17-19 lat) i na końcu (23-25 lat) okresu wyłaniającej się dorosłości.

Przeprowadzono dwa badania – pierwsze jesienią 2019 roku (N = 102; 47% kobiet) a drugie jesienią 2020 roku (N = 299; 54% kobiet). W obu badaniach uczestnicy wypełnili Inwentarz Perspektywy Czasu Zimbardo (ZTPI), Kwestionariusz Przyszłościowej Perspektywy Czasowej (FTPQ), Kwestionariusz Poczucia Sensu w Życiu (MLQ) oraz Skalę Wymiarów Rozwoju Tożsamości (DIDS-PL). Przeprowadzone analizy obejmowały międzygrupowe porównania natężenia badanych konstruktów (test t) oraz porównanie kierunków i natężenia związków (korelacja r-Pearsona) między nimi w obu grupach wiekowych.

Wyniki badania 1. wskazują na nieznacznie większe natężenie eksploracji wszerz i identyfikacji ze zobowiązaniem w grupie młodszej, natomiast wyniki badania 2. wskazują, że natężenie wszystkich wymiarów tożsamości (oprócz eksploracji ruminacyjnej) jest wyższe w grupie starszej. W obu badaniach i w obu grupach wiekowych perspektywa czasu oraz poczucie sensu w życiu były w umiarkowany lub silny sposób związane z natężeniem procesów tożsamościotwórczych. W niektórych przypadkach kierunki i siła tych zależności były odmienne u osób na początku i na końcu wyłaniającej się dorosłości.

Uzyskane wyniki, choć nie wskazują na znaczne różnice w natężeniu procesów tożsamościowych w obu grupach wiekowych, ukazują, że relacje pomiędzy badanymi zjawiskami psychicznymi wydają się być odmienne u osób na początku i na końcu wyłaniającej się dorosłości. Może to stanowić argument dla krytyków propozycji Arnetta, kontestujących propozycję wyodrębnienia wyłaniającej się dorosłości jako odrębnego stadium rozwojowego.

Osiąganie dorosłości w kontekście funkcjonowania rodziny pochodzenia

mgr Monika Wysota, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Zjawisk związanych z rozwojem jednostki nie da się wyjaśnić wyłącznie poprzez opis indywidualnych cech osoby. Jak pisze Brzezińska (2000), przechodzenie z okresu dorastania do wczesnej dorosłości oznacza zmianę kontekstu rozwoju jednostki. Kontekst ten można rozpatrywać zarówno w perspektywie najbliższego otoczenia młodych osób (np. grupy rówieśniczej oraz rodziny), jak i znacznie szerzej, zwracając uwagę na kulturę, gospodarkę i procesy ekonomiczne kraju. Analiza badań (np. Amato, 2000; Hofferth i Goldscheider, 2010; Berg, Kalmijn i Leopold,1999) pokazuje, że szeroka gama zmiennych rodzinnych wpływa na podejmowanie przez młode osoby dorosłych zadań życiowych i kształtowanie się u nich dorosłych kompetencji psychicznych.

W proponowanym wystąpieniu osiąganie dorosłości zostanie omówione w kontekście czterech grup czynników związanych z funkcjonowaniem rodziny pochodzenia. Wzięte pod uwagę zostaną: (a) kontekstowe i strukturalne cechy rodziny (b), cechy związane z pełnieniem przez matkę i ojca ról rodzicielskich wobec dorastających dzieci, (c) relacje i stosunki emocjonalne pomiędzy członkami rodziny oraz (d) komunikacja rodzinna. Zaprezentowany przegląd badań pozwoli zgodzić się z twierdzeniem Aquilino (2006, s. 203), że rodzina pochodzenia funkcjonuje jako baza do odkrywania własnej dorosłości.

Sympozjum 7.
Interwencje poznawcze w różnych okresach życia człowieka

Przewodniczący: prof. dr hab. Janusz Trempała
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
dr Ludmiła Zając-Lamparska
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Dyskutantka: dr hab. Katarzyna Markiewicz, prof. WSEI, Lublin

Dążenie do optymalizacji rozwoju człowieka stawia w centrum zainteresowania badaczy możliwości zastosowania oraz efektywność różnego rodzaju interwencji psychologicznych. Od dłuższego już czasu rodzajem interwencji poddawanym szczególnie intensywnym badaniom są interwencje poznawcze. Zarówno ich formy, jak i cele są zróżnicowane. W zależności od potrzeb, wynikających m.in. z etapu rozwoju człowieka oraz jego aktualnej szeroko rozumianej kondycji psychicznej, interwencje poznawcze mogą być ukierunkowane na wspomaganie i akceleracje zmian progresywnych (np. u dzieci i młodych dorosłych), powstrzymywanie lub spowalnianie zmian inwolucyjnych (np. u osób starszych, w tym osób cierpiących na choroby neurodegeneracyjne), wyrównywanie lub kompensację deficytów (np. u dzieci z zaburzeniami rozwojowymi czy u osób starszych, u których występują zaburzenia otępienne), a także optymalizację funkcjonowania w różnych sytuacjach (np. treningi psychoedukacyjne dla dzieci i dorosłych w różnym wieku). Zagadnieniem kluczowym w badaniach nad interwencjami poznawczymi jest z pewnością efektywność tego rodzaju oddziaływań. Jednocześnie problem efektywności interwencji poznawczych nie może być dobrze rozumiany bez uwzględnienia szeregu dodatkowych kwestii, jak stosowane w badaniach rozwiązania metodologiczne i technologiczne, czy podmiotowe i pozapodmiotowe czynniki modyfikujące wpływ stosowanych interwencji. Celem sympozjum jest dokonanie przeglądu badań nad interwencjami poznawczymi prowadzonymi w różnych grupach wiekowych i odpowiadającymi na zróżnicowane potrzeby tych grup. Oprócz kluczowego zagadnienia efektywności interwencji poznawczych, autorzy wystąpień podejmować będą także

wspomniane zagadnienia metodologiczne, technologiczne oraz problem moderatorów efektów interwencji poznawczych.

Dobór poziomu trudności zadań do pomiaru efektów interwencji poz nawczej w badaniach nad wpływem treningu pamięci operacyjnej na kompensacyjną aktywność mózgu osób starszych

dr Ludmiła Zając-Lamparska, mgr Łukasz Warchoł, mgr Hanna Bartosz, dr Monika Deja, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

W badaniach ukierunkowanych na poszukiwanie elektrofizjologicznych wskaźników zmiany wywołanej treningiem poznawczym istotną kwestią jest dobór rodzaju i poziomu trudności zadań, podczas wykonywania których prowadzony ma być jednoczesny pomiar parametrów fizjologicznych.

Celem prezentowanego fragmentu badań nad możliwością wpływu na kompensacyjną aktywność mózgu osób starszych poprzez trening pamięci operacyjnej było dokonanie wyboru trzech spośród sześciu poziomów trudności zadania n-back do wykorzystania podczas pomiaru elektroencefalograficznego aktywności mózgu osób starszych i młodych w preteście i postteście proce-dury eksperymentalnej. Wybór ten opierał się na porównaniu poziomu wykonania zadania n-back na różnych poziomach jego trudności (od 1-back do 6-back) w grupach wiekowych wczesnej i późnej dorosłości.

Analiza wstępnych wyników badań, zebranych w próbie złożonej ze starszych dorosłych (n = 42, średnia wieku 66.90) i młodych dorosłych (n = 41, średnia wieku 24.95) wykazała, że w obu grupach wiekowych istotne obniżenie poziomu wykonania następuje między poziomami trudności 1-back a 2-back oraz 2-back a 3-back. Prawdopodobnie poziom 2-back jest maksymalnym poziomem trudności, przy którym badani bez uprzedniego treningu odpowiadają w sposób nielosowy. Przy czym tylko na poziomach 1-back i 2-back poziom wykonania u osób starszych jest istotnie gorszy niż u młodych dorosłych, co koresponduje z poprzednim wynikiem i jego interpretacją. Jednocześnie za gorszy poziom wykonania i niższy wskaźnik d-prime w grupie osób starszych odpowiada przede wszystkim istotnie wyższa w tej grupie liczba błędów fałszywego alarmu, nie zaś poprawność odpowiedzi na cel.

Na podstawie uzyskanych wyników zdecydowano się wykorzystać w pomiarze EEG w procedurze eksperymentalnej zadanie n-back na poziomach od 1-back do 3-back.

Omawiane badania zrealizowano w ramach grantu NCN nr 2017/25/B/HS6/00360.

Efekty treningu pamięci operacyjnej i uwagi wykonawczej oraz ich transfer na funkcje nietrenowane w porównaniu z bierną grupą kontrolną
Badanie z wykorzystaniem metody potencjałów EEG związanych ze zdarzeniem (ERP)

mgr Łukasz Warchoł, mgr Hanna Bartosz, dr Ludmiła Zając-Lamparska, prof. dr hab. Janusz Trempała, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Trening funkcji poznawczych od kilkunastu już lat żywo interesuje badaczy różnych dyscyplin w zakresie jego efektywności i wpływu, jaki może mieć na inne funkcje poznawcze, które nie stanowią przedmiotu treningu. Kontrowersje, jakie wywołują badania nad treningiem tego typu w zakresie oddziaływania na funkcje nietrenowane zachęcają do dalszej eksploracji, zwłaszcza w zakresie pytań o to, jaki typ treningu oraz w jaki sposób może powodować poprawę wykonania zadań nietrenowanych.

Celem wystąpienia jest prezentacja wyników badania eksperymentalnego nad efektywnością treningu pamięci operacyjnej oraz treningu uwagi wykonawczej w kontekście przytoczonych powyżej problemów badawczych. W prezentowanej analizie porównane zostaną dwie grupy eksperymentalne, które uczestniczyły w adaptacyjnym treningu pamięci operacyjnej (n=27) lub uwagi wykonawczej (n=26) z grupą kontrolną oczekującą (n=27).

Osoby badane przed rozpoczęciem treningu przeszły badanie funkcji poznawczych zarówno za wykorzystaniem tradycyjnych typu papier-ołówek, jak i zadań komputerowych. Badanie to miało na celu ocenę wyjściowej sprawności funkcji trenowanych oraz nietrenowanych w zakresie uwagi, pamięci operacyjnej oraz inteligencji płynnej oraz przyporządkowanie osób do grup z zachowaniem kontroli poziomu inteligencji płynnej. Analogiczne badanie przeprowadzono po

zakończeniu treningu w celu oceny ewentualnych zmian wywołanych treningiem. Dodatkowo, wszyscy badani wykonali trzykrotnie dwa zadania poznawcze z rejestracją EEG: przed rozpoczęciem treningu, po 5 sesjach, treningowych oraz po zakończeniu treningów (10 sesji), by odpowiedzieć na pytanie czy, a jeśli tak, to jakiego typu, ewentualnym zmianom behawioralnym towarzyszą zmiany w aktywności bioelektrycznej mózgu.

Badania zrealizowane zostały w ramach grantu MNiSW „Diamentowy Grant" nr 0236/DIA/2015/44.

Efekty treningu uwagi wykonawczej w dzieciństwie – próba predykcji zakresu transferu na podstawie wielkości poprawy w wykonaniu trenowanych zadań

dr Monika Deja, dr Ludmiła Zając-Lamparska, prof. dr hab. Janusz Trempała, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Celem badań była analiza efektów treningu uwagi wykonawczej u dzieci w okresie średniego dzieciństwa oraz zakresu transferu na wykonanie zadań nietrenowanych, angażujących pamięć operacyjną (transfer bliski) oraz inteligencję płynną (transfer daleki). Pod uwagę wzięto wyjściowy poziom badanych funkcji poznawczych jako zmiennych, które mogą wiązać się z efektywnością treningu oraz wielkość poprawy w zakresie trenowanych zadań jako potencjalnych predyktorów zakresu transferu.

Badania miały charakter eksperymentalny. Wzięło w nich udział 180 prawidłowo rozwijających się dzieci w wieku 4 i 6 lat.

Dzieci zostały dobrane do trzech równoważnych pod względem płci i wieku grup: treningowej (trening uwagi wykonawczej), kontrolnej aktywnej (nazywanie obrazków) i kontrolnej pasywnej (brak oddziaływań). Każda z grup obejmowała dzieci z obu grup wiekowych: dzieci 4-letnie (N=30) i 6-letnie (N=30).

Dzieci z grupy treningowej zostały poddane adaptacyjnemu, komputerowemu treningowi uwagi (14 sesji, 4 razy w tygodniu przez ok. 8-10 minut).

Dodatkowo w każdej grupie w preteście i postteście został przeprowadzony pomiar pamięci operacyjnej i inteligencji płynnej.

Posttest miał miejsce 1 miesiąc po preteście, a 2-3 dni po zakończeniu interwencji.

Wyniki pokazują, że a) trening uwagi wykonawczej u dzieci prowadzi do poprawy wykonania zadań, angażujących uwagę wykonawczą, pamięć operacyjną i inteligencję płynną; b) istnieje zależność między wyjściowym poziomem badanych funkcji poznawczych a zakresem poprawy w wykonaniu zadań pod wpływem treningu; c) na podstawie wielkości poprawy w zakresie trenowanych zadań nie można przewidzieć zakresu transferu efektów treningu.

Wykorzystanie metody neurofeedback w treningu ukierunkowanym na wspieranie funkcjonowania poznawczego w procesie starzenia się człowieka – projekt NeuroPlay

dr hab n.med. Monika Wiłkość-Dębczyńska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, mgr Anna Werońska, Grzegorz Zieliński, YOT Maps, Tomasz Senderek, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, dr Ludmiła Zając-Lamparska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Wraz z wiekiem dochodzi do osłabienia wielu funkcji poznawczych. Jednocześnie zachowanie sprawności poznawczej stanowi istotną potrzebę osób starszych. Możliwości uczestniczenia osób starszych w programach interwencji poznawczych, jak również sama oferta takich programów, są wciąż jednak ograniczone. Dlatego ważnym celem jest tworzenie takich rozwiązań, które umożliwiałyby osobom starszym wykonywanie regularnego i samodzielnego treningu kognitywnego w dowolnym miejscu.

W realizację tego celu wpisuje się projekt NeuroPlay. Zadaniem realizowanym w ramach projektu jest stworzenie intuicyjnego, przenośnego urządzenia, które umożliwia samodzielne wykonanie treningu neurofeedback (biofeedback EEG) w dowolnym miejscu. Na zaprojektowane urządzenie składa się wyposażona w sensory opaska na głowę oraz rejestrator niewielkich rozmiarów, podłączany do tabletu, pełniącego funkcję monitora. Trening neurofeedback, wykorzystując mechanizm biologicznego sprzężenia zwrotnego i dostarczając trenującemu w czasie rzeczywistym informacji zwrotnych na temat jego aktywności bioelektrycznej mózgu, rozwija

zdolność samoregulacji w zakresie tej aktywności. Dzięki temu uczestnik treningu uczy się osiągać stan sprzyjający wysokiej efektywności poznawczej, np. w zakresie uwagi czy pamięci. Trening ten może znaleźć zastosowanie w różnych grupach osób starszych. Dla osób pomyślnie starzejących się proponowany trening stanowić może długoterminową aktywność, która pozwoli dłużej zachować dobrą sprawność poznawczą. Z kolei w przypadku osób, u których występują zaburzenia funkcji poznawczych, trening neurofeedback stanowić może formę rehabilitacji, prowadzącej do poprawy funkcjonowania poznawczego lub opóźnienia negatywnych zmian.

W ramach wystąpienia zaprezentowane zostaną założenia projektu Neuroplay, przedstawiony zostanie prototyp urządzenia do treningu neurofeedback, a także zastosowane wizualne informacje zwrotne odzwierciedlające aktywność mózgu uczestników treningu. Ponadto omówiony zostanie plan badań klinicznych, w ramach których zostanie poddana weryfikacji efektywność treningu z wykorzystaniem stworzonego urządzenia.

Projekt NeuroPlay realizowany jest w ramach grantu NCBR nr POIR.04.01.04-00-0046/17.

REFERATY

Sesja tematyczna 1.
Psychologia wobec zaburzeń rozwoju i niepełnosprawności

Przewodnicząca: dr Agnieszka Siedlar

Cechy zaburzeń ze spektrum autyzmu u nastolatek z podejrzeniem zaburzeń depresyjnych

dr Agnieszka Siedler, mgr Edyta Idczk-Paceś, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M.Grzegorzewskiej w Warszawie

Od pewnego czasu trwają dyskusje dotyczące diagnozy zaburzeń ze spektrum autyzmu (ASD) w grupie dziewcząt. Początkowe dane dotyczące rzadszego występowania tego zaburzenia w tej grupie bywają podważane przez doniesienia dotyczące m.in. maskowania objawów oraz stosunkowo lepszego funkcjonowania społecznego. Zaburzenia depresyjne są z kolei jedną z najczęstszych trudności diagnozowanych w wieku nastoletnim. Mają one znaczny wpływ na funkcjonowanie dziecka w sferze rodzinnej, społecznej i edukacyjnej i wymagają szybkiej i skutecznej interwencji. Odpowiednia interwencja często jest jednak uzależniona od prawidłowego rozpoznania nie tyle samych zaburzeń depresyjnych, co ich możliwego podłoża o charakterze całościowych zaburzeń rozwojowych. Podczas wystąpienia przedstawione będą wyniki systematycznych obserwacji oraz badań psychologicznych dziewcząt zgłaszanych do poradni psychologicznej przede wszystkim ze względu na obniżenie nastroju, u których wcześniej nie rozpoznano zaburzeń ze spektrum autyzmu. Pokazana będzie częstość występowania cech ASD w tej grupie oraz profil objawów zaburzeń depresyjnych. Przedstawione zostaną również implikacje dla diagnostyki, terapii oraz dalszego rozwoju badanej grupy.

Związek reaktywności sensorycznej z rozumieniem przekonań u dzieci z ASD o różnym poziomie rozumienia mowy

dr Karolina Krzysztofik, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

W ciągu ostatnich kilkunastu lat badacze funkcjonowania osób z ASD coraz częściej koncentrują swoją uwagę na procesach przetwarzania sensorycznego, gromadząc ogromny zasób wiedzy na temat przebiegu tych procesów w tej grupie osób, jak również jego związku z innymi procesami neuropoznawczymi. Zebrane informacje pozwalają badaczom coraz śmielej przypuszczać o częściowo wspólnym patomechanizmie ASD oraz zaburzeń w przetwarzaniu sensorycznym. Wydaje się, że każda nowa informacja dotycząca wzajemnych powiązań między przebiegiem procesów przetwarzania sensorycznego z deficytami w obrębie innych procesów neuropoznawczych może stanowić krok w kierunku wyjaśnienia genezy i przebiegu ASD. Mimo to ten obszar analiz wciąż pozostaje niewystarczająco zbadany. Szczególnie istotne mogłoby być przeanalizowanie wzajemnej relacji procesów przetwarzania sensorycznego z umiejętnością, której deficyt pozostaje charakterystyczny dla osób z ASD – *teorią umysłu*. Potwierdzony związek *teorii umysłu* z poziomem rozwoju językowego dzieci pozwala przypuszczać, że wspomniana relacja może wykazywać zróżnicowanie u osób o różnym poziomie rozwoju językowego, a zwłaszcza rozumienia mowy.

Dążąc do doprecyzowania przedmiotu badań zdecydowano zoperacjonalizować procesy przetwarzania sensorycznego poprzez poziom reaktywności sensorycznej, a *teorię umysłu* poprzez poziom rozumienia przekonań. Zawężono w ten sposób zakres analizowanych zmiennych do takich ich wymiarów, które są najczęściej podejmowane przez badaczy.

Przyjęto następujący cel badań: weryfikacja związku poziomu reaktywności sensorycznej z poziomem rozwoju rozumienia przekonań i jego zróżnicowania u dzieci z ASD o różnym poziomie rozumienia mowy. Przebadano grupę 63 dzieci z ASD w wieku między 2 lata 8 miesięcy a 9 lat 3 miesiące wykorzystując następujące narzędzia: *Kwestionariusz Doświadczeń Sensorycznych,* podskalę *Rozumienie przekonań* ze skali *SToMM* oraz podskalę *Rozumienie mowy* ze skali *IDS-P*.

Uzyskane wyniki wskazują na zróżnicowanie kierunku związku poziomu reaktywności sensorycznej z poziomem rozwoju rozumienia przekonań w podgrupach dzieci wyodrębnionych ze względu na poziom rozumienia mowy. Wyniki te znajdują swoje implikacje dla rehabilitacji osób z ASD jak również dla teoretycznej refleksji nad patomechanizmem tego zaburzenia.

Rozwój i funkcjonowanie tożsamości w warunkach niepełnosprawności fizycznej

prof. dr hab. Lidia Lysiuk, Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji, Lublin

Tożsamość jest jądrem osobowości oraz uwarunkuje aktywność człowieka, jego wybory i postępowania. Źródłem rozwoju tożsamości są relacje Ja –Inny oraz rozwijająca się refleksja nad sobą. Przedmiotem przedstawionego badania są właściwości tożsamości i czynniki jej zmian u osób dorosłych z mózgowym porażeniem dziecięcym. Metoda badawcza: badanie przypadku z wykorzystaniem wywiadu oraz technik projekcyjnych. Zostały przeanalizowane tożsamość osobista (zbiór wyobrażeń, sądów i przekonań wobec samego siebie) i tożsamość społeczna (stopień zgodności między tym, co człowiek wie o sobie i co wiedzą o nim inni), świadomość odnośnie swojego podobieństwa i różnic; czynniki, które uwarunkowały rozwój tożsamości. Zebrane dane zostały uporządkowane i przeanalizowane w kontekście prawidłowości, czynników i mechanizmów kształtowania się tożsamości. Pokazano, że specyfika tożsamości osób z niepełnosprawnością fizyczną w znacznej mierze uwarunkowana jest przez postawę otoczenia wobec nich.

Kategorie normatywne szacunku wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną u pracowników Warsztatów Terapii Zajęciowej

dr hab. Paweł Kurtek, prof. UJK, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Realizacja idei świata otwartego na "Innego" zależy od kulturowych przekonań normatywnych. Prezentacja koncentruje się na poznaniu

warunków szacunku stawianych przez pracowników Warsztatów Terapii Zajęciowych (WTZ) osobom z niepełnosprawnością intelektualną. W oparciu o Kwestionariusz Szacunku Warunkowego (CRPD-Q - The Conditional Respect for Persons with Disabilities Questionnaire) (Kurtek, 2018) ukazane zostaną profile szacunku oparte na następujących kategoriach normatywnych: Indywidualna Produktywność, Indywidualna i Kolektywna Synergia (czynnik I) oraz Indywidualna Receptywność i Antagonizm (II czynnik). Badania przeprowadzone zostały na terenie: Krakowa, Kielce i Lublina wśród personelu rewalidacyjnego i administracyjnego WTZ. Wyniki pozwalają na rewizję koncepcji bezwarunkowej akceptacji i skłaniają do działania dwutorowego: przewartościowywania przekonań normatywnych u pracowników WTZ oraz wypracowywaniu wartościowych kulturowo wzorców zachowań osób niepełnosprawnych intelektualnie. Poznanie mechanizmów wzajemnego dopasowywania się tych dwóch światów społecznych stanowić może podstawę rzeczywistej koegzystencji.

Sesja tematyczna 2.
Wybrane aspekty pracy terapeutycznej

Przewodnicząca: dr hab. Anna Słysz, prof. UAM

Znaczenie nadziei w pracy terapeutycznej

dr Agnieszka Wielgus, Szkoła Wyższa im. P. Włodkowica w Płocku

Pacjent przychodzący do gabinetu psychoterapeuty ma nadzieję na poprawę swojej sytuacji i wyeliminowanie trudności z jakimi się boryka. Będąc psychoterapeutą i nauczycielem akademickim chciałabym dowiedzieć się jakie znaczenie w procesie zmian obserwowanych u moich pacjentów odgrywa taki czynnik jakim jest nadzieja. Chętnie poznam co leży u jej źródła, jakie zachowania terapeuty i cechy relacji terapeutycznej podtrzymują a jakie osłabiają. Moje wystąpienie będzie opierało się na studium literatury oraz na metodzie studium indywidualnych przypadków, którą przeprowadzę wśród moich pacjentów. W swoim wystąpieniu zamierzam na początku skoncentrować się na przedstawieniu krótkiego kontekstu teoretycznego dotyczącego roli nadziei w procesie rozwoju indywidualnego, w szczególności takiego z jakim spotykamy się w pracy terapeutycznej. W drugiej części swojego referatu zaprezentuję wybrane wypowiedzi pacjentów na temat znaczenia nadziei w ich procesie terapeutycznym.

Kształtowanie się tożsamości psychoterapeuty we współczesnym świecie. Rozważania w kontekście teorii rozwoju psychospołecznego Erika Eriksona

dr hab. Anna Słysz, prof. UAM, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Celem referatu jest próba odpowiedzi na pytanie o kondycję tożsamości współczesnych psychoterapeutów w zmieniającym się świecie. Dane wskazują, że istnieje kilkaset systemów terapeutycznych i wciąż powstają nowe. W związku z wpływem nowych mediów na rozwój i funkcjonowanie młodego pokolenia zmianie ulegają też zadania i rola psychoterapeutów. Z tych powodów współczesnym psychoterapeutom może być trudno uformować swoją tożsamość zawodową.

Punktem wyjścia będzie przegląd badań, w tym badań własnych autorki, w których psychoterapeuci składali deklaracje co do liczby i rodzaju wykorzystywanych przez nich nurtów psychoterapii. Następnie przedstawione zostaną fazy w procesie formowania się dojrzałej tożsamości psychoterapeuty, w nawiązaniu do teorii rozwoju psychospołecznego Erika Eriksona (1986). Autorka omówi wybrane przejawy dojrzałej i niedojrzałej tożsamości psychoterapeuty, a także podejmie refleksję nad specyficznymi czynnikami, które mogą mieć wpływ na kształtowanie się tożsamości w tej grupie zawodowej.

Zastosowanie Wideotreningu Komunikacji w procesie psychologicznej oceny rozwoju językowego dziecka

mgr Justyna Cieślińska, Uniwersytet Warszawski/Instytut Matki i Dziecka

Jedną z nowoczesnych metod pracy z rodziną dziecka o nietypowej trajektorii rozwoju - wydaje się być metoda Wideotreningu Komunikacji (VIT). Celem metody VIT staje się analiza interakcji rodzice - dziecko nagrywanych przy użyciu kamery wideo. Wideotrening Komunikacji może znaleźć zastosowanie jako metoda wspierająca relację rodzica z dzieckiem z trudnościami w komunikacji słownej. Korzyści, jakich można oczekiwać po treningu VIT, dotyczą wzmocnienia komunikacji podstawowej pomiędzy rodzicami a dziećmi.

Sposób postępowania pomagający wyrównać deficyty językowe, oparty jest na responsywnych interakcjach partnerów interakcji. Nagrywanie na kamerę przebiegu interakcji rodziców oraz dziecka, następnie ukazywanie przez trenera wybranych fragmentów, w których rodzice wspierają inicjatywy komunikacyjne dziecka stanowi pomoc rodzinie w zrozumieniu zachowań dziecka, jakie mogą wynikać z jego ograniczeń w ekspresji werbalnej. Metoda Wideotreningu Komunikacji pozwala na budowanie motywacji opiekunów do dostrojonego wspierania rozwoju dziecka, szczególnie gdy trudność stanowi możliwość nawiązania kontaktu słownego ze swoim dzieckiem. Szczególnie ważne z perspektywy dziecka staje się także wspieranie jego potrzeb autonomii oraz kompetencji.

Wystąpienie będzie miało na celu przybliżenie aspektów pracy terapeutycznej z rodzicami trzyletniego chłopca ze specyficznymi

zaburzeniami rozwoju mowy. Dyskusji i namysłowi zostaną poddane działania terapeutyczne przy wykorzystaniu metody Wideotreningu Komunikacji, które mogą wspierać zarówno pracę diagnostyczną, jak i terapeutyczną z rodzicami dziecka w procesie dalszego usprawniania jego rozwoju.

Przystanek Mama – profilaktyka depresji poporodowej w Polsce. Badania pilotażowe

dr Tamara Walczak-Kozłowska, dr Magdalena Chrzan-Dętkoś,
Uniwersytet Gdański

Depresja poporodowa dotyka 13–20 procent kobiet. W odróżnieniu od wielu krajów europejskich, do 2019 roku w Polsce nie istniały żadne odgórnie przyjęte rozwiązania dotyczące badań przesiewowych, diagnozy i leczenia pacjentek z objawami depresji poporodowej. Od 1 stycznia 2019 r. nowy Standard Opieki Okołoporodowej nałożył na personel medyczny (przede wszystkim położne) obowiązek monitorowania stanu psychicznego kobiet w ciąży oraz w okresie poporodowym. By wspierać personel medyczny w nowych zadaniach, Ministerstwo Zdrowia realizuje program profilaktyki depresji poporodowej pn. „Przystanek Mama" współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego. Obecnie, projekt realizowany jest w 3 makroregionach Polski.

Głównym celem Projektu jest zwiększenie wczesnego wykrywania depresji poporodowej poprzez edukację i wzrost świadomości społecznej na temat tego zjawiska. Prowadzone są m.in. badania przesiewowe realizowane przez położne i pielęgniarki, a młode matki mogą skorzystać z trzech bezpłatnych konsultacji psychologicznych realizowanych w ośrodkach podstawowej opieki zdrowotnej.

W badaniach przesiewowych, realizowanych od listopada 2019 roku do tej pory wzięło udział 600 kobiet. Badane wypełniały kwestionariusz Edynburskiej Skali Depresji Poporodowej oraz krótką ankietę socjodemograficzną podczas wizyty patronażowej położnej po porodzie (przeważnie po 3-4 tygodniach po porodzie). W ramach monitoringu, wykonywane jest badanie follow up – do sześciu miesięcy od pierwszego badania; losowo wybrane kobiety pytane są o przebieg

wizyty patronażowej oraz powtórnie wykonują badanie Edynburską Skalą Depresji Poporodowej.
Podczas wystąpienia zaprezentowane zostaną dotychczasowe wyniki oraz wnioski z wdrażania programu profilaktyki depresji poporodowej na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej.

Badania przesiewowe pod kątem depresji przed- i poporodowej – czy położne są na nie przygotowane?

dr Magdalena Chrzan-Dętkoś, dr Tamara Walczak-Kozłowska,
Uniwersytet Gdański

Tło: Do 2019 r. w Polsce nie istniały żadne odgórnie przyjęte rozwiązania dotyczące badań przesiewowych, diagnozy i leczenia pacjentek z objawami depresji poporodowej. Od 1 stycznia 2019 r. nowy Standard Opieki Okołoporodowej nałożył na personel medyczny (przede wszystkim położne) obowiązek monitorowania stanu psychicznego kobiet w ciąży oraz w okresie poporodowym. Położne jednak deklarują brak przygotowania merytorycznego do prowadzenia takich przesiewowych badań i brak znajomości dalszej ścieżki postępowania w przypadku pacjentek z objawami depresji poporodowej.

Cel: Przeprowadzone badanie miało na celu ocenę wiedzy i umiejętności położnych w obszarze zaburzeń zdrowia psychicznego w okresie ciąży i po porodzie. Badanie miało pomóc w nakreśleniu obszarów istotnych do uwzględnienia w podstawowym i uzupełniającym kształceniu zawodowym położnych i innych członków personelu medycznego, którzy pracują (lub będą pracować) z pacjentkami w okresie okołoporodowym.

Metoda: Badanie przeprowadzono w ciągu pierwszych sześciu miesięcy od wprowadzenia nowego Standardu Opieki Okołoporodowej (styczeń-czerwiec 2019 r.). 111 położnych z całej Polski odpowiedziało na pytania z ankiety składającej się z testu wiedzy o depresji przedporodowej i poporodowej (Jones, Creedy, Gamble, 2001) oraz na pytania powiązane ze studium przypadku kobiety z depresją („Mary"), autorstwa Buista i współpracowników (2006). Położne oceniły również subiektywnie swoją wiedzę i umiejętności w zakresie oceny stanu zdrowia psychicznego kobiet.

Wyniki: Wśród wszystkich obowiązków zawodowych, wynikających z nowego standardu opieki okołoporodowej, położne najniżej oceniły swoją wiedzę i umiejętności w zakresie oceny stanu psychicznego pacjentek. Późniejsza obiektywna ocena w teście ujawniła ich niewystarczającą wiedzę na temat depresji przedporodowej i poporodowej oraz w zakresie sposobów leczenia tych zaburzeń.
Wnioski: Położne są niewystarczająco przygotowane do zadań wynikających z nowego standardu opieki okołoporodowej: w szczególności w zakresie oceny stanu psychicznego kobiety w okresie okołoporodowym. Warto zatem uwzględnić te obszary w podstawowym i uzupełniającym kształceniu położnych w Polsce.

Sesja tematyczna 3.
Rozwój w relacjach partnerskich

Przewodniczący: dr Jarosław Jastrzębski

Badania jakościowe na temat pojednania
mgr Anna Samolej, Uniwersytet Warszawski

Celem wystąpienia jest prezentacja jakościowych badań na temat pojednania w psychologii. Pojednanie jako sytuacja egzystencjalna jest opisywane i analizowane w różnych kontekstach teoretycznych, głównie jako proces. W psychologii badań brak, dlatego ujęcie teoretyczne badanego zjawiska zostało oparte na koncepcji filozoficznej. Tematyka pojednania jest aspektowo i okolicznościowo poruszana w literaturze filozoficznej. Analiza dotychczasowego stanu wiedzy wskazuje na to, że pojednanie to jakość subiektywna. W związku z powyższym, zasadne jest badanie doświadczenia pojednania między jednostkami w kontekście narracji tożsamościowej. W niniejszej wystąpieniu zamierzam przedstawić te badania. Są to wywiady narracyjne analizowane jakościowo. Zobrazowaniem zjawiska pojednania są „opowieści o powrotach" par po rozstaniu. Zasadniczą metodą, służącą realizacji celów badawczych jest narracyjny wywiad autobiograficzny. Wywiad narracyjny bowiem umożliwia odtworzenie wydarzeń związanych z pojednaniem. Zgodnie z procedurą postępowania badawczego, wywiady zostały poddane transkrypcji. W rezultacie zostały uzyskane szczegółowe, indywidualne opisy wielowymiarowego doświadczania pojednania, z uwzględnieniem czasu doświadczeń i perspektywy rozwojowej. Uzyskane rezultaty pozwalają na wyodrębnienie tematów doświadczeń oraz związanych z nimi przeżyć oraz dokonywanie podsumowań.

Style przywiązania a eudajmonistyczny wymiar jakości relacji w związkach miłosnych na różnych etapach ich rozwoju

dr Jarosław Jastrzębski, Wiktoria Gałczyńska, Natalia Kłapeć, Jan Wyrzykowski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Niniejsze badania stanowią fragment prac nad polską adaptacją Skali Rozkwitu Związku (Relationship Flourishing Scale, Fowers, 2016), która przeznaczona jest do badania eudajmonistycznego wymiaru jakości relacji w bliskich związkach. U podstaw konstrukcji skali leży założenie (Fowers, 2010), zgodnie z którym związki, charakteryzujące się wysoką jakością, redefiniują partnerów i przesuwają ich z koncentracji na „ja" ku budowaniu nowej tożsamości – tożsamości pary skoncentrowanej na „my".

Celem prezentowanych tu badań było ustalenie czy eudajmonistyczny wymiar jakość związku wiąże się z charakteryzującymi partnerów stylami przywiązania, a także, czy zmienia się w zależności od etapu rozwoju relacji między partnerami. Przegląd dotychczasowych badań nad uwarunkowaniami funkcjonowania w bliskich związkach (por. Greszta i inni, 2016; Janicka, 2002; Liberska, Suwalska, 2011; Plopa, 2005b; Wojciszke, 2004) skłonił nas do sformułowania następujących hipotez: 1. istnieje związek między eudajmonistycznym wymiarem jakości związku a stylami przywiązania partnerów – eudajmonistyczny wymiar jakości związku wiąże się dodatnio z bezpiecznym stylem przywiązania, a ujemnie z pozabezpiecznymi stylami przywiązania, 2. eudajmonistyczny wymiar jakości związku zmienia się wraz z rozwojem relacji między partnerami - wyższy poziom eudajmonistycznego wymiaru jakości związku charakteryzuje osoby będące w bardziej zaawansowanych fazach rozwoju związku.

Aby zweryfikować te hipotezy przebadaliśmy grupę 250 osób (125 kobiet i 125 mężczyzn) pozostających w związkach miłosnych na różnych etapach ich rozwoju (narzeczeństwa, kształtowania się więzi małżeńskiej, rozbudowywania i rozwoju postaw rodzicielskich, za: Gurba, 2005; Laskowski, 1987). W badaniach zastosowano dwa kwestionariusze: Skalę Rozkwitu Związku (polska adaptacja Relationship Flourishing Scale, Fowersa, 2016 opracowana przez nasz zespół pod kierunkiem Jarosława Jastrzębskiego) i Zrewidowaną Skalę Przywiązania

u Dorosłych (polska adaptacja Revisted Adult Attachment Scale, Collins, 1996 opracowana przez Katarzynę Adamczyk, 2012).

Wyniki badań potwierdziły nasze oczekiwania co do kierunku związków między zmiennymi.

Rodzaj komunikacji między partnerami a eudajmonistyczny wymiar jakości relacji w związkach romantycznych na różnych etapach ich rozwoju

dr Jarosław Jastrzębski, Szczepan Jezioro, Patrycja Obszyńska,
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Niniejsze badania stanowią fragment prac nad polską adaptacją Skali Rozkwitu Związku (Relationship Flourishing Scale, Fowers, 2016), która przeznaczona jest do badania jakości związku miłosnego w perspektywie eudajmonistycznej. U podstaw konstrukcji skali leży założenie (Fowers, 2010), zgodnie z którym zarówno sam związek, jak i relacje między partnerami stanowią ważne źródło: poczucia sensu (meaning), osobistego rozwoju (personal growth), wspólnoty celów (goal sharing) i priorytetyzowania partnera (relational giving).

Celem prezentowanych tu badań było ustalenie czy eudajmonistyczny wymiar jakości związku wiąże się z rodzajem komunikacji między partnerami, a także czy powiązania między tymi zmiennymi zależą od etapu rozwoju związku. Przegląd dotychczasowych badań nad uwarunkowaniami funkcjonowania w bliskich związkach (np. Braun-Gałkowska, 2003; Hahlweg, 1996; Janicka, 2008; Plopa, 2005) skłonił nas do sformułowania następujących hipotez: 1. istnieje związek między eudajmonistycznym wymiarem jakości związku a rodzajem komunikacji między partnerami – wyższy poziom eudajmonistycznego wymiaru jakości związku wiąże się dodatnio z komunikacją wyrażającą wsparcie i troskę o partnera oraz komunikacją świadczącą o zaangażowaniu partnera w związek, natomiast ujemnie wiąże się z komunikacją wyrażającą chęć zdominowania i deprecjonowanie partnera, 2. powiązania między eudajmonistycznym wymiarem jakości związku a rodzajem komunikacji między partnerami zależą do etapu rozwoju związku – im bardziej zaawansowany etap rozwoju relacji łączącej partnerów, tym większy dodatni wkład komunikacji wspierającej i świadczącej o zaangażowaniu oraz tym

większy ujemny wkład komunikacji deprecjonującej w wyjaśnienie zmienności eudajmonistycznego wymiaru jakości związku.

Aby zweryfikować te hipotezy przebadaliśmy grupę 250 osób (125 kobiet i 125 mężczyzn) pozostających w związkach miłosnych na różnych etapach ich rozwoju (narzeczeństwa, kształtowania się więzi małżeńskiej, rozbudowywania i rozwoju postaw rodzicielskich, za: Gurba, 2005; Laskowski, 1987). W badaniach zastosowano dwa kwestionariusze: Skalę Rozkwitu Związku (polska adaptacja Relationship Flourishing Scale, Fowersa, 2016, opracowana przez nasz zespół pod kierunkiem Jarosława Jastrzębskiego) i kwestionariusz komunikacja w bliskich związkach KKMiP, opracowany przez Kaźmierczak i Plopę (2013).

Wyniki badań potwierdziły nasze oczekiwania co do kierunku związków między zmiennymi.

Składniki miłości a eudajmonistyczny wymiar jakości relacji w związkach romantycznych na różnych etapach ich rozwoju

dr Jarosław Jastrzębski, Nikola Bartkiewicz, Alicja Prusaczyk, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Niniejsze badania stanowią fragment prac nad polską adaptacją Skali Rozkwitu Związku (Relationship Flourishing Scale, Fowers, 2016), która przeznaczona jest do badania jakości związku miłosnego w perspektywie eudajmonistycznej. U podstaw konstrukcji skali leży założenie (Fowers, 2010), zgodnie z którym związki, charakteryzujące się wysoką jakością stanowią ważne źródło: poczucia sensu (meaning), osobistego rozwoju (personal growth), wspólnoty celów (goal sharing) i priorytetyzowania partnera (relational giving).

Celem prezentowanych tu badań było ustalenie czy eudajmonistyczny wymiar jakości związku miłosnego wiąże się z wyróżnionymi przez Sternberga (1986) składnikami miłości (namiętnością, intymnością i zaangażowaniem), a także czy powiązania między tymi zmiennymi zależą od fazy rozwoju relacji między partnerami. Przegląd dotychczasowych badań nad uwarunkowaniami funkcjonowania w bliskich związkach (np. Fowers, 2010, 2016; Hromatko i inni, 2015; Janicka, 2002; Kołodziejczak i inni, 2019; Liberska, Suwalska, 2011; Sadikaj i inni, 2015) skłonił nas do sformułowania następujących

hipotez: (1) istnieje związek między składnikami miłości a eudajmonistycznym wymiarem jakości związku – im bardziej relacja między partnerami wysycona jest każdym z trzech składników miłości, tym wyższy poziom eudajmonistycznego wymiaru jakości związku, (2) powiazania między składnikami miłości a eudajmonistycznym wymiarem jakości związku zmieniają się w zależności od etapu rozwoju relacji między partnerami – im bardziej zaawansowana faza rozwoju relacji łączącej partnerów, tym większy wkład intymności i zaangażowania w wyjaśnienie zmienności eudajmonistycznego wymiaru jakości związku.

Aby zweryfikować te hipotezy przebadaliśmy grupę 250 osób (125 kobiet i 125 mężczyzn) pozostających w związkach miłosnych na różnych etapach ich rozwoju (narzeczeństwa, kształtowania się więzi małżeńskiej, rozbudowywania i rozwoju postaw rodzicielskich, za: Gurba, 2005; Laskowski, 1987). W badaniach zastosowano dwa kwestionariusze: Skalę Rozkwitu Związku (polska adaptacja Relationship Flourishing Scale, Fowersa, 2016, opracowana przez nasz zespół pod kierunkiem Jarosława Jastrzębskiego) i Kwestionariusz Jakości Związku KJZ opracowany przez Alicję Kuczyńską (1998).

Wyniki badań potwierdziły nasze oczekiwania co do kierunku związków między zmiennymi.

Sesja tematyczna 4.
Psychologia okresu późnej dorosłości

Przewodniczący: dr hab. Henryk Olszewski, prof. UG

Specyfika interakcji komunikacyjnej w starości

dr hab. Henryk Olszewski, prof. UG, Uniwersytet Gdański

Problemy związane z komunikowaniem się w szczególny sposób dotykają osoby starsze. Coraz słabsza transmisja międzypokoleniowa, życie w ciągłym biegu, w natłoku wydarzeń i informacji, sprawia, że znacząco słabnie rola komunikowania się z osobą starszą. Stan ten wzmacniany jest przez niesprawiedliwy negatywny stereotyp seniorów prowokujący do traktowania seniora jako mniej sprawnego komunikacyjnie, mniej interesującego i wiarygodnego. Na tle ogromnej indywidualizacji procesu starzenia się znaleźć można wyniki badań pokazujące jej specyficzne cechy, mniejszą wydolność komunikacyjną, zmiany w umiejętnościach społecznych w trakcie konwersacji. Istnieje więc ogromna potrzeba edukacji do starości i o starości, edukacji dostarczającej wiedzy o budowaniu umiejętności u różnych pokoleń, zmiany obrazu starości poprzez optymalizację wzajemnych interakcji, komunikacyjnych w szczególności.

Percepcja pierwszych symptomów starzenia w tradycyjnych i współczesnych populacjach - porównanie między Hadza (Tanzania) a Polską

dr Tomasz Frąckowiak, dr Anna Oleszkiewicz, mgr Agata Groyecka-Bernard, Uniwersytet Wrocławski, dr Marina Butovskaya, RSUH, Rosja, dr hab. Piotr Sorokowski, prof. UWr, Uniwersytet Wrocławski

Pomimo stosunkowo wyraźnych wskaźników fizjologicznych początku wieku podeszłego nadal niewiele wiadomo na temat psychologicznego postrzegania osób starszych i różnic międzykulturowych w tym zakresie. Ostatnie badania sugerują spójność między nowoczesnymi krajami, jednak subiektywne postrzeganie początku starości w tradycyjnych społeczeństwach pozostaje słabo rozpoznane. W związku z tym zbadaliśmy spostrzeganie początku starości wśród tradycyjnego

plemienia zbieracko-łowieckiego - Hadza (n=96, 17-75 lat) i porównaliśmy je z polską próbką (n=124, 18-76 lat) reprezentującą nowoczesną, uprzemysłowioną populację. Hadza są niepiśmienni, dlatego zastosowano formę ustrukturalizowanego wywiadu. Tę samą procedurę zastosowano w Polsce. Wyniki naszych badań wskazują na znacznie wcześniejszy początek spostrzegania starości wśród Hadza niż wśród Polaków. Ponadto stwierdziliśmy różnicę między płciami w polskiej populacji, w której mężczyźni wskazywali na niższy próg starości w porównaniu z kobietami. U Hadza nie stwierdzono różnicy między płciami. Wyniki badań omawiamy z perspektywy kulturowej i demograficznej.

Postrzeganie siebie a postawy osób wkraczających w dorosłość wobec seniorów

ks. dr Jacek Łukasiewicz, dr hab. Wiesław Kowalski, prof. WSEI, WSEI

Zasadniczym celem podjętych badań było określenie, jakie cechy osobowości młodych dorosłych, ujawniające się w obrazie samego siebie, wiążą się z występowaniem pozytywnych lub negatywnych postaw wobec seniorów. W badaniu wzięło udział 180 osób wkraczających w dorosłość (w tym 84 mężczyzn oraz 96 kobiet). Zastosowanymi narzędziami badawczymi był test przymiotnikowy ACL Harrisona G. Gougha, A. B. Heilbruna oraz skala postaw wobec seniorów (SPWS) J. Łukasiewicza i W. Kowalskiego. Analiza wyników badań wskazała, że jedne z cech osobowości stanowią swoiste czynniki wzmacniające pozytywne postawy wobec seniorów, inne to czynniki chroniące przed negatywnymi postawami. Do nich należą: umiejętność pozytywnego postrzegania innych osób, empatia i wrażliwość na potrzeby innych, poznawcza ciekawość, chęć wnikliwego analizowania problemów, szerokie zainteresowania i umiejętności. Analizując osobowościowe wskaźniki kształtowania się postaw negatywnych wobec seniorów, należy wskazać na stres towarzyszący relacjom społecznym; doświadczanie zagrożenia i niepokoju w bezpośrednich relacjach, silną potrzebę życiowych ambicji i porządku.

Sesja tematyczna 5.
Zaburzenia odżywiania i wizerunek ciała

Przewodnicząca: dr hab. Joanna Radoszewska

Nazwać niewypowiedziane: Przekazy międzypokoleniowe w rodzinach z dzieckiem z zaburzeniem odżywiania

dr Małgorzata Starzomska-Romanowska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Wystąpienie zostanie poświęcone podejściu systemowemu do zaburzeń odżywiania. Poza klasyczną teorią rodzin psychosomatycznych Minuchina, Rosman i Bakera (1978), ze szczególnym uwzględnieniem cech rodzin z dziećmi z żarłocznością psychiczną, zostanie omówiona teoria systemowa stosowana w the Maudsley Hospital począwszy od lat 80-tych Następnie zostanie omówiona bardzo ciekawa systematyzacja podejść do uwarunkowań rodzinnych zaburzeń odżywiania, którą zaproponowała Józefik (2006). W przypadku chorych z jadłowstrętem psychicznym będą omówione (poza wspomnieniem omówionej na początku wystąpienia teorii rodzin psychosomatycznych): koncepcja Selvini-Palazzoli, w świetle której jadłowstręt psychiczny jest rezultatem gry rodzinnej; koncepcja Webera i Stierlina, według której chorobę tę należy rozpatrywać w kontekście wiązania, delegowania oraz idei poświęcania się oraz koncepcja White'a, w ramach której jadłowstręt psychiczny stanowi wyraz „bycia" w opresji systemu przekonań. Z kolei, jeśli chodzi o chorych z żarłocznością psychiczną, zostaną omówione: koncepcja Reicha i Cierpki, według której choroba ta jest rezultatem podwójnej realności, sprzeczności i tajemnic; ujęcie Grone, według którego żarłoczność psychiczna jest wyrazem określonej mapy świata; koncepcja Roberto, według której choroba ta powinna być analizowana w kontekście międzypokoleniowych utrat i legatów oraz koncepcja Webera i Stierlina, w świetle której żarłoczność psychiczna stanowi rezultat utrudnionej koindywiduacji. Wystąpienie zakończą przykłady wypowiedzi pacjentek z zaburzeniami odżywiania.

Rozumienie jadłowstrętu psychicznego z perspektywy poeriksonowskiej koncepcji integracji osobowej

dr Małgorzata Starzomska-Romanowska, dr hab. Wanda Zagórska, prof. UKSW, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

W poeriksonowskiej koncepcji integracji osobowej rozwijanej przez Zagórską i wsp. (2014, 2017) integrację osobową definiuje się jako indywidualnie zróżnicowany efekt kumulowania się zasobów psychospołecznych człowieka w procesie jego rozwoju. Przejawia się ona na różnych etapach dorosłości posiadaniem takich zasobów, jak ufność, autonomia, inicjatywa, poczucie pracowitości, poczucie tożsamości, intymność i/lub (w zależności od wieku) generatywność oraz integralność ontyczna. Komponenty tak rozumianej integracji osobowej to właściwości składające się na potencjał osobowościowy, z którego jednostka może korzystać, w szczególności doświadczając dystresu. Zasoby kumulują się stopniowo w rozwoju, a ich postać zależna jest w dużym stopniu od sposobu rozwiązania kryzysów psychospołecznych, właściwych kolejnym stadiom rozwojowym. U osób z jadłowstrętem psychicznym występują przejawy niepowodzeń na różnych etapach rozwojowych, między innymi widoczne są u nich deficyty w zakresie autonomii, inicjatywy, poczucia pracowitości i poczucia tożsamości. Podczas wystąpienia zostaną omówione te deficyty w kontekście literatury przedmiotu, ze szczególnym, uwzględnieniem takich tematów, jak: relacja z matką ze szczególnym zaakcentowaniem kontroli, poczucie winy i niska samoocena, perfekcjonizm ze szczególnym uwzględnieniem poczucia nieadekwatności oraz tożsamość (szczupła, nadana, medialna, anorektyczna) i egosyntoniczność. Tematy te zostaną także omówione w kontekście nowoczesnych propozycji leczenia osób z jadłowstrętem psychicznym.

Objadanie a psychiczne i relacyjne funkcjonowanie dzieci

dr hab. Joanna Radoszewska, Uniwersytet Warszawski

Celem wystąpienia jest przedstawienie specyficznych właściwości psychicznej reprezentacji siebie i relacji z innymi, dzieci z objadaniem

się, w wieku 8-13 lat. Psychiczna reprezentacja jest definiowana jako sposób doświadczania siebie (poznawczego, emocjonalno -społecznego, somatycznego i zachowania). Reprezentacja relacji dotyczy spostrzegania związku z innymi osobami oraz ich właściwości (por.Stern,1995). Objadanie jest rozumiane jako jedzenie dużych ilości jedzenia, nie związanych z doświadczaniem głodu, któremu towarzyszy utrata kontroli nad zachowaniem (He, Cai, Fan, 2016). Objadanie jest osiowym symptomem trzeciego po anoreksji i bulimii zaburzenia odżywiania, jakim jest kompulsywne objadanie się (binge eating disorder). W wystąpieniu zostaną przedstawione dane z badań empirycznych oraz z psychologicznej praktyki klinicznej. Badaniem objęto 15 otyłych dzieci z objadaniem i 15 dzieci szczupłych, bez objawów (objadania i odmowy jedzenia). Średnia wieku w grupie badawczej wynosiła 10;1, w kontrolnej 9;9. Metodę badania stanowił częściowo ustrukturalizowany wywiad z dzieckiem. Z materiału wyodrębniono kategorie opisu siebie i relacji z innymi, które zostały ocenione przez sędziów kompetentnych. Stwierdzono istnienie różnic odnoszących się do psychicznej reprezentacji siebie i innych u dzieci otyłych z objadaniem i szczupłych. Wyodrębniono specyficzne właściwości osobowe dzieci z objadaniem się np. bezradność, obniżony nastrój, niezadowolenie z własnego ciała, poczucie odmienności, tendencję do somatyzacji. W opisie relacji z innymi zaobserwowano m.in. przejawy lęku, trudności w nawiązywaniu i utrzymywaniu kontaktu, odrzucenia przez innych. Podobnie jak w pracach innych badaczy, zauważono szczególne znaczenie emocji -wstydu, którego przeżywanie warunkuje u dziecka doświadczanie siebie i spostrzeganie relacji z innymi.

Sesja tematyczna 6.
Rodzina i rodzicielstwo

Przewodniczący: dr Konrad Piotrowski

Stres rodzicielski a wybrane aspekty funkcjonowania rodziców i ich dzieci

mgr Joanna Niedziela, dr Emilia Wrocławska-Warchala, Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

Stres rodzicielski jest zjawiskiem wielowymiarowym, zależnym od wielu czynników i mającym istotny wpływ na rozwój dziecka. *Inwentarz Stresu Rodzicielskiego* PSI-4 (ang. *Parenting Stress Inventory* 4th Edition) to metoda umożliwiająca zarówno zbadanie źródeł stresu związanych z cechami rodzica (jego osobowością i psychopatologią), jak i cechami dziecka (np. temperamentalnymi), a także czynników sytuacyjnych związanych bezpośrednio z rolą rodzica. Metoda ta pozwala również na określenie nasilenia stresu wywołanego przez sytuacje życiowe będące poza kontrolą danej osoby, ale stanowiące istotne tło dla doświadczeń rodzicielskich. PSI-4 służy do pomiaru stresu u rodziców dzieci w wieku od 0 do 10 lat. Jest to narzędzie o długiej tradycji, opracowane w USA, ale tłumaczone na wiele języków i cenione przez diagnostów i badaczy na całym świecie.

Celem wystąpienia jest zaprezentowanie związku stresu rodzicielskiego z wybranymi aspektami funkcjonowania dzieci od 0 do 10 lat i ich rodziców oraz porównanie tych związków dla rodziców dzieci na różnych etapach rozwoju. Badania prowadzone były w ramach polskiej normalizacji i walidacji narzędzia PSI-4 (N = 924; wiek rodziców M = 35,42, SD = 5,62). W grupie rodziców było około 50% matek i 50% ojców. W każdym przypadku kwestionariusz wypełniał tylko jeden rodzic dziecka. Badania były prowadzone w kontakcie indywidualnym. Analizy dla poszczególnych zmiennych przeprowadzane były na różnolicznych próbach dobranych z prób normalizacyjnej i walidacyjnej (od N = 38 do N = 143).

W przypadku rodziców, zbadano związek stresu rodzicielskiego z kompetencjami rodzicielskimi mierzonymi *Testem Kompetencji Rodzicielskich* (Matczak, Jaworowska, 2017) rozumianymi jako

dyspozycje rodziców warunkujące stosowanie przez nich takich sposobów postępowania z dzieckiem, które sprzyjają jego rozwojowi; ogólnym odczuwanym stresem mierzonym skalą PSS-10 oraz osobowością stresową mierzoną skalą DS14 (Juczyński, Ogińska-Bulik, 2009), zwaną typem D i traktowaną jako czynnik ryzyka chorób somatycznych, a także objawami depresji w grupie rodziców wcześniaków, mierzonymi *Inwentarzem Depresji Becka* BDI-II w adaptacji polskiej Emilii Łojek i Joanny Stańczak (Beck, Steer, Brown, Łojek, Stańczak, 2019). W przypadku dzieci, przedstawione zostaną korelacje stresu rodzicielskiego z *Kwestionariuszem Temperamentu* EAS, przeznaczonym do diagnozy temperamentu dziecka i ocenianym przez rodzica (Oniszczenko, 1997), kwestionariuszami do pomiaru objawów depresji CDI-2 (Kovacs, Wrocławska-Warchala, Wujcik, 2017), zaburzeń ze spektrum autyzmu ASRS (Goldstein, Naglieri, Wrocławska-Warchala, Wujcik, 2016) i ADHD oraz zaburzeń współwystępujących Conners 3 (Conners, Wujcik, Wrocławska-Warchala, 2018). W podsumowaniu przedstawiona zostanie postulowana rola oceny nasilenia stresu rodzicielskiego w modelach diagnozy i terapii dzieci i młodzieży na różnych etapach rozwoju.

Charakterystyki Matki-Polki w sądach matek małych dzieci

dr Anna Szymanik-Kostrzewska, dr Paulina Michalska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Wystąpienie ma na celu prezentację wyników badań na temat cech i charakterystyk, które przypisywane są Matce-Polce przez współczesne matki dzieci w wieku 1-7 lat. Badania posłużyły opisaniu poznawczego komponentu i wybranych elementów behawioralnego komponentu stereotypu Matki-Polki, który funkcjonuje obecnie wśród matek posiadających małe dzieci. Zbadano 434 kobiety w wieku od 19 do 50 lat (M = 33), posiadające od jednego do siedmiorga (średnio dwoje) dzieci. Zastosowano autorski Kwestionariusz Przekonań o Matce-Polce, zawierający 65 cech i charakterystyk Matki-Polki , wygenerowanych przez 44 studentów psychologii oraz 6 dodatkowych pytań. Badane oceniały, w jakim stopniu dana charakterystyka pasuje do Matki-Polki. Ponadto odpowiadały na pytania

o stopień identyfikacji z Matką-Polką i percypowany nacisk na bycie Matką-Polką. Matka-Polka zdaniem badanych matek jest przede wszystkim opiekuńcza i troskliwa, bardzo dba o swoje dzieci, angażuje się w ich życie, wspiera je, jest także wytrwała i dba o porządek w domu. Ponadto jest pracowita, spełnia się w swojej roli, jest zaradna, wierna swojemu mężowi i zorganizowana oraz „multifunkcjonalna", co oznacza, że podejmuje się wielu zadań. Nieco rzadziej i z mniejszą zgodnością przypisywano jej ciepło, wspieranie męża, pomoc innym w potrzebie, gospodarność i doskonałe wywiązywanie się z roli gospodyni domowej. Często, z umiarkowaną zgodnością, badane matki uważały, że Matka-Polka wszystkim się przejmuje, radzi sobie, mimo przepracowania, woli opiekować się dziećmi niż pracować zawodowo, dla rodziny poświęca swoją wygodę oraz pracuje zawodowo i zajmuje się jednocześnie domem. Badanie uznawały nacisk na bycie Matką-Polką ze strony społeczeństwa polskiego, polityki społecznej, pokolenia współczesnych babć i ich najbliższego otoczenia za umiarkowany, w przeciętnym stopniu identyfikowały się z Matką-Polką, w mniejszym jednak, niż uważały, że pragną tego współcześni mężczyźni.

Tożsamość rodzicielska z perspektywy modelu tożsamości Meeusa-Crocetti: Podsumowanie pierwszego etapu badań

dr Konrad Piotrowski, Uniwersytet SWPS, Poznań

Wśród różnych paradygmatów badań nad rozwojem tożsamości, jednym z najpopularniejszych jest nurt zapoczątkowany przez Jamesa Marcię (1966) i znany jako teoria statusów tożsamości. W tym obszarze badawczym stworzono, w ostatniej dekadzie, kilka nowym modeli teoretycznych, skoncentrowanych na szczegółowych procesach zaangażowanych w powstawanie statusu tożsamości. Badacze posługują się tymi procesualnymi modelami, aby zaobserwować dynamikę eksploracji *(exploration)* i podejmowania zobowiązań tożsamościowych *(commitment)* oraz ich związki z innymi czynnikami. Jednym z takich popularnych modeli teoretycznych jest model Wima Meeusa i Elisabetty Crocetti (2008), który w naszym kraju został zaprezentowany po raz pierwszy przez Karaś, Kłym i Cieciucha (2012).

Model ten koncentruje się głównie na procesach następujących po podjęciu zobowiązania. Autorzy podkreślają, że kiedy jednostka dokona zaangażowania w ważnej domenie tożsamościowej (bliskie związki, edukacja, praca itd.), to obserwować możemy współwystępowania dwóch ważnych procesów związanych z podtrzymaniem tej nowej tożsamości, ale także z jej zmianą: *poszukiwanie głębokie*, czyli pogłębienia wiedzy na temat danej domeny, oraz *rewizja zaangażowania*, czyli porównywanie podjętych decyzji z ich alternatywami. Model Meeusa i Crocetti, choć jest jednym z najważniejszych współczesnych modeli badawczych, jest wykorzystywany głównie w badaniach z udziałem nastolatków, pomijając w dużej mierze okres dorosłości z jego wyzwaniami i zadaniami.

W ostatnim czasie zaproponowałem rozszerzenie tego modelu o domenę rodzicielską, związaną z kluczowym zadaniem rozwojowym okresu dorosłości. Od tego czasu przeprowadzono w naszym kraju kilka badań nad korelatami trzech procesów tożsamości w domenie rodzicielskiej, a badania nad tym zagadnieniem rozpoczęto także w Belgii i w USA. Podczas mojego wystąpienia, przedstawię wyniki oraz wnioski jakie wypływają z pierwszego etapu badań, podczas którego skoncentrowano się na ocenie trafności modelu oraz narzędzia pomiarowego.

Badanie te pozwoliły na stwierdzenie, że w przypadku większości rodziców obserwujemy silne zaangażowanie tożsamościowe. Jednak także chęć odrzucenia tożsamości rodzicielskiej i żałowanie decyzji o rodzicielstwie może być obserwowana dzięki wykorzystaniu opisywanego modelu.

Kulturowe i relacyjne uwarunkowania poczucia własnej skuteczności rodzicielskiej u imigrantów z Ukrainy mieszkających w Polsce

mgr Joanna Boruszak-Kiziukiewicz, dr hab. Grażyna Kmita, Uniwersytet Warszawski

Imigracja do innego kraju może być pozytywnym wydarzeniem, jednak zazwyczaj jest to przede wszystkim trudny okres zmian skoncentrowany na dostosowaniu się do nowej kultury. Imigranci ciągle poruszają się pomiędzy kulturą pochodzenia i osiedlenia, co powoduje, że mają do

czynienia z ciągłymi wyzwaniami związanymi z zachowaniem równowagi między obiema kulturami oraz presją do wybrania jednej z nich. Osoby będące rodzicami odgrywają w tym procesie szczególną rolę wobec swoich dzieci. Imigranci będący rodzicami poza trudnościami wynikającymi z wychowywania dziecka (stres rodzicielski) doświadczają napięć związanych z własnym procesem adaptacji do nowej kultury (stres akulturacyjny). Dodatkowo, rodzice w małżeństwach mieszanych bardzo często doświadczają stresu związanego z kulturowymi różnicami w stylach wychowawczych, co jest jednym z głównych obszarów konfliktu w relacjach tego rodzaju. Wysoki poziom stresu jest często związany z mniejszą ilością pozytywnych praktyk rodzicielskich oraz ogólnie gorszym funkcjonowaniem rodziny. Szczególnie w takim momencie istotne jest doświadczanie sukcesów budujących zaufanie do własnych umiejętności rodzicielskich oraz pozytywny sposób postrzegania siebie jako rodzica. Na podstawie licznych badań można wnioskować, że wysokie wskaźniki poczucia własnej skuteczności rodzicielskiej pomagają rodzicom odczuwać satysfakcję z bycia rodzicem oraz są wskaźnikiem lepszego funkcjonowania psychologicznego rodziców i pośrednio dzieci.

W celu analizy procesu akulturacji oraz kulturowych i relacyjnych czynników poczucia własnej skuteczności rodzicielskiej imigrantów z Ukrainy mieszkających w Polsce zostało przeprowadzone badanie jakościowe, pierwsze z trzech zaplanowanych, w którym szukano odpowiedzi na następujące pytanie badawcze: W jaki sposób rodzice - imigranci z Ukrainy, wychowujący dzieci w związkach ukraińskich versus polsko – ukraińskich doświadczają bycia rodzicem w kulturze polskiej? Pytanie to ma charakter eksploracyjny i jest próbą dotarcia do znaczeń nadawanych rodzicielstwu przez matki i ojców, jak również ustalenia jak rodzice postrzegają udział kultury kraju pochodzenia i kraju osiedlenia na pełnione przez nich funkcje rodzicielskie, oraz relacje z dzieckiem i partnerem.

System rodzinny jako przestrzeń biograficznego uczenia się i rozwoju

dr Karolina Kuryś-Szyncel, Uniwersytet im. A.Mickiewicza w Poznaniu

Celem wystąpienia jest prezentacja różnych możliwych ścieżek rozwoju systemu rodzinnego oraz próba odnalezienia sposobów (schematów)

konstruowania biografii rodzinnych na podstawie wybranych fragmentów wyników badań własnych.

Rodzina rozumiana jako system podlega zasadom całościowości, cyrkularności, ekwipotencjalizmu (Bertalanffy, 1984) i rozwija się zgodnie z normatywnie przyjętym harmonogramem wyznaczanym przez dość ściśle określone zdarzenia jak np. przyjście na świat pierwszego dziecka (Duvall 1977). Jednocześnie rodzina to także subiektywny system znaczeń (White 1991) powstałych jako coś więcej niż suma znaczeń jednostkowych, który podlega zasadzie autopojezy (Luhmann, 2007). Założenia te uprawniają do potraktowania rodziny jako przestrzeni biograficznego uczenia się (Alheit, 2011, 2015; Dubas 2001) zarówno z biografii własnej (np. z historii własnego systemu rodzinnego) jak i z biografii Innych (np. dostępnych wielkich i małych narracji na temat innych systemów i zasad w nich panujących). Równoległe przyjęcie założeń konstruktywistycznych i systemowych oraz podporządkowanie dyskursu rodziny założeniom psychologii life span predysponuje do wprowadzenia nowej na gruncie nauk społecznych kategorii opisu: biografii rodzinnej, która oznacza zwielokrotnioną (będąca czymś więcej niż sumą biografii jednostkowych), podlegającą systemowym zasadom cyrkularności i ekwipotencjalności, nieskończoną rekonstrukcję wynikającą z napięcia między biegiem życia rodziny a opowieścią o historii życia (Kuryś-Szyncel 2017).

Badaniom poddane zostały pary heteroseksualne tworzące trwały związek uczuciowy (intymny), będące na różnych etapach rozwoju rodziny (zgodnie z koncepcją E. Duvall). Zastosowano częściowo strukturyzowany tematyczny wywiad biograficzny oraz kwestionariusz Skale Oceny Rodziny (SOR- polska adaptacja FACES IV D. Olsona). Tematem rozmowy uczyniono przełomowe (krytyczne) wydarzenia w biegu życia badanych rodzin, traktując je jako punkty zwrotne w rozwoju systemu. Przyjęcie perspektywy systemowo-biograficznej oraz założenie, że rodzina jest przestrzenią życia, uczenia się i rozwoju umożliwiło zarówno koncepcyjny jak i metodologiczny ogląd procesów tożsamościowych (typowych i nietypowych) stanowiących podstawową dynamikę rozwoju systemów rodzinnych.

Sesja tematyczna 7.
Rozwój a rzeczywistość wykreowana kulturowo

Przewodnicząca: dr Magdalena Szubielska

Tęsknota za domem (homesickness) i inne trudności doświadczane przez adolescentów będących Dziećmi Trzeciej Kultury- podejście teoretyczne

mgr Agata Evans, Luanda International School

Dzieci Trzeciej Kultury (Third Culture Kids, DTK) są stosunkowo nowym zjawiskiem opisywanym w literaturze naukowej. DTK definiuje się jako osoby, które znacząca część swojego wieku rozwojowego spędziły poza kulturą swoich rodziców, rozwijając relacje z wieloma kulturami, nie należąc w pełni do żadnej z nich. Ze względu na specyfikę doświadczenia tej grupy oraz trudności związanych z byciem częścią dwóch kultur jednocześnie, w pracy zostanie przedstawiona problematyka rozwoju DTK. Celem wystąpienia jest przybliżenie uczestnikom zagadnienia oraz charakterystyki DTK, ich wyjątkowej ścieżki rozwojowej oraz częstych trudności doświadczanych przez tą specyficzną grupę. Poruszona zostanie tematyka relacji interpersonalnych oraz zadań rozwojowych typowych dla okresu dorastania biorąc pod uwagę nietypowe warunki rozwojowe tej grupy. Podkreślona również zostanie rola czynników społecznych oraz kulturowych, jako mających znaczący wpływ na rozwój tożsamości adolescenta wychowującego się w „obcej" kulturze.

Jest to temat niezwykle ważny ze względu na coraz większą mobilność rodzin oraz zjawisko migracji, co za tym idzie rosnącą liczbę dzieci wychowujących się w kulturze innej niż ich rodziców. Warto również zauważyć, iż psycholodzy w swojej praktyce będą się coraz częściej spotykać ze zjawiskiem DTK.

Cosplay a koncepcja tożsamości narracyjnej

mgr Daria Wrona, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Celem wystąpienia są rozważania dotyczące wybierania i odgrywania roli w cosplayu oraz kształtowania w związku z tym autonarracji jednostki w myśl koncepcji tożsamości narracyjnej w ujęciu Dana McAdamsa. Referat ma charakter teoretyczny.

Cosplay, czyli wcielanie się w postaci pochodzące z kultury popularnej, jest słabo poznanym zjawiskiem kulturowym. Możliwość dowolnego wyboru tego, kim chcemy być i w kogo się wcielić, przekłada się na indywidualne kreowanie własnej historii, czyli nadawania narracji i znaczenia napotykanym sytuacjom. Koncepcja tożsamości narracyjnej dotyczy metafory życia jako książki, a więc kreowania własnej historii w taki sposób, w jaki kreuje się opowieści. Jako bohaterowie własnej fabuły, cosplayerzy mogą nadawać dowolne znaczenie nie tylko epizodom ze swojego życia, kiedy funkcjonują w przebraniach, ale również poza nim - odgrywanie roli i świadome kształtowanie rzeczywistości może mieć pozytywny wpływ także na życie realne, dotyczące sytuacji już po wyjściu z roli. Z racji tego, iż tożsamość narracyjna integruje odmienne elementy biografii, możliwe jest również przenoszenie pojedynczych cech z postaci na osobę, która tę postać odgrywa, dlatego też osoby bojaźliwe mogą przejmować odwagę, a spóźniające się - punktualność. Możliwość dowolnego korzystania z szerokiej gamy cech i ról społecznych może przełożyć się na stworzenie tożsamości osiągniętej w wyniku eksploracji i podejmowania zobowiązań, które w przypadku cosplayu możliwe są do podjęcia ,,na próbę".

Tożsamość jako rezultat zaspokajania potrzeb podstawowych – prezentacja socjokulturowego modelu tożsamości

mgr Łukasz Piotr Stecko, Uniwersytet Wrocławski

Celem referatu jest przedstawienie wyników kilku badań ukierunkowanych na sprawdzenie rzetelności i trafności kwestionariusza Socjokulturowych Fundamentów Tożsamości (QSoFuT), opartej na autorskim, strukturalno-treściowym ujęciu tożsamości –

Socjokulturowym Modelu Tożsamości (SMT). W socjokulturowym modelu tożsamości założono, że w procesie rozwoju jednostki wykształcanie się tożsamości osobistej jest rezultatem realizacji potrzeb podstawowych (Kompetencji, Przewidywalności i Akceptacji, za: Dweck, 2017) i pomaga zaspokoić złożoną potrzebę spójności, która zawiera w sobie wszystkie potrzeby podstawowe. Kształtowanie tożsamości odbywa się poprzez relację ze światem społecznym, poprzez działanie, przynależność oraz zrozumienie (Erikson, 1994) – które odpowiadają kolejno za odpowiednie wymiary zaangażowania tożsamościowego: Aktywność, Wierność oraz Ideologię (Penuel i Wertsh, 1995; Esteban-Guitart i Moll, 2014; Wygotski, 1980). Różne elementy świata socjokulturowego z którymi wchodzi w relację jednostka, tworzą socjokulturowe fundamenty tożsamości. Poprzez relację z nimi podmiot dążąc do realizacji potrzeb podstawowych, uzyskuje możliwe treści oraz sposoby organizacji własnej tożsamości.

Na bazie powyższych założeń SMT, oraz wcześniejszych badań pilotażowych powstał pilot kwestionariusza QSoFuT, którego rzetelność i trafność sprawdzano za pośrednictwem kilku badań. W referacie zostaną omówione najważniejsze wyniki badań oraz wynikające z nich wnioski zarówno o charakterze teoretycznym jak i aplikacyjnym.

Rozwojowe aspekty odbioru estetycznego sztuki współczesnej przez dzieci i młodzież

dr Magdalena Szubielska, Dominika Majewska, Samanta Szymczyk,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Docenianie sztuki współczesnej jest zależne od jej rozumienia (Leder i in., 2004; Schabmann i in., 2016), które z kolei może mieć związek zarówno z postępem w rozwoju poznawczym, jak i ze wzrostem wiedzy na temat sztuki (cf. Kuscevic i in., 2014; Szubielska i in., 2018). Celem naszych dwóch badań była analiza zmian rozwojowych w zakresie podobania się sztuki współczesnej uczniom szkoły podstawowej. W obydwu badaniach wzięli udział uczniowie należący do ośmiu grup wiekowych, mający: 6-7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 oraz 14-15 lat. W pierwszym badaniu eksploracji poddano zachodzące z wiekiem zmiany w zakresie podobania się uczniom wybranych kategorii sztuki współczesnej, tj.

obrazów abstrakcyjnych i rzeźb typu ready-made, a także postrzegania tych kategorii dzieł jako obiektów będących sztuką. W badaniu wzięło udział 168 uczniów, którym prezentowano w kolejności losowej po 10 obrazów abstrakcyjnych i rzeźb ready-made oraz po 10 obiektów kontrolnych – należących do kategorii obrazów klasycystycznych (barokowych i renesansowych) i zdjęć przedmiotów codziennego użytku. Uczniowie po obejrzeniu każdego slajdu oceniali, czy uważają przedstawiony na nim obiekt za dzieło sztuki, a następnie – w jakim stopniu obiekt ten im się podoba. Obrazy abstrakcyjne i obiekty ready-made były rzadziej uznawane za dzieła sztuki i w mniejszym stopniu podobały się uczniom niż obrazy klasycystyczne. Podobanie się i uznawanie za sztukę współczesnych dzieł zależało od wieku uczniów w sposób krzywoliniowy – uznanie dla sztuki współczesnej wzrastało do 9. roku życia, a następnie spadało. W drugim badaniu sprawdzano, czy dostarczenie uczniom wiedzy dotyczącej sztuki współczesnej wpłynie na podwyższenie podobania się i poczucia rozumienia oglądanych dzieł sztuki. Zbadano 197 osób, którym zaprezentowano 14 współczesnych prac malarskich wraz z informacją kontekstową bądź bez niej. Podanie informacji kontekstowej nie miało istotnego wpływu na podobanie się obrazów uczniom, zaś ocena zrozumienia sztuki zależała od interakcji analizowanych czynników, tj. zapoznania się z informacją kontekstową i wieku uczniów

Sesja tematyczna 8.
Psychologia rozwoju człowieka wobec pandemii

Przewodnicząca: dr hab. Ewa Gurba, prof. UJ

Cechy osobowości i bliskość adolescentów z rodzicami jako predyktory doświadczanych przez młodzież zagrożeń związanych z Covid- 19

dr hab. Ewa Gurba, prof. UJ, Uniwersytet Jagielloński, dr hab. Alicja Senejko, prof. UWr, Uniwersytet Wrocławski, ks. dr hab. Grzegorz Godawa, prof UPJPII, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II

We współczesnej literaturze psychologicznej licznie reprezentowane są badania, w których uwzględnia się cechy osobowości, jako predyktory doświadczania stresu (Lazarus, Folkman, 1984; Bolger, Zuckerman, 1995; Smith, Vale, 2006). Mniej eksploracji dotyczy związków między jakością relacji interpersonalnych, a stresem i przeżywaniem różnorodnych zagrożeń (Compas i inni, 2001; Schore, 2003).Tym bardziej zaniedbany jest obszar badań uwzględniających jednocześnie obydwie grupy uwarunkowań. Prezentowane badanie obejmowało eksplorację zarówno osobowościowych jak i społecznych uwarunkowań zagrożeń związanych z pandemią Covid- 19, doświadczania przez adolescentów. Celem badania było sprawdzenie, czy cechy osobowości nastolatków oraz doświadczana przez nich bliskość z rodzicami są predyktorami przeżywanych przez młodzież zagrożeń związanych z sytuacją pandemii. W badaniach uczestniczyło 413 uczniów krakowskich szkół średnich w wieku od 14 do 19 lat. Wykorzystano następujące narzędzia badawcze: The Short IPIP-BFM-20 Questionnaire by Goldberg, (w polskiej adaptacji Topolewska, Skimina, Strus, Cieciuch, Rowiński), Scale of Closeness to biological mother and father, M. Regnerus, oraz autorski Kwestionariusz Rodzajów Zagrożeń Psychologicznych związanych z Covid-19 (Gurba, Godawa, Senejko). Badania przeprowadzono on-line w kwietniu 2020 roku, czyli w trzecim i czwartym tygodniu trwania w Polsce obowiązkowej kwarantanny związanej z Covid-19. Uzyskane wyniki wskazują na znaczenie zarówno charakterystyk osobowości jak i bliskości z rodzicami dla nasilenia przeżywanych zagrożeń.

Znaczenie czynnika grit dla funkcjonowania młodzieży szkolnej w okresie pierwszej fali pandemii COVID-19

dr Marcin Kolemba, Uniwersytet w Białymstoku

W trakcie wystąpienia zaprezentowane zostaną wyniki badań zrealizowanych podczas pierwszej fali ograniczeń spowodowanych pandemią Covid-19. Badaniem objęto młodzież szkół średnich - 275 uczniów placówek z Białegostoku i Bielska podlaskiego w wieku 16 -19 lat (104 – 16-latków, 94 – 17-latków i 77 osób w wieku 18 i 19 lat). Celem badania była analiza związków czynnika grit (uporu) z funkcjonowaniem młodzieży w specyficznej sytuacji nauki w formie zdalnej, połączonej z dodatkowymi, uciążliwymi dla wielu osób ograniczeniami w przestrzeni publicznej. Obszarami funkcjonowania, które wzięto pod uwagę w badaniu były przede wszystkim sfera nauki i aktywności fizycznej. Podczas badania wykorzystano autorski kwestionariusz do pomiaru funkcjonowania młodzieży w czasie pandemii Covid-19, skalę Short Grit Scale (SGS) Duckworth (polska adaptacja Wyszyńska i in. (2017), Skale Dobrostanu Psychologicznego (Psychological Well-Being Scales, PWBS) C. Ryff w polskiej adaptacji Karaś i Cieciuch (2017) oraz skalę dobrostanu psychicznego Cantrilla (Cantril, 1965). Badanie wykazało pozytywne związki grit z ilością czasu poświęcanego na naukę w warunkach nauczania zdalnego, z systematycznością w utrzymywaniu rytmu dnia (wstawanie o podobnej porze, podejmowanie aktywności fizycznej) i dobrostanem psychicznym.

Pandemia - czas rozwoju czy ograniczeń

mgr Renata Hebdowska, mgr Ewa Dragan, Instytut Partnerstwa Renata Hebdowska

Przyszło nam mierzyć się z wyzwaniami, na które nie byliśmy przygotowani i których nie spodziewaliśmy się. Pandemia jako doświadczenie zbiorowe w równym stopniu dotyczy pacjentów, psychoterapeutów oraz superwizorów. Wywołuje uzasadnione obawy, niepokój oraz zagrożenie poczucia bezpieczeństwa. Znacznie więcej osób potrzebuje pomocy w związku z obecną sytuacją. Szczególnie zagrożeni są Ci, którzy wcześniej doświadczali różnego rodzaju

zaburzeń. Terapeuci uczestnicząc w obu rolach jednocześnie – obserwatora/osoby pomagającej i uczestnika zjawiska tym bardziej muszą dbać o własną kondycję psychofizyczną. Według Ogdena (2016), by móc przetwarzać treści, z którymi zmaga się pacjent, terapeuta powinien poszerzać rozumienie siebie oraz zwiększać swoje zdolności do pomieszczania rozumianego jako gromadzenia i mieszczenia uczuć, myśli pacjenta, uwolnionych w trakcie spotkań traum czy bolesnych doświadczeń. Dzięki temu terapeuta może lepiej zrozumieć pacjenta i poprzez zmianę narracji oraz pozytywną interpretację wnoszonych treści, pomóc mu w dokonaniu zmian. Rola superwizora w tej sytuacji okazuje się nieocenioną.

W naszym wystąpieniu skupimy się na przedstawieniu wyzwań, jakie niesie pandemia dla osób zaangażowanych w proces psychoterapii. Przedstawimy zagrożenia, jakie pojawiają się w nowej sytuacji oraz możliwości przyczyniające się do rozwoju na polach dotychczas pomijanych lub niezauważanych. Swoją prezentację oprzemy na wypowiedziach ekspertów, a także własnych refleksjach z pełnienia ról psychoterapeutów i superwizorów-aplikantów.

Czas pandemii jako wyzwanie dla nauczycieli i rodziców

mgr Magdalena Słowik, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Obecna sytuacja pandemii wymusiła na nas wszystkich nie tylko zmianę sposobu funkcjonowania czy modelu działania, ale często także zmianę postaw i przekonań, zwłaszcza dotyczących nowych mediów. Edukacja zdalna stała się koniecznością, a nie dobrowolnym wyborem lub też narzędziem wspomagającym tradycyjną edukację. Należało więc zastanowić się nad tym, czy i jak pandemia wpłynęła na cały proces edukacji? Czy i jak z zaistniałą zmianą poradzili sobie rodzice i nauczyciele? Czy i jakie trudności napotkali? Czy i jak pandemia wpłynęła na funkcjonowanie psychofizyczne uczniów, rodziców i nauczycieli?

Celem podjętych badań było więc ukazanie pierwszych doświadczeń, wniosków i sugestii - zarówno nauczycieli, jak i rodziców - w związku z zaistniałą sytuacją pandemii oraz koniecznością zdalnej edukacji.Badania miały także na celu pozyskanie danych ukazujących

jakość, zakres oraz skuteczność realizowanej na terenie szkoły zdalnej pomocy psychologiczno – pedagogicznej.

By osiągnąć zakładane cele - w okresie od marca 2020 do stycznia 2021 roku przeprowadzono badania jakościowe wśród 36 uczniów oraz
przeprowadzono wywiady z rodzicami tych dzieci oraz ich nauczycielami (łącznie 19 nauczycieli i specjalistów). Przeprowadzone badania były badaniami jakościowymi, gdzie próba była celowa i obejmowała 36 uczniów, także z Zespołem Aspergera, ich rodziców i nauczycieli. Na metody gromadzenia danych, wybrane zostały metody etnograficzne oraz studium przypadku. Przeprowadzone w badaniach zostały wywiady, obserwacje a także jakościowa analiza tekstu i dokumentacji.

Zaplanowane w projekcie badania jakościowe pozwoliły na ukazanie aktualnej sytuacji w edukacji na poziomie szkoły podstawowej głównie perspektywy rodziców i nauczycieli, ukazanie stanu medialnych i informacyjnych nauczycieli, rodziców i dzieci z klas I-III oraz IV-VIII (także z Zespołem Aspergera) oraz pokazały funkcjonowanie respondentów w kontekście nabytych i posiadanych kompetencji, z uwzględnieniem warunków edukacyjnych i wychowawczych w okresie pandemii. Badania te pozwoliły przybliżyć niezbadany dotąd fragment rzeczywistości społecznej oraz edukacyjnej a także uaktualnić obecny stan wiedzy z tego zakresu.

Badania te pozwoliły na ukazanie nie tylko pierwszych doświadczeń, sugestii i wniosków, ale także na ukazanie zmian psychofizycznych wśród respondentów (przeciążenie rodziców, zmiany zachowania poszczególnych uczniów, lęki, wycofanie, apatia, agresja, problemy zdrowotne - także spowodowane istniejącymi chorobami jak np. padaczka, niepełnosprawność ruchowa, itp.), ich obaw, kondycji psychofizycznej oraz dostrzeganych zagrożeń (np. pojawiające się uzależnienie od multimediów, brak motywacji, objawy depresji wśród dzieci i rodziców, itp.) i przewidywanych zmian w dalszej przyszłości i edukacji, także tej tradycyjnej.

Doświadczenia z nauczania zdalnego z perspektywy studentów uczelni technicznej i humanistycznej. Raport z badań

dr Agnieszka Szewczyk-Zakrzewska, Mateusz Micał, Paulina Przywara, Paulina Stolecka, Akademia Ignatianum w Krakowie

Prezentowane wyniki badań będą miały na celu prześledzenie, wybranych aspektów studiowania w formie zdalnej z perspektywy studentów uczelni technicznej oraz uczelni o profilu humanistycznym. W badaniach skupiono się na trzech aspektach: po pierwsze, na subiektywnej ocenie przez studentów jakość studiowania w trybie zdalnym. Po drugie odpowiedzi na pytanie, czy specyfika kierunku studiów (profil uczelni techniczny lub humanistyczny) wpływa na proces uczenia się zdalnego. Po trzecie, jak przedstawiają się obecnie relacje interpersonalne (z innymi studentami, wykładowcami i z rodziną) w sytuacji nauczania zdalnego. Dodatkowo mierzona jest struktura doznań stresowych. Do badania wybranych aspektów w procesie nauczania zdalnego został skonstruowany kwestionariusz dotyczący studiowania w warunkach zdalnych (autorstwa M. Micał, P. Przywara, P. Stolecka; A. Szewczyk-Zakrzewska) zawierający 22 pytania odnoszące się do trzech wyżej wymienionych kategorii tematycznych. Do badań pomiaru doznań stresowych wykorzystywany jest Kwestionariusz Poczucia Stresu autorstwa Mieczysława Plopy i Ryszarda Markowskiego, który pozwala na obliczenie wyniku ogólnego informującego o uogólnionym poziomie stresu, a także trzech wyników odnoszących się do wymiarów: napięcia emocjonalnego, stresu zewnętrznego oraz stresu intrapsychiczny. Kwestionariusz zawiera też skalę Kłamstwa. Kwestionariusz został wydany przez Wydawnictwo VIZJA PRESS & IT Warszawa, 2011.

Badania są prowadzone od lutego 2021. W badaniach ma wziąć udział około 30 studentów uczelni technicznej i 30 studentów uczelni o profilu humanistycznym.

COVID-19 a zdrowie psychiczne starszych pracowników. Wstępne dane z 27 krajów

dr Katarzyna Skałacka, dr Grzegorz Pajestka, Uniwersytet Opolski

Pandemia Covid-19 spowodowała radykalne zmiany w życiu zawodowym wielu osób. Część pracowników została zmuszona do pracy w swoim domu (lub w trybie mieszanym: w domu i w zwykłym miejscu pracy), co ograniczyło możliwości nieformalnych interakcji społecznych ze współpracownikami i przełożonymi, wymagało nabycia nowych umiejętności komputerowych oraz zaburzyło relację między pracą a życiem osobistym. Przegląd badań sugeruje, że te negatywne aspekty pracy w domu mogą być szczególnie trudne dla starszych pracowników. Celem naszej analizy jest pokazanie, jak zmiany warunków zawodowych wywołane pandemią Covid-19 łączą się ze zdrowiem psychicznym osób starszych z 27 krajów Europy. Bazując na danych z SHARE COVID-19, europejskim badaniu analizującym sytuację życiową osób w wieku 50+, w czasie pandemii, przeanalizowano dane od 51 203 osób (57% kobiet). Nasze ustalenia sugerują, że starsi pracownicy pracujący w domu i w trybie mieszanym, oceniali swoje zdrowie psychiczne gorzej niż osoby pracujące w zwykłym miejscu pracy. Również respondenci doświadczający zmian w godzinach pracy, zarówno ich wzrostu jak i spadku, oceniali swoje zdrowie psychiczne gorzej niż osoby pracujące bez zmian. Otrzymane wyniki te są nieco różne w zależności od płci respondentów. Uzyskane dane sugerują również, że praca może być traktowana jako czynnik chroniący zdrowie psychiczne osób starszych w sytuacji pandemii.

Sesja tematyczna 9.
Rozwój a wyzwania edukacyjne

Przewodnicząca: dr hab. Anna Paszkowska-Rogacz, prof. UŁ

Związek pochwał i krytyki od nauczyciela z bezradnością intelektualną z matematyki

dr Olga Bąk, mgr Sabina Barszcz, Uniwersytet Wrocławski

Badanie dotyczy efektywności uczenia się matematyki. Przedmiot ten ma specyficzny charakter, gdyż trwa przez cały okres edukacji, a wiedza ma charakter kumulatywny i wymaga systematycznej pracy. Już na wstępnych etapach edukacji wielu uczniów określa go jako trudny, przeżywa negatywne emocje i wycofuje swój wysiłek w jego opanowanie, doświadczając tzw. bezradności intelektualnej, skutkującej deficytami: emocjonalnymi, poznawczymi i motywacyjnymi (Sędek, 1995).

Wśród czynników istotnych dla powstania poczucia bezradności intelektualnej można wskazać relację między nauczycielem a uczniem, wyrażającą się m.in. poprzez pochwały i krytykę, które są rodzajem informacji zwrotnej.

Celem badania było ustalenie, czy istnieje związek między częstością i rodzajem pochwał i krytyki formułowanej przez nauczyciela a bezradnością intelektualną z tego przedmiotu. Dodatkowo analizowano, czy płeć różnicuje poziom bezradności intelektualnej z matematyki oraz czy jej poziom wiąże się z oceną z tego przedmiotu.
W badaniu wzięło udział 185 uczniów z różnych poziomów kształcenia w wieku 12-16 lat, w tym 98 kobiet i 87 mężczyzn.

Zastosowano dwie metody: Kwestionariusz Komunikacji w Szkole (Bąk, 2016) oraz Skalę Bezradności Intelektualnej (Sędek, 1995). Uczniowie odnosili się do swoich doświadczeń w relacji z obecnym nauczycielem matematyki.

Wyniki pokazują, że poziom bezradności intelektualnej z matematyki jest tym wyższy, im mniejszy bilans otrzymywanych pochwał, im częściej krytykowany jest przez nauczyciela sposób wykonania, oraz im rzadziej uczniowie doświadczają krytyki, która ma konstruktywny charakter. Dziewczęta i chłopcy nie różnią się

w poziomie bezradności intelektualnej z matematyki. Natomiast chłopcy doświadczają więcej różnych form niekorzystnej komunikacji z nauczycielem (krytyki). Bezradność jest tym wyższa im gorsze oceny uzyskuje uczeń.

Co dzieci w wieku szkolnym wiedzą o wyborze kariery i o zatrudnieniu? – prezentacja koncepcji Kimberly A.S. Howard i Mary E. Walsh oraz próba empirycznej jej weryfikacji w badaniach własnych

dr hab. Anna Paszkowska-Rogacz, prof. UŁ, Uniwersytet Łódzki

Referat prezentuje model dziecięcych koncepcji dotyczących dwóch kluczowych procesów rozwoju kariery - wyboru kariery i zdobywania zatrudnienia, skonstruowany przez Howard i Walsh w oparciu o badania rozwojowe i teorię dotyczącą rozumienia przez dzieci zjawisk pokrewnych, takich jak choroby, przemoc i pochodzenie etniczne. Wyodrębnia sześć poziomów rozumowania dzieci na temat kariery i zatrudnienia - od myślenia magicznego i opartego na skojarzeniach poprzez metodę sekwencyjną, aż po rozumowanie, które obejmuje dynamiczną interakcję wpływów na poziomie indywidualnym, relacyjnym i systemowym. Model wykorzystano w eksploracyjnych badaniach własnych, których celem było wyodrębnienie dominujących wśród dzieci w wieku szkolnym poziomów rozumowania w odniesieniu do kariery oraz weryfikacja związku rodzaju wyborów zawodowych z płcią badanych. W badaniach uczestniczyło 50 dzieci w wieku szkolnym od 6 do 13 lat (26 dziewczynek i 24 chłopców). Dane zebrano za pomocą ustrukturalizowanego wywiadu składającego się z ośmiu pytań – pytania wprowadzającego, trzech pytań, dotyczących sposobu w jaki ludzie dokonują wyborów zawodowych i zdobywają pracę oraz czterech pytań dotyczących preferencji zawodowych badanego dziecka. Treść wypowiedzi była rejestrowana i oceniana przez dwóch przeszkolonych sędziów. Wyniki wykazały, że w badanej grupie pojawiło się pięć z sześciu poziomów rozumowania z wyraźną przewagą rozumowania sekwencyjnego i jego podkategorii – działań zewnętrznych. Analiza wypowiedzi wykazała również związek wyborów zawodowych ze stereotypami płci. Referat zawiera rekomendacje

dotyczące interwencji psychologicznych ukierunkowanych na poszczególne etapy rozwoju wiedzy dzieci szkolnych na temat pracy i zatrudnienia.

Współwystępowanie trudności w rozwoju języka mówionego i trudności w nauce czytania w języku polskim

mgr Joanna Kamykowska, dr Magdalena Łuniewska-Etenkowska, prof. dr hab. Ewa Haman, Uniwersytet Warszawski

Celem badania było określenie częstości współwystępowania trudności w rozwoju języka mówionego (diagnozowanych jako rozwojowe zaburzenie języka) i trudności w czytaniu (określanych do III klasy szkoły podstawowej jako ryzyko dysleksji) u dzieci w wieku wczesnoszkolnym, a także określenie poznawczych i językowych deficytów uczniów, u których takie trudności współwystępują.

Dominuje pogląd, że te dwa rodzaje zaburzeń są zjawiskami niezależnymi, chociaż współwystępują częściej niż wskazywałby rachunek prawdopodobieństwa (rozbieżności w wynikach badań są jednak duże: 17 - 71%; Adlof i Hogan, 2018). Mimo częstego współwystępowania, nie udaje się wskazać jednoznacznie mechanizmu, który miałby odpowiadać za wystąpienie obu rodzajów trudności u jednej osoby. Badania opisują zróżnicowane układy trudności w zakresie świadomości fonologicznej, szybkiego automatycznego nazywania i powtarzania pseudosłów. Niewiele jest jednak danych na ten temat dla języków innych niż angielski (De Groot i in., 2015; Snowling i in., 2019).

Starając się zapełnić tę lukę, opisałyśmy poznawczo-językowe w trzech grupach dzieci na przełomie pierwszej i drugiej klasy szkoły podstawowej: dzieci z niskimi wynikami 1) w Teście Rozwoju Językowego (Smoczyńska i in., 2015), 2) w Baterii Testów Czytania (Krasowicz-Kupis i in., 2015), 3) w obu tych testach, w porównaniu z dziećmi typowo rozwijającymi się.

Wyniki analiz wskazują, że drugi typ trudności (w rozwoju językowym/nauce czytania) występuje u więcej niż co czwartego dziecka z trudnościami jednego z tych typów. Profile trudności poznawczo-językowych różnią się między grupami. U dzieci

z trudnościami wyłącznie w rozwoju językowym występują deficyty tylko w niektórych zadaniach mierzących świadomość fonologiczną oraz w zadaniach powtarzania pseudosłów, natomiast u dzieci z trudnościami wyłącznie w czytaniu dominują deficyty w większości zadań mierzących świadomość fonologiczną i w zadaniach mierzących tempo szybkiego nazywania. Trudności te wydają się mieć charakter addytywny, ponieważ grupa z współwystępującymi trudnościami ma najsłabsze wyniki we wszystkich analizowanych zadaniach.

Gotowość emocjonalno-motywacyjna sześciolatków w ocenie rodziców

dr Anna Szymanik-Kostrzewska, dr Paulina Michalska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Przejście dziecka ze środowiska przedszkolnego do szkolnego jest ważnym momentem w cyklu rozwoju rodziny, nierzadko związanym z odczuwaniem niepokoju i lęku przez rodziców. Dotychczasowe wyniki badań wskazują, że kompetencje społeczno-emocjonalne są kluczowym elementem gotowości szkolnej małych dzieci (m.in. Sheridan, Knoche, Edwards, Bovaird, Kupzyk, 2011). Celem prezentowanych badań jest ocena gotowości emocjonalno-motywacyjnej sześciolatków do rozpoczęcia nauki szkolnej dokonywana przez matki. Planowana liczebność grupy badanych to 100 matek dzieci sześcioletnich. Ze względu na sytuację epidemiczną badania prowadzono zdalnie w formie on-line. Do pomiaru zmiennych wykorzystano narzędzia badawcze własnego autorstwa: 1. Kwestionariusz Oceny Gotowości Szkolnej Dziecka przez Rodzica – opiera się na 9 obszarach rozwoju do diagnozowania gotowości szkolnej dziecka w ujęciu Skal Inteligencji i Rozwoju 2 (autorzy IDS-2: A. Grob, P. Hagmann-von Arx). Pozycje odzwierciedlają założenia teoretyczne konstrukcji zadań dla danych skal w IDS-2; 2. Kwestionariusz Gotowości Emocjonalno-Motywacyjnej Dziecka dla Rodzica – podstawę teoretyczną konstrukcji stanowiły przejawy wysokiej i niskiej gotowości szkolnej dziecka w opracowaniu Brzezińskiej, Appelt i Ziółkowskiej (2008) oraz uwarunkowania gotowości szkolnej w opracowaniu Piotrowskiego (2004); 3. Kwestionariusz Wsparcia Gotowości Emocjonalno-Motywacyjnej Dziecka przez Rodzica - podstawę teoretyczną konstrukcji stanowiły trzy

kategorie wiedzy o dziecku stojącym u progu szkoły (Edwards, Sheridan, Knoche, 2008): 1. Wrażliwość na potrzeby dziecka i ich zaspokajanie; 2. Wspieranie rozwoju autonomii i samodzielności; 3. Aktywne uczestnictwo rodziców w procesie przyswajania przez dziecko wiedzy. Kontrolowane zmienne to: wiek i płeć dziecka, dokładny wiek rozpoczęcia edukacji przedszkolnej, posiadanie rodzeństwa (wiek, płeć, kolejność urodzeń), wiek (w latach) oraz poziom wykształcenia i miejsce zamieszkania rodziców, sytuacja materialna. Dotychczasowe wyniki badań pozwalają prognozować, że gotowość emocjonalno-motywacyjna badanych dzieci w ocenie matek będzie wysoka (Michalska, Szymanik-Kostrzewska, 2020), a matki dzieci będą deklarować większe natężenie działań wspierających tę gotowość niż ojcowie ze względu na częstsze zajmowanie się dziećmi (Murawska, 2014).

Czy zaburzenia systemu uwagi u dzieci urodzonych bardzo przedwcześnie ulegają remisji wraz z wiekiem?

dr Tamara Walczak-Kozłowska, dr Magdalena Chrzan-Dętkoś, dr hab. Michał Harciarek, prof. UG, Uniwersytet Gdański

Tło: Dzieci urodzone bardzo przedwcześnie należą do grupy wysokiego ryzyka głębokich zaburzeń poznawczych i emocjonalno-społecznych. Jednak nawet wtedy, gdy rozwój wydaje się niezaburzony, w okresie przedszkolnym i wczesnoszkolnym ujawnić się mogą subkliniczne deficyty w obrębie podstawowych funkcji poznawczych, które utrudniać będą skuteczne nabywanie wiedzy i umiejętności szkolnych. Przykładowo, u bardzo przedwcześnie urodzonych dzieci w okresie niemowlęcym wykazano obniżoną sprawność wszystkich trzech sieci systemu uwagi: aktywacyjnej, orientacyjnej i wykonawczej. Brakuje jednak badań wskazujących, czy deficyty te są względnie trwałe i występują także w okresie poprzedzającym rozpoczęcie systematycznej nauki szkolnej.

Cel: Ocena funkcjonowania poszczególnych aspektów systemu uwagi u dzieci urodzonych bardzo przedwcześnie w okresie przedszkolnym.

Metoda: 52 dzieci urodzonych przed 32. tygodniem ciąży oraz 58 dzieci urodzonych o czasie wzięło udział w komputerowym teście

oceniającym funkcjonowanie mechanizmów uwagi u dzieci (Attention Network Test Child Version, Rueda i in., 2004). Pomiar dla każdego dziecka odbył się dwukrotnie: w 5. i 6. roku życia. Ogólne zdolności intelektualne oceniono z wykorzystaniem polskiej wersji Skal Inteligencji Stanford-Binet 5 (Sajewicz-Radtke i in., 2017).

Wyniki: Na tle wszystkich trzech mechanizmów uwagi, dzieci urodzone bardzo przedwcześnie charakteryzowała istotnie niższa efektywność mechanizmu orientacyjnego uwagi, w porównaniu do ich rówieśników urodzonych o czasie, zarówno podczas pomiaru mającego miejsce w 5. jak i 6. roku życia. Na przestrzeni tego okresu wykazano również istotną poprawę w funkcjonowaniu mechanizmu orientacyjnego w obu grupach, czego nie zaobserwowano w przypadku dwóch pozostałych aspektów uwagi.

Wnioski: Obserwacja poczyniona w badaniach własnych wskazuje na selektywny i względnie stabilny deficyt mechanizmu orientacyjnego u bardzo przedwcześnie urodzonych dzieci. Uzyskane wyniki dowodzą tym samym, że przedwczesne narodziny mają negatywne i długoterminowe konsekwencje dla funkcjonowania mechanizmu orientacyjnego uwagi.

Sesja tematyczna 10.
Metodologia i narzędzia w badaniach psychologii rozwojowej

dr Zbigniew Łoś, Uniwersytet Wrocławski

Kwestionariusz Zachowań Obywatelskich-30 - wersja ogólna: właściwości psychometryczne, trafność teoretyczna i kryterialna wśród wkraczających w dorosłość

prof. dr hab. Anna M. Zalewska, mgr Sławomir Nosek, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Aktywność obywatelska jest współcześnie rozumiana jako wielowymiarowy konstrukt odzwierciedlający relacje między jednostką a codziennym życiem, wyrażany w różnych kategoriach zachowania. Ważnym wyzwaniem jest badanie związków między aktywnością obywatelską młodzieży a aktywnością ważnych dla niej dorosłych oraz między aktywnością adolescentów a ich aktywnością jako osób dorosłych w badaniach podłużnych. Ich podjęcie wymaga narzędzia do pomiaru podobnych wymiarów obywatelstwa u osób w różnym wieku. Celem badania było opracowanie narzędzia do pomiaru obywatelstwa u osób w różnym wieku oraz analiza jego właściwości psychometrycznych, trafności teoretycznej (struktury i treści czynników, ich profilu i interkorelacji) i kryterialnej (związków z satysfakcją z życia) wśród osób wkraczających w dorosłość (grant NCN 2013/11/B/HS6/01135). Zmodyfikowano treść 13 pozycji Kwestionariusza Zachowań Obywatelskich, używanego do pomiaru obywatelstwa pasywnego, semi-aktywnego i aktywnego (osobiste, polityczne, społeczne, na rzecz zmian) u dzieci i młodzieży. Nową wersją zbadano 140 osób (70 kobiet) w wieku 19 – 25 lat. Badani wypełnili też Skalę Satysfakcji z Życia. Konfirmacyjna analiza czynnikowa (CFA) potwierdziła, że dwa modele aktywności obywatelskiej, 6-czynnikowy (jak dla młodzieży) i 7-czynnikowy (Tożsamość Narodowa i Patriotyzm wyodrębnione z formy Pasywnej), szacowane na podstawie 30 pozycji, są dobrze dopasowane do danych osób wkraczających w dorosłość. Skale wykazują zadowalającą zgodność wewnętrzną i trafność, zatem zmodyfikowany

kwestionariusz jest wiarygodnym narzędziem do pomiaru aktywności obywatelskiej wśród osób wkraczających w dorosłość. Potrzebne są dalsze badania w innych grupach wiekowych.

Ilościowy pomiar zróżnicowania treści tożsamości osób dorosłych metodą kwestionariuszową

dr Zbigniew Łoś, Uniwersytet Wrocławski

Badania tożsamości koncentrują się z reguły na jej charakterystyce organizacyjno-procesualnej, tj. określają stopień zaawansowania (Marcia), styl przetwarzania (Berzonsky), dynamikę przekształceń (Meeus, Luyckx). Przy takim podejściu niedoceniana jest treść tożsamości próbowanej, przejętej, czy osiągniętej – treść owych celów objętych tożsamościową eksploracją czy zaangażowaniem, czyli pragnienie podmiotu, by stać się kimś podobnym do wybitnego sportowca, aktywisty, pisarza, itp. Nie pod względem osiągnięć, bo to mogłoby być zbyt trudne, ile raczej by „stać się osobą tego rodzaju" (identyfikacja personalna). Podmiot może też pragnąć stać się podobnym do osób z charakterystycznej i podziwianej społeczności, np. hipsterów, kibiców, larpowców – „być jednym z nich" (identyfikacja społecznościowa). Założenie, że treść tożsamości ma związek z identyfikacją podmiotu z osobami lub społecznościami określonego rodzaju jest oczywiście dyskusyjne, ale wydaje się warte empirycznego sprawdzenia. Skonstruowano w tym celu kwestionariusz Identyfikacji Personalnej (IdeP) oraz kwestionariusz Identyfikacji Społecznościowej (IdeS).

W IdeP osoba badana odpowiada na pytanie w jakim stopniu chciałaby się upodobnić do „wymienionych niezwyczajnych osób/postaci" i ma do wyboru listę 24 opcji, podanie osoby spoza listy, oraz deklarację, że nie chce być podobna do kogokolwiek. Do wyrażenia preferowanego podobieństwa służą skale sześciopunktowe. Ze względów prawnych IdeP nie używa konkretnych nazwisk osób lub postaci fikcyjnych, lecz krótko opisanych kategorii. W IdeS osoba badana informuje na skalach sześciopunktowych, w jakim stopniu „czuje się związana z wymienionymi społecznościami". Dysponuje listą 32 społeczności, może też wymienić społeczność nie ujętą na liście.

Przeprowadzono pilotażowe badanie 410 osób (203 kobiety i 207 mężczyzn) kwestionariuszami IdeP, IdeS, oraz dodatkowo IPIP-20. Wiek badanych: 18–72 lata (mediana 24 lata, średnia 29 lat). Duża rozpiętość wieku wynika z zamiaru uzyskania treści obu kwestionariuszy tak uniwersalnych, jak to możliwe. Poszczególne okresy rozwojowe nie są niestety proporcjonalnie reprezentowane (to nie było celem badania), gdyż próba zbierana metodą dostępności. Procedura zapewniała badanym anonimowość.

Eksploracyjna analiza czynnikowa sugeruje 5 czynników identyfikacji personalnej, nazwanych roboczo: artyści i aktywiści, sportowcy, fikcyjni, liderzy, sławni, oraz 6 czynników identyfikacji społecznościowej: progresywni, kontrkulturowi, fantazyjni, sprawnościowi, elitarni, tradycyjni. Poszczególne czynniki zawierają od 3 do 7 itemów (typowo 5) i wszystkie są skorelowane dodatnio (od 0,09 do 0,54). Rzetelność potencjalnych skal w każdym przypadku przekracza 0,65 (większość powyżej 0,70). Przedstawione zostaną w ramach wystąpienia korelacje skal IdeP oraz IdeS z kwestionariuszami: czynników osobowości, wzorców adaptacji, przywiązania, stylów życia oraz światopoglądu.

Polskie wersje narzędzi do pomiaru temperamentu dzieci i dorosłych w ramach rozwojowego modelu temperamentu Rothbart i Derryberry'ego

dr Anna Lipska, mgr Klaudia Ponikiewska, dr hab. Jan Cieciuch, prof UKSW, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Referat jest prezentacją zestawu polskich wersji narzędzi służących do pomiaru cech temperamentu wyróżnionych na bazie rozwojowego modelu temperamentu Rothbart i Derryberry'ego (1981; Rothbart, 2011), z których każde doczekało się tłumaczenia na wiele języków i stosowane jest na całym świecie. Prezentowany zestaw obejmuje przeznaczony dla wieku 4–7 Children's Behavior Questionnaire (CBQ; Putnam i Rothbart, 2006), dedykowany dla wieku 7–10 Temperament in Middle Childhood Questionnaire (TMCQ; Simonds, 2006) oraz inwentarz dla dorosłych – Adult Temperament Questionnaire (ATQ; Evans i Rothbart, 2007). Prezentowane rezultaty empiryczne (CBQ = 158, TMCQ = 189, ATQ1 =

282, ATQ2 = 310) koncentrują się na analizie własności psychometrycznych tych narzędzi – potwierdzono ich zgodność wewnętrzną oraz trafność teoretyczną (korelacje między czynnikami temperamentu mierzonymi przez CBQ, TMCQ i ATQ oraz skalami Emocjonalności, Aktywności, Towarzyskości i Nieśmiałości szacowanymi za pomocą Kwestionariusza Temperamentu EAS; korelacje między czynnikami temperamentu mierzonymi przez ATQ a cechami osobowości Wielkiej Piątki). Ponadto potwierdzono oczekiwane różnice międzypłciowe w zakresie czynników CBQ, TMCQ i ATQ. Podjęto także próbę weryfikacji postulowanej struktury czynnikowej dla każdego z narzędzi.

Polska adaptacja i walidacja kwestionariusza do pomiaru dystresu tożsamościowego (Identity Distress Survey)

mgr Kamil Janowicz, Paweł Ciesielski, Joanna Ćwiklińska, Anita Piasecka, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Obserwowane coraz częściej trudności w zakresie formowania tożsamości u nastolatków i młodych dorosłych mogą skutkować doświadczaniem silnego dystresu tożsamościowego, który zaburza codzienne funkcjonowanie młodych ludzi. W niniejszym referacie przedstawione zostaną efekty prac nad polską adaptacją Identity Distress Survey – narzędzia do oceny natężenia dystresu tożsamościowgo (podskala IPS) i jego negatywnego wpływu na codziennego funkcjonowanie (podskala GID).

Praca nad adaptacją obejmowały tłumaczenie itemów metodą translate – back translate oraz ocenę adekwatności polskich itemów przez trzech sędziów kompetentnych. Tak przygotowaną wersję kwestionariusza (IDS-PL) poddano empirycznej weryfikacji w dwóch badaniach z udziałem osób w wieku od 18 do 25 lat. W pierwszym badaniu udział wzięło 182 osoby (66% kobiet), które oprócz IDS-PL wypełniły Skalę Wymiarów Rozwoju Tożsamości (DIDS). Analizy wykazały dobrą rzetelność wewnętrzną IDS-PL (α=.81), oraz akceptowalną rzetelność obu podskal (α=.69 dla IPS i α=.80 dla GID). Konfirmacyjna analiza czynnikowa wykazała dobre dopasowanie wewnętrznej struktury IDS-PL do danych. Ponadto, zgodnie z postawioną hipotezą, doświadczanie silniejszego dystresu

tożsamościowego było związane z silniejszym natężeniem eksploracji ruminacyjnej.

Drugie badanie (N=247; 73% kobiet) potwierdziło dobrą rzetelność wewnętrzną całej IDS-PL (α=.81) oraz dla obu podskal (α=.73 dla IPS i α=.78 dla GID). Dokonano także walidacji kryterialnej narzędzia. W tym celu uczestnicy wypełnili Skalę Wymiarów Rozwoju Tożsamości (DIDS), Kwestionariusz Poczucia Sensu w Życiu (MLQ), Skalę Samooceny Rosenberga (SES), Kwestionariusz Zdrowia Ogólnego (GHQ) oraz zostali poproszeni o opisanie definiującego ich tożsamość wspomnienia i wyobrażenia własnego przeszłości. Silniejsze doświadczanie dystresu tożsamościowego i jego konsekwencji wiązało się z niższą samooceną, niższym poczuciem sensu w życiu, niższym poziomem zdrowia ogólnego i psychicznego, większym natężeniem eksploracji ruminacyjnej oraz większymi trudnościami w opisaniu definiujących tożsamość wspomnień i wyobrażeń własnej przyszłości.

Uzyskane wyniki wskazują, że IDS-PL jest rzetelnym narzędziem, które może być wykorzystywane do badania dystresu tożsamościowego u nastolatków i młodych dorosłych.

Badanie jakości przyjaźni w dorastaniu: podejścia metodologiczne, narzędzia

dr Magdalena Żurko, Uniwersytet Wrocławski

Chociaż przyjaźń to ważny kontekst rozwojowy zwłaszcza w okresie dorastania, w piśmiennictwie polskim jest rzadkim przedmiotem badań. Może to w jakimś stopniu wynikać z braku narzędzi do pomiaru różnych jej aspektów. W dominującym w badaniach prowadzonych poza Polską podejściu relacyjnym zakłada się, że funkcje, znaczenia, oczekiwania i emocje, które obejmuje przyjaźń pochodzą z godnych zaufania następstw interakcji występujących między przyjaciółmi. Wyjątkowość relacji przyjacielskiej wynika ze specyfiki interakcji, a dokładniej z ich jakości. Pomiar jakości związku przyjacielskiego w dorastaniu stosowany jest w badaniach nad wpływem rówieśniczym, problemami adaptacyjnymi, zasobami i strategiami radzenia sobie, korzyściami rozwojowymi, uwarunkowaniami indywidualnego przebiegu rozwoju i wielu innymi. W podejściu ilościowym ustalanie jakości przyjaźni

odbywa się na podstawie metod samoopisowych lub/i obserwacji. Przegląd tych metod wzbogacony zostanie prezentacją autorskiego kwestionariusza do badania bliskich relacji w dorastaniu (KBR). Zaprezentowane zostaną również jakościowe metody badania przyjaźni, w tym w ujęciu narracyjnym. Zalety i ograniczenia obu podejść metodologicznych zilustrowane zostaną przykładami badań nad różnymi aspektami przyjaźni w dorastaniu, w tym nad przyjaźnią młodzieży o nietypowym rozwoju (niepełnosprawność intelektualna).

Sesja tematyczna 11.
Różnice indywidualne w rozwoju

Przewodnicząca: dr hab. Aleksandra Pilarska, prof. UAM

Związki cech temperamentu i pamięci autobiograficznej

mgr Paulina Olszak, Uniwersytet Warszawski

Celem badania było sprawdzenie, czy występują powiązania między cechami temperamentu postulowanymi przez Regulacyjna Teorię Temperamentu a liczbą i wybranymi cechami przywoływanych zdarzeń. Skupiono się przede wszystkim na intensywności i znaku emocji związanych ze zdarzeniami. Badanie składało się z dwóch części. Pierwsza odbyła się bezpośrednio po wakacjach (październik 2017 r.) i wzięło w niej udział 100 studentów pierwszego roku psychologii. Druga część badania miała miejsce 3 miesiące później i uczestniczyło w niej 71 osób spośród powyższych. W obu częściach wykorzystano autorski kwestionariusz do pomiaru wybranych cech zdarzeń, natomiast w drugiej zastosowano dodatkowo kwestionariusz FCZ-KT(R).

Badanie wykazało, że osoby reaktywne emocjonalnie przywołują małą liczbę zdarzeń i są to zdarzenia w głównej mierze negatywne i niespecyficzne. Ponadto wykazano, że osoby aktywne przywołują wiele różnych, intensywnych emocjonalnie zdarzeń oraz że osoby perseweratywne przywołują zdarzenia negatywne w pierwszej kolejności. Nie potwierdzono, aby osoby perseweratywne przywoływały ogólnie więcej zdarzeń oraz więcej tych samych zdarzeń po krótszym i dłuższym okresie odroczenia.

Wyniki badania pokazują, jakie tendencje w przywoływaniu zdarzeń związanych z emocjami mają osoby o różnych poziomach cech temperamentu. Indywidualne tendencje w tym zakresie mogą przyczyniać się do rozwijania narracji o określonym klimacie emocjonalnym, co ma implikacje dla poziomu satysfakcji z życia. Omówione badanie jest wstępem do szerszych badań nad tym, w jaki sposób temperament wyznacza indywidualny rozwój poprzez oddziaływanie na wspomnienia oraz jak wykorzystywać wspomnienia,

by złagodzić niekorzystne skutki wysokich poziomów niektórych cech temperamentu.

W trosce o troskę. Charakterystyka i pomiar samoopiekuńczości

dr hab. Aleksandra Pilarska, prof. UAM, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, dr hab. Anna Suchańska, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, prof. WSB

Bieżące obserwacje życia codziennego, a także pogłębione badania i analizy naukowe dostarczają wielu przykładów niezłomnej woli życia i twórczej samorealizacji, ale równocześnie ujawniają obecność wielu zjawisk wskazujących na zaprzeczenie lub dewaluację wartości i zasad służących ochronie życia. Próby zrozumienia samorozwojowych i/lub samoniszczących sił kierunkowych zachowania czynione były w psychologii od dawna. W historycznie najwcześniejszej psychoanalitycznej teorii Freuda siłom tym przypisane zostały źródła popędowe i wpisano je w zakres dążeń ego do samozachowania i instynktu śmierci. O ile teza dotycząca popędu śmierci spotyka się obecnie z krytyczną oceną, o tyle idea popędu samozachowania jest rozwijana w różnych współczesnych koncepcjach psychologicznych. Podkreśla się w nich kluczowe znaczenie, jakie dla bezpiecznego funkcjonowania ma internalizacja macierzyńskiej miłości i opieki. Te wcześnie rozwijane zasoby w postaci poczucia wartości własnej osoby i własnego życia oraz wzorców reakcji opiekuńczych służących ochronie tych wartości mieszczą się pod pojęciem samoopiekuńczości.

W wystąpieniu przedstawiona zostanie konceptualizacja samoopiekuńczości wraz z założeniami dotyczącymi rozwoju kompetencji samoopiekuńczych, stanowiącymi integrację idei wywodzących się z psychologii ego, teorii relacji z obiektem i psychologii self. Zaprezentowany zostanie także Kwestionariusz samoopiekuńczości, służący do pomiaru zasobów i deficytów w tym obszarze. Ponadto omówione zostaną wyniki badań własnych nad psychologicznymi korelatami samoopiekuńczości.

Ciemna Strona Mocy: Wprowadzenie do zagadnienia perfekcjonizmu zorientowanego na dziecko, jego korelatów i metody pomiaru

dr Konrad Piotrowski, Uniwersytet SWPS, Poznań

W ostatnich latach, z coraz większym zainteresowaniem spotykają się badania nad perfekcjonizmem zorientowanym na innych, tj. oczekiwaniem perfekcji od innych osób. Podczas gdy osoby oczekujące perfekcji od siebie samych cechują się sumiennością, motywacją osiągnięć, lękiem przed porażką, błędami i negatywną oceną ze strony innych, perfekcjoniści zorientowani na innych są bardziej narcystyczni, Makiawelistyczni, psychopatyczni, mniej ugodowi, zorientowani na dominację i podkreślanie własnej pozycji (Stoeber, 2014; Stoeber, 2015). W większości badań nad perfekcjonizmem zorientowanym na innych, nie wyszczególnia się określonych osób wobec których perfekcjonistyczne oczekiwania są formułowane. Celem badania które zostanie zaprezentowane było rozszerzenie tej perspektywy poprzez włączenie do badań nowego konstruktu, czyli *perfekcjonizmu zorientowanego na dziecko* (tj. oczekiwania od dziecka bycia perfekcyjnym). Podczas wystąpienia, krótko zostanie zaprezentowana skala do pomiaru tego konstruktu: Children Dyadic Almost Perfect Scale (C-DAPS) oraz omówione zostaną wyniki badania pilotażowego. W badaniu tym testowano hipotezę, zgodnie z którą rodzice oczekujący perfekcji od swojego dziecka będą mieli bardziej negatywny obraz rodzicielstwa, będą odczuwali silniejszy stres rodzicielski oraz będą mieli więcej trudności z ukształtowaniem stabilnej tożsamości rodzicielskiej.

Badanie: N=459 rodziców (58% kobiet) w wieku 21-40 lat (M_{wiek}=33.88, SD=4.39) wzięło udział w badaniu kwestionariuszowym.

Wyniki: Wyniki wskazują, że stworzona skala jest rzetelnym i trafnym narzędziem do pomiaru perfekcjonizmu zorientowanego na dzieci. Tak jak przewidywano, nasilenie tej charakterystyki u rodzica było dodatnio związane ze stresem rodzicielskim, postrzeganiem rodzicielstwa jako ograniczającego oraz z trudnościami z ukształtowaniem tożsamości rodzicielskiej, a także z narcyzmem rodzica.

Konkluzja: Wyniki sugerują, że perfekcjonizm zorientowany na dziecko to specyficzny predyktor jakości relacji rodzicielskiej i jako taki powinien być traktowany jako dodatkowe źródło informacji na temat perfekcjonisty. Co więcej, perfekcjonizm zorientowany na dziecko zdaje się utrudniać stworzenie stabilnej tożsamości rodzicielskiej, a tym

samym może zaburzać radzenie sobie z jednym z kluczowych zadań rozwojowych wyłaniającej się i wczesnej dorosłości.

Czy pomaganie jest zawsze dobre? Ocena moralna zachowania z uwzględnieniem intencji sprawcy. Badanie dzieci w wieku 2-7 lat

mgr Katarzyna Myślińska Szarek, dr Wiesław Baryła, prof. dr hab. Bogdan Wojciszke, Uniwersytet Humanistycznospołeczny SWPS

Liczne badania z zakresu psychologii rozwoju społeczno-moralnego wskazują, że już 14-miesięczne dzieci spontanicznie i altruistycznie pomagają innym (Warneken, Hare, Melis, Hanus & Tomasello, 2007; Warneken & Tomasello, 2007; Warneken & Tomasello, 2013). Ponadto, dzieci już poniżej 12 miesiąca życia preferują postaci, które pomagają innym w osiągnięciu celu niż te, które w tym celu przeszkadzają (Hamlin, Wynn & Bloom, 2007; van Vondervoort & Hamlin, 2017). Celem prezentowanego badania było sprawdzenie czy w ocenie zachowania postaci (pomaganie vs. przeszkadzanie) dzieci biorą pod uwagę wyłącznie zachowanie, czy również cel, któremu to zachowanie służy (moralny vs. niemoralny).

W badaniu wzięło udział 727 dzieci w wieku 2-7 lat (354 dziewczynki, *M* = 53.81 miesiące, *SD* = 19.00; 373 chłopców, *M* = 53.83, *SD* = 18.54). Metodą badawczą był eksperyment w schemacie 2 (cel sprawcy: moralny vs. niemoralny) x 2 (zachowanie bohatera: pomaganie vs. przeszkadzanie). W trakcie badania, każde z dzieci oglądało nagranie video, w którym jedna z postaci (pluszowa pacynka Lwa) prosiła o pomoc drugą postać (pacynkę Żyrafę) w osiągnięciu celu moralnego (pomoc w budowaniu wieży z klocków), lub niemoralnego (zburzenie wieży). W zależności od warunku badawczego druga z postaci albo udzieliła pomocy albo przeszkadzała w osiągnięciu celu. Zmiennymi zależnymi w badaniu były: ocena moralna intencji sprawcy, ocena zachowania bohatera oraz postawa wobec bohatera. Ocena moralna intencji sprawcy oraz zachowania bohatera mierzona była na 4-stopniowej skali wizualnej, zaś wskaźnikiem postawy wobec bohatera był wybór postaci do dalszej współpracy (postać pomagająca/przeszkadzająca vs. neutralny obserwator).

Uzyskane wyniki jednoznacznie pokazały, że dzieci w wieku 2-4 lat oceniają pozytywnie postać, która pomaga proszącemu, bez względu na cel tej pomocy. Dopiero dzieci powyżej 4,5 roku życia w swoich ocenach moralnych biorą pod uwagę również cel, któremu to zachowanie służy. Stąd też, dzieci w wieku 5-7 lat w naszym badaniu pozytywnie oceniały postać, która przeszkadzała w celu niemoralnym a negatywnie tą, która pomagała w celu niemoralnym.
Przedstawione wyniki sugerują, że dzieci do 4 roku życia w ocenie zachowania posługują się tylko jedną przesłanką, zachowaniem pro-, lub antyspołecznym, nie uwzględniając intencji sprawcy. Niniejsze badanie dostarcza więc empirycznych dowodów na to, że poczucie moralności małych dzieci jest zdominowane przez przesłanki wskazujące na współpracę i pomoc, nawet jeśli skutkuje to łamaniem norm i krzywdzeniem innych.

Studenci wkraczający w dorosłość a studenci dorośli – różnice w temperamencie, stylach tożsamości, dobrostanie i realizowaniu zadań rozwojowych

prof. dr hab. Anna M. Zalewska, dr Elwira Brygoła, dr Anna Kamza, dr Łukasz Lach, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

Celem badania (BST1610/2019) było ustalenie, czy studenci wkraczający w dorosłość odróżniają się od studentów reprezentujących wczesną i średnią dorosłość. Nawiązując do zintegrowanego modelu osobowości McCrae i Costy analizowano różnice w cechach (temperament), specyficznych adaptacjach (style tożsamości), dobrostanie eudajmonistycznym (psychologiczny w ujęciu Ryff oraz sens życia) i subiektywnym (satysfakcja z życia i wymiary nastroju) oraz w realizowaniu zadań rozwojowych (posiadanie partnera i dzieci). 197 studentów, 89 w wieku 19-25 lat (85% kobiet) i 98 osób w wieku 26-57 lat (84% kobiet) wypełniło zestaw kwestionariuszy: *Formalna Charakterystyka Zachowania – Kwestionariusz Temperamentu* w wersji zrewidowanej - FCZ-KT(R), *Inwentarz Stylów Tożsamości* (ISI-5), *Skale Dobrostanu Psychologicznego* PWBS, *Kwestionariusz Sensu w Życiu* MLQ, *Skalę Satysfakcji z Życia* oraz *Kwestionariusz Nastroju*. Studenci wkraczający w dorosłość rzadziej realizują zadania rozwojowe typowe dla dorosłości

(posiadanie partnera oraz dzieci) w porównaniu z pozostałymi studentami (testy niezależności chi-kwadrat). Wbrew oczekiwaniom nie odróżniają się od nich subiektywnym dobrostanem, ale zgodnie z oczekiwaniami różnią się dobrostanem psychologicznym i posiadaniem sensu życia, stylami tożsamości i zaangażowaniem, a także natężeniem 5 cech temperamentu i częściej należą do typu „choleryka". Wyniki studentów potwierdzają odrębność okresu wyłaniającej się dorosłości od późniejszych okresów rozwoju.

Sesja tematyczna 12.
Potencjalne zagrożenia dla rozwoju

Przewodnicząca: dr hab. Alicja Kalus, prof. UO

Wkraczanie w dorosłość w cieniu traum/y z przeszłości

mgr Michał Knapiński, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Prezentacja wyników badań własnych przeprowadzonych w ramach pracy magisterskiej w latach 2017-2018. W badaniu chciałem sprawdzić, jak uprzednie wydarzenia traumatyczne wpływają na młodych dorosłych - na ich sposoby radzenia sobie z problemami (mechanizmy obronne), relacje, ale przede wszystkim na realizację zadań rozwojowych charakterystycznych dla wczesnej dorosłości. W tym celu wyłoniłem dwie grupy osób badanych: tych, którzy przeżyli pojedyncze doświadczenie traumatyczne oraz tych, którzy mieli takich doświadczeń więcej lub trwające dłużej niż 1 rok (jako, że długotrwałe sytuacje traumatyczne mają podobny wpływ do wielokrotnych traum).

Celem badania było porównanie stopnia realizacji zadań rozwojowych we wczesnej dorosłości wśród osób z doświadczeniem pojedynczej lub wielokrotnej/długotrwałej traumy. W tym celu przebadałem grupę ponad 100 osób w wieku 20-33 r.ż. Kwestionariuszem Doświadczeń Traumatycznych (Nijenhuis, Van der Hart, Vanderlinden, 2002), z których wyłoniłem 2 grupy po 20 osób. Do jednej przyporządkowałem osoby z doświadczeniem pojedynczego i krótkotrwałego (krótszego niż 1 rok) zdarzenia traumatycznego, do drugiej - osoby, które doświadczyły traumy wielokrotnej i/lub długotrwałej. Następnie badani z wyselekcjonowanych grup wypełnili Kwestionariusz realizacji zadań rozwojowych oraz zdrowie w strukturze wartości (Ziarko, 2004), Kwestionariusz Mechanizmów Obronnych (DSQ-40; Andrews, Bond 1993) oraz Kwestionariusz doświadczeń w bliskich związkach (Brennan, 1998). Wyniki przeanalizowałem metodą wielokrotnej regresji krokowej w celu sprawdzenia, który z czynników wpływa najsilniej na wypełnianie zadań rozwojowych w większym lub mniejszym stopniu

Zgodnie z wynikami badania, osoby, które przeżyły długotrwałe/liczne doświadczenia traumatyczne realizowały mniej zadań rozwojowych, miały większe trudności z wchodzeniem w dorosłość,

a także używały innych mechanizmów obronnych (mniej dojrzałych, więcej neurotycznych i niedojrzałych) do radzenia sobie z trudnościami. Większość wydarzeń traumatycznych miało też w tej grupie miejsce wcześniej w ciągu życia (między 0-13 r.ż.) i wiąże się z silniejszymi lękami przed opuszczeniem ze strony partnera/-ki. Lepsze radzenie sobie z zadaniami rozwojowymi z kolei koreluje z mniejszą liczbą traum i mniejszym ich nasileniem i dominacją dojrzałych mechanizmów obronnych.

Tożsamość narracyjna osób adoptowanych w okresie adolescencji

dr hab Alicja Kalus, prof. UO, Uniwersytet Opolski

Wykształcenie się dojrzałej tożsamości, wymaga od człowieka zintegrowania trzech wymiarów czasu: przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Badacze problematyki adopcji przyjmują założenie, że status adopcyjny jest jednym z elementów tożsamości intrapsychicznej adoptowanego adolescenta, obok takich podstawowych informacji jak: płeć, orientacja seksualna, rasa, pochodzenie rodziny, genealogia. U osób adoptowanych odniesienie się do przeszłości jawi się często jako trudne, a nawet niemożliwe. Orzeczenie adopcji przez sąd rodzinny oznacza zerwanie wszelkich więzów z rodziną biologiczną z możliwością dotarcia do nich po ukończeniu 18 r.ż. W kontekście tych ustaleń sformułowano następujące pytania badawcze: 1. Jakie wątki tematyczne, charakteryzujące tożsamość dominują u adolescentów adoptowanych obu płci? 2. Czy i w zakresie jakich wątków tematycznych dotyczących tożsamości występują różnice pomiędzy adolescentami adoptowanymi i biologicznymi?

Badaniami objęto 31 adoptowanych adolescentów (61% kobiety, 39% mężczyźni oraz 31 adolescentów z rodzin biologicznych (74,2% kobiety, 25,8% mężczyźni). Średni wiek badanych adolescentów wynosił odpowiednio: adoptowani – kobiety M=16,32, SD= 1,83, mężczyźni M=15,67 SD= 2,46; biologiczni – kobiety – M=16,39 SD= 2,34, mężczyźni M= 15,88 SD= 2,45. Zastosowano następujące narzędzia: Kwestionariusz ankiety w autorskim opracowaniu Alicji Kalus oraz Historia Życia McAdamsa (wersja zmodyfikowana).

W opracowaniu uzyskanych wyników badań posłużono się metodą zaproponowaną przez A. Cierpkę (2013). Analiza narracji adolescentów adoptowanych, umożliwiła wyłonienie ośmiu głównych obszarów tematycznych. Ich szczegółowa analiza zostanie zaprezentowana podczas wystąpienia. Ponadto, w badanych grupach – adolescentów adoptowanych i nieadoptowanych stwierdzono, że częstość występowania poszczególnych wątków wspólnych dla obu grup badanych była różna. Wątkiem, który pojawiał się częściej w narracjach adoptowanych adolescentów w porównaniu do adolescentów z rodzin biologicznych, był opis relacji rodzinnych, zaś rzadziej – opis grupy rówieśniczej i relacje. Znaczące różnice między badanymi grupami ujawniły się w częstości występowania wątków zaliczonych do metakategorii Ja (adoptowani – 38, biologiczni – 17). Największa rozbieżność wystąpiła w podkategorii Ja-deskrypcja (adolescent odwołuje się do takich kwestii jak opis własnych cech/ obserwowane zmiany/przemyślenia).

Uzyskane wyniki badań pozwalają sądzić, że proces kształtowania się tożsamości osób adoptowanych, oprócz wspólnych wątków z rówieśnikami wychowującymi się w rodzinie biologicznej zawiera wątki specyficzne tylko dla osób adoptowanych, zaś wątki wspólne dla obu grup często posiadają różne znaczenie.

Związki pomiędzy stylem i strategią atrybucyjną a nasileniem objawów depresji w okresie dorastania

mgr Małgorzata Grabowska, Polska Akademia Nauk

Wyniki licznych badań potwierdzają, że występują zależności pomiędzy nasileniem objawów depresji a stylem atrybucyjnym jednostki rozumianym jako jej względnie stała dyspozycja (Peterson, Seligman 1984). Celem przeprowadzonego badania jest weryfikacja hipotezy głoszącej, że styl wyjaśniania zdarzeń i związana z nim strategia postępowania(SSA), są istotnym predyktorem pojawienia się i nasilenia objawów depresyjnych wśród adolescentów.

W celu zweryfikowania przyjętej hipotezy przeprowadzono pilotażowe badanie wśród 61 osób przy pomocy Kwestionariusza do badania Stylu i Strategii Atrybucyjnej (SAQ) oraz Krakowskiego

Inwentarza Objawowego KID IO. Zastosowane techniki pozwoliły wyróżnić 8 wymiarów stylu i strategii atrybucyjnej w sytuacjach zadaniowych i społecznych.

Analiza czynnikowa przeprowadzona na zebranych danych wykazała, że 4 następujące skale SSA: orientacja na mistrzostwo, pesymizm, korzystanie ze wsparcia, zachowanie niezwiązane, wyjaśniają 64% wariancji wymiarów depresji. Dodatkowe analizy (analiza regresji, korelacje) ukazują, że konfiguracje wymiarów SSA istotnych dla nasilenia się określonych objawów depresyjnych są zróżnicowane. Ponadto, dokonano podziału badanych na dwie grupy stosując analizę skupień: jedną grupę stanowią osoby o funkcjonalnym SSA a drugą o dysfunkcjonalnym SSA, które istotnie różnią się nasileniem objawów depresji. Reasumując, wyniki badań pozwalają przypuszczać, że skłonność do nastroju depresyjnego (co jest zgodne z danymi z literatury) zależy od SSA, rozumianego tutaj jako złożony konstrukt poznawczo-behawioralny. Uzyskane wyniki badań pozwalają przewidywać, że modyfikacja SSA w kierunku funkcjonalnego może chronić przed nastrojem depresyjnym oraz że mogą one stanowić podstawę dla opracowania oddziaływań prewencyjnych, chroniących młodzież przed depresją.

Używanie mediów a funkcjonowanie psychospołeczne dzieci i młodzieży w ocenie rodziców

dr hab. Ewa Zasępa, prof. APS, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa

Aktywność medialna jest współcześnie podejmowana już przez najmłodszych. Korzystamy z różnych jej form. Używanie różnego rodzaju mediów jest pomocne w zdobywaniu wiedzy, porozumiewaniu się na odległość. Ale może też stanowić zagrożenie dla zdrowia somatycznego i psychicznego człowieka.

Celem przeprowadzonych badań było ustalenie, w jaki sposób rodzice oceniają aktywność medialną swoich dzieci, tj. z jakich mediów i jak dużo czasu korzystają dzieci i młodzież. Także celem badań było określenie wpływu aktywności medialnej na funkcjonowanie psychospołeczne dzieci w ocenie rodziców.

W badaniu wzięło udział 275 rodziców, którzy mieli dzieci w wieku od 6 do 18 lat (średni wiek życia ocenianych dzieci: M=13,13, SD=3,12). Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz: „Formy Aktywności w Mediach – Kwestionariusz Obserwacyjny dla Rodziców" (Media Activity Form — Parent Report) autorstwa Thomasa Achenbacha w polskiej adaptacji Ewy Zasępy i Kamili Kuprowskiej-Stępień. Narzędzie to zawiera w pierwszej części pytania dotyczące korzystania z różnych mediów, zaś w drugiej pytania dotyczące wpływu aktywności medialnej na kondycję psychospołeczną młodych osób. Rzetelność narzędzia (polskiej wersji wynosi Alfa Cronbacha=0,86). W wyniku badań stwierdzono wiele zależności między aktywnością medialną a psychospołecznym funkcjonowaniem dzieci i młodzieży.

Sesja tematyczna 13.
Konstrukt przywiązania we współczesnej psychologii rozwojowej

Przewodnicząca: dr hab. Katarzyna Lubiewska

Czy zdystansowane macierzyństwo ma znaczenie dla przywiązania dzieci w wieku szkolnym? - wyniki badań ilościowych przeprowadzonych w Polsce, Turcji i Holandii

dr Karolina Głogowska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, dr hab. Katarzyna Lubiewska, Uniwersytet Warszawski, Nebi Sumer, Sabanci University, Istanbul, Turkey, Özlü Aran, University of Denver, Denver, USA, Marta Żegleń, Uniwersytet Warszawski

Zdystansowane macierzyństwo wiąże się z brakiem okazywania emocji przez matkę, niskim poziomem ciepła rodzicielskiego. Takie funkcjonowanie matki może wiązać się z podwyższonym poziomem niepokoju i unikania przywiązaniowego u dziecka. Na podstawie wcześniej uzyskanych wyników wydaje się, że ten wzór rodzicielstwa jest częściowo związany z kulturą i jego znaczenie dla przywiązania dziecka może być różne w różnych kulturach. Stąd też głównym celem badania była analiza różnic międzykulturowych w zakresie zdystansowanego macierzyństwa, a także jego związków z przywiązaniem dzieci. Badanie jest częścią międzykulturowego projektu „Połączenie podejścia emic i etic w badaniu zachowań rodzicielskich i przywiązania" realizowanego w Holandii, Polsce i Turcji. W badaniu wzięło udział po 250 diad matka-dziecko w wieku od 8 do 12 lat z Polski, Turcji i Holandii. Użyto następujących narzędzi: (a) do pomiaru przywiązania: Skala Doświadczeń w Bliskich Związkach – wersja dla dzieci (ECR; Brenning i in., 2011) oraz The Network of Relationships Inventory: Behavioral Systems Version (NRI-BSV; Furman, Buhrmester, 2009) – oba narzędzia wypełniało dziecko; (b) do pomiaru zdystansowanego macierzyństwa wykorzystano skalę emic opracowaną w ramach projektu. Wyniki przeprowadzonych analiz wskazują na częściowo moderacyjny charakter kultury i zostaną omówione w świetle międzykulturowych badań dotyczących rodzicielstwa, teorii przywiązania i hipotezy dopasowania kulturowego.

Przywiązanie do rodziców w dzieciństwie a zaburzenia emocjonalne młodych dorosłych wychowanków domu dziecka

dr Anna Czyżkowska, mgr Katarzyna Kwiatkowska, Magdalena Jaworska,
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Związek przywiązania z depresją ma swoje szerokie udokumentowanie w literaturze. Większość badaczy zgadza się z ogólną tezą, iż depresja zwłaszcza w grupie adolescentów i młodych dorosłych wiąże się z przywiązaniem pozabezpiecznym (Weinman, Buzi, Smith, Mumford, 2003; Oliver, Whiffen, 2003; Wautier, Blume, 2004), choć niektóre badania wskazują, że wzór przywiązania nie jest linearnie skorelowany z powstaniem zaburzeń psychicznych (DeKlyen, Greenberg, 2008).

Styl pozabezpieczny przywiązania oznacza, że opiekun nie pełnił prawidłowo roli regulatora emocji u dziecka, a co za tym idzie dziecko narażone było na nadprodukcję kortyzolu. Na poziomie biologicznym może to prowadzić do depresji (Goodyer, 2001; Beatson, Taryan, 2003).

Osoby o negatywnym obrazie siebie, świata i ludzi (tzw. wewnętrzne robocze modele) charakterystycznym dla pozabezpiecznych stylów przywiązania stosują bierne i defensywne techniki radzenia sobie i nieefektywne strategie zarządzania stresem (deaktywacja lub hiperaktywacja). Jest to także charakterystyczne dla osób z depresją (Ingram, 2003; Shaw, Dallos, 2005). W grupie adolescentów manifestujących symptomy depresyjne przeważają osoby o pozabezpiecznym (zaabsorbowanym, zdystansowanym i zdezorganizowanym) stylu przywiązania (Wendołowska, 2017).

Głównym celem badawczym przedstawionych badań była eksploracja powiązań pomiędzy przywiązaniem do rodziców w dzieciństwie a zaburzeniami emocjonalnymi oraz porównanie funkcjonowania emocjonalnego młodych dorosłych wychowanych w rodzinach z tymi wychowanymi w domu dziecka (pochodzącymi z rodzin dysfunkcyjnych). Badanie objęło 100 osób (po 50 kobiet i mężczyzn) w wieku 17-23 lat, M_{wiek} = 19 lat. W badaniu wyróżniono dwie grupy (równoliczne – 50 osób w każdej grupie): grupa młodych dorosłych mieszkających i wychowujących się w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz grupa młodych dorosłych wychowujących się w rodzinie. Badano trzy zmienne: poziom depresji, przywiązanie do matki i ojca w dzieciństwie (retrospektywnie) oraz

poziom lęku (lęk jako stan i lęk jako cecha). W badaniu wykorzystano następujące narzędzia: do pomiaru depresji - Inwentarz Depresji Becka, do pomiaru przywiązania - Kwestionariusz KPRD w wersji relacji z ojcem i relacji z matką, do pomiaru lęku - Inwentarz Stanu i Cechy Lęku STAI.

W wyniku przeprowadzonych analiz wykazano istotne statystycznie różnice (p=0,001) pomiędzy grupami w zakresie depresji, retrospektywnej oceny postaw matki i ojca oraz poziomu lęku (stanu i cechy) - badani z placówek opiekuńczo-wychowawczych mieli istotnie wyższe wyniki we wszystkich mierzonych skalach. Analizy związków, testem korelacji Spearmana, prowadzone na całej badanej grupie wykazały umiarkowane istotne statystycznie związki pomiędzy wszystkimi analizowanymi zmiennymi. W celu dokładniejszej analizy danych przeprowadzono analizę mediacji, w której mediatorem pomiędzy oceną postawy rodzica a poziomem depresyjności był poziom lęku (cechy i stanu). Jak wykazały analizy mediacji lęk jako cecha pełnił funkcję mediatora pomiędzy badanymi zmiennymi.

Parental reflective functioning as a mediator between parental psychological control and child's attachment insecurity

Marta Żegleń, Uniwersytet Warszawski, dr hab. Katarzyna Lubiewska, Uniwersytet Warszawski, dr Karolina Głogowska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, prof. Nebi Sumer, Sabanci University, Istanbul, Turkey, prof. Özlü Aran, University of Denver, Denver, USA

Previous research has found relations between a parent's capacity to reflect on their child's behavior, or reflective functioning, and attachment security. Results of these studies have indicated the importance of sensitive parenting. However, the cognitive capacity required for the intrusive and manipulative parenting tactic of psychological control has been indicative of insensitive parenting. The present study is part of the CEE-PaAtt cross-cultural project and aims to investigate the role of maternal reflective functioning in relation to parental psychological control and child attachment insecurity (anxiety and avoidance). It was hypothesized that mother's reflective functioning mediates the association between parental psychological control and child's attachment insecurity. Participants include mothers with children

between the ages of 8 through 12 from Poland, Turkey, and the Netherlands (N = 758). The current study utilized three instruments to assess mother's reflective functioning (PRFQ; Luyten et al., 2017), mother's psychological control (PCS; Barber, 1996), and child's attachment insecurity (ECR-RC; Brenning et al., 2011). Reflective functioning was distinguished by the three subscales of the Parental Reflective Functioning Questionnaire, including pre-mentalizing, certainty about mental states, and interest and curiosity in mental states. Results revealed that: 1. maternal pre-mentalizing mediated relations between psychological control and child attachment anxiety, 2. maternal certainty about mental states mediated relations between psychological control and child attachment avoidance, and 3. maternal interest and curiosity in mental states mediated relations between psychological control and child attachment avoidance. Findings partially support the proposed hypothesis and follow developmental psychology research. Results also emphasize the need for future research that explores the mediating role of PRF as well as its practical implications in future attachment-based interventions for parents.

Związek wymiarów rodzicielstwa z przywiązaniem dzieci w wieku szkolnym w rodzinach różniących się statusem społeczno-ekonomicznym

dr Karolina Głogowska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

W badaniach psychologicznych niezwykle często pomijamy status społeczno-ekonomiczny (SES) lub traktujemy go marginalnie (Ostrove, Cole, 2003). Zmienna ta jednak może mieć istotne znaczenie w badaniach nad rodzinami i procesami w nich zachodzącymi (APA, 2007), w tym dla relacji pomiędzy zachowaniem matek a przywiązaniem ich dorastających dzieci. Głównym celem prezentowanego badania jest odpowiedź na pytanie w jakim stopniu SES rodziny moderuje związek między rodzicielstwem matek a przywiązaniem ich dzieci? W badaniu wzięło udział 150 diad matka –dziecko (10-13 lat) zróżnicowanych pod względem SES. Do pomiaru przywiązania użyto Skali ufności przywiązaniowej (The Kerns Security Scale; Kerns i in.,1996) oraz Skali doświadczeń w bliskich relacjach – wersja dla dzieci (ECR-RC; Brenning,

i in., 2011). Do pomiaru wymiarów rodzicielstwa wykorzystano Kwestionariusz interpersonalnego kontekstu rodzicielstwa (PSCQ; Skinner, i in., 2005) w wersji zarówno dla dziecka jak i matki. Status społeczno-ekonomiczny rodziny został określony na podstawie informacji zebranych podczas wywiadu z matką dot. dochodów rodziny, edukacji rodziców i ich aktywności zawodowej. Uzyskane wyniki wskazują, że 1. SES różnicuje badane wymiary przywiązania u dzieci; 2. SES różnicuje nasilenie poszczególnych wymiarów rodzicielstwa matek; 3. związek między wymiarami rodzicielstwa a przywiązaniem dzieci jest, w niektórych warunkach, moderowany przez SES. W dyskusji zwrócono uwagę na implikacyjny charakter uzyskanych wyników.

Sesja tematyczna 14.
Wyzwania rozwojowe okresu dorastania i wczesnej dorosłości

Przewodnicząca: dr hab. Danuta Borecka-Biernat, prof. UWr

Wyzwania rozwojowe okresu dorastania osób homoseksualnych

Jerzy Bandel, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

W referacie przedstawione zostaną najważniejsze wyzwania rozwojowe osób homoseksualnych w okresie dorastania w odniesieniu do charakterystyki tej fazy rozwojowej w świetle wybranych klasycznych teorii rozwoju człowieka (Havighursta koncepcja zadań rozwojowych, Eriksona teoria rozwoju psychospołecznego). Teorie te, ponieważ w znakomitej większości powstawały w czasie, gdy orientacja homoseksualna uznawana była za zaburzenie psychiczne, opisują rozwój osób heteroseksualnych, nierzadko uzależniając prawidłowe osiąganie kolejnych etapów rozwoju między innymi od kształtowania się zdolności do wchodzenia w diadyczne relacje męsko-damskie. Jednocześnie nie uwzględniają normatywnego rozwoju osób o innej niż heteroseksualna orientacji. Tymczasem na podstawie badań i doświadczeń praktyków można stwierdzić, że wyzwania rozwojowe tych osób oraz sposoby ich pokonywania są do pewnego stopnia odmienne. W czasie swojego wystąpienia skupię się na okresie dorastania, szczególnie ważnym nie tylko dla rozwoju ogólnie, ale też dla rozwoju seksualnej sfery funkcjonowania, by wypunktować najważniejsze wyzwania, przed jakimi staje młodzież homoseksualna i spojrzeć na nie przez pryzmat cech kryzysu dojrzewania opisanego w koncepcji rozwoju biopsychospołecznego Eriksona. W referacie zaprezentowane zostaną zarówno podobieństwa, jak i różnice związane z rozwojem osób heteroseksualnych i homoseksualnych w świetle tej teorii.

Życie w pojedynkę w okresie wczesnej dorosłości: między obawą a nadzieją

mgr Kamil Janowicz, dr hab. Katarzyna Adamczyk, prof UAM, dr Marta Mrozowicz-Wrońska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wybór partnera życiowego i poszukiwanie z nim intymności uważane jest za jedno z centralnych zadań rozwojowych w okresie wczesnej dorosłości (Erikson, 2004; Havighurst, 1981). W ostatnich trzech dekadach obserwujemy jednak znaczące zróżnicowanie oraz zindywidualizowanie ścieżek życiowych w okresie dorosłości (Brzezińska i in., 2011; Bühler, Nikitin, 2020), wśród których - jako jedną z możliwych ścieżek życiowych- jest życie w pojedynkę (Bühler, Nikitin, 2020).

Rosnąca liczba osób żyjących w pojedynkę (Bühler, Nikitin, 2020; Pepping, MacDonald, 2019) skłania do głębszego poznania doświadczeń osób żyjących w pojedynkę w kontekście tradycyjnie ujmowanych zadań rozwojowych w okresie dorosłości. W związku z tym, taki cel badawczy sformułowaliśmy w pilotażowym badaniu (projekt realizowany ze środków NCN; nr UMO-2019/34/E/HS6/00164) z zastosowaniem wywiadów narracyjnych, w którym wzięło udział pięć osób (2 kobiety i 3 mężczyzn w wieku od 23 do 32 lat) żyjących w pojedynkę od roku do siedmiu lat.

Analiza tematyczna materiału zebranego w trakcie wywiadów wykazała, iż jednym z centralnych doświadczeń osób żyjących w pojedynkę było jednoczesne przeżywanie obaw oraz nadziei dotyczących różnych aspektów życia w pojedynkę. W swoich wypowiedziach uczestnicy w szczególności wskazywali na obawę, iż może nie uda im się spotkać w przyszłości partnera życiowego/partnerki życiowej i założyć rodziny oraz na nadzieję, iż w przyszłości uda im się jednak spotkać partnera/partnerkę. Uczestnicy wyrażali także obawę, iż spotkanie partnera/partnerki może nastąpić w bardzo odległej przyszłości, co w efekcie może utrudnić im realizację innych zadań rozwojowych takich, jak rodzicielstwo.

Wyniki omawianych badań wskazują na to, iż jednoczesne oscylowanie między obawą, iż nie spotka się partnera/partnerki a nadzieją na jego/jej spotkanie prowadzi u osób żyjących w pojedynkę, a które pragną znaleźć partnera/partnerkę, do swoistego "zamrożenia" realizacji zadań rozwojowych nie tylko w obszarze budowania związków

intymnych, ale także w innych obszarach życiowych takich, jak praca oraz czas wolny.

Ale czy na pewno warto? Psychospołeczne konsekwencje podejmowania zadań rozwojowych w okresie wczesnej dorosłości

dr hab. Anna Oleszkowicz, prof. UWr, dr Anna Misztela, Uniwersytet Wrocławski

Większość badań dotyczących indywidualizacji procesu wkraczania w dorosłość, w tym zjawiska odraczania realizacji zadań rozwojowych przypisywanych temu okresowi życia, dotyczy poszukiwania uwarunkowań tego zjawiska (np. Brzezińska, 2011; Piotrowski, 2013, Malina, 2014; Luyckx, Schwartz, Goossens i Pollock, 2008a). Tym razem naszym celem było lepsze poznanie konsekwencji tego procesu, a więc poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, co zmienia podjęcie zadań rozwojowych w wybranych aspektach funkcjonowania psychicznego młodych ludzi. W ilościowej części badań uwzględnione zostały takie zmienne jak poczucie dorosłości i satysfakcja z życia, zaś w jakościowej porównano percepcję przewidywanych i doświadczanych zmian życiowych, wynikających z podjęcia poszczególnych zadań rozwojowych.

W ilościowej części badań wzięło udział 343 młodych dorosłych, badanych grupowo przy użyciu takich narzędzi pomiarowych jak: *Skala Zadań Rozwojowych* w opracowaniu własnych, *Kwestionariusz Kryteriów Dorosłości* w opracowaniu własnym, *Skala Satysfakcji z Życia* autorstwa Eda Dienera i współpracowników, w polskiej adaptacji Zygfryda Juczyńskiego. W części jakościowej wzięło udział 50 młodych dorosłych, badanych indywidualnie *Kwestionariuszem Wywiadu – Zadania Rozwojowe*, w opracowaniu własnym.

Uzyskane rezultaty pokazały, że podjęcie zadań rozwojowych nasila poczucie dorosłości młodych ludzi, a bardziej zaawansowany etap realizacji dwóch z nich – zawarcie związku małżeńskiego/wejście w związek partnerski i podjęcie aktywności zawodowej - buduje także ich satysfakcję z życia. Zadaniem rozwojowym, którego realizacja przynosi zmiany najmniej zaskakujące dla młodych ludzi, jest zawarcie związku małżeńskiego (zarówno osoby będące, jak i niebędące

w związkach małżeńskich nie przypisują temu zadaniu rozwojowemu dużego znaczenia), zaś najtrudniejsze do przewidzenia zmiany życiowe pociąga za sobą wejście w rolę rodzica (osoby posiadające dzieci mówią o większych obciążeniach finansowych z tego wynikających oraz rozwoju osobistym, jaki niesie za sobą bycie rodzicem; wśród doświadczeń związanych z rodzicielstwem pojawiają się także te o charakterze kryzysowym).

Wybrane funkcje wykonawcze u adolescentów uprawiających pływanie wyczynowe

mgr Karolina Dworska, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Celem referatu jest przedstawienie wyników badań naukowych weryfikujących poziom funkcji wykonawczych u młodszych adolescentów wyczynowo uprawiających pływanie. Okazuje się, że aktywność sportowa może być powiązana z kształtowaniem się niektórych funkcji poznawczych człowieka. Grupę badaną stanowili 12-latkowie (N = 38, 63% stanowiły dziewczynki) uprawiający wyczynowo pływanie oraz ich rówieśnicy nieuprawiający sportu. Dokonano pomiaru takich funkcji, jak: werbalna pamięć operacyjna, tempo przetwarzania informacji i pamięć operacyjna oraz zdolność do zahamowania nawykowej reakcji. W tym celu zastosowano następujące metody: Podtest ze Skali Inteligencji Wechslera – Powtarzanie Cyfr, Test Szybkiego Nazywania oraz eksperymentalną wersję Testu Stroopa. Badania wskazały na istnienie powiązania między aktywnością sportową, jaką jest pływanie wyczynowe, a funkcjami wykonawczymi (tempo przetwarzania informacji i pamięć operacyjna). Otrzymane wyniki mają bezpośrednie przełożenie na funkcjonowanie człowieka w życiu codziennym i wskazują na możliwość stymulacji rozwoju poznawczego poprzez uprawianie sportu. Warto więc przedstawić je szerokiemu gronu psychologów zajmujących się rozwojem człowieka.

Radzenie sobie młodzieży w wieku dorastania w sytuacji konfliktu społecznego w relacji do osobowościowych uwarunkowań

dr hab. Danuta Borecka-Biernat, prof UWr, Uniwersytet Wrocławski

Sytuacja konfliktu społecznego, z którą nieomal na co dzień spotyka się młody człowiek, skłania do podjęcia działań w kierunku poradzenia sobie z nią, zminimalizowania strat czy niekorzystnych skutków tej sytuacji. Są adolescenci, który skutecznie potrafią radzić sobie w sytuacji konfliktu, w sposób konstruktywny stawiając czoła problemom i trudnościom. Na drugim biegunie znajdują się osoby, które tych umiejętności nie posiadają.

Celem wystąpienia jest prezentacja wyników badań dotyczących określenia roli czynników osobowościowych w regulacji destruktywnej (agresji, uniku, uległości) i konstruktywnej (zadaniowej) strategii radzenia sobie młodzieży w sytuacji konfliktu społecznego. W badaniach zastosowano następujące metody: Skala Samooceny (SES) Rosenberga w adaptacji Łaguny, Lachowicz-Tabaczek i Dzwonkowskiej, Kwestionariusz do Badania Poczucia Kontroli (KBPK) autorstwa Krasowicz i Kurzyp-Wojnarskiej, Kwestionariusz Oceny Stresu (KOS) autorstwa Włodarczyk i Wrześniewskiego, Trójczynnikowy Inwentarz Stanów i Cech Osobowości (TISCO) opracowany przez zespół Spielbergera oraz Kwestionariusz do badania strategii radzenia sobie młodzieży w sytuacji konfliktu społecznego autorstwa Boreckiej-Biernat. Badaniami objęto 893 adolescentów (468 dziewcząt i 425 chłopców) w wieku 13-15 lat. Przeprowadzone badania empiryczne wskazały na istotne predyktory osobowościowe strategii radzenia sobie przez młodzież w sytuacjach konfliktowych. Wyodrębnione zmienne osobowościowe stanowią kategorię wskaźników psychologicznych umożliwiających przewidywanie strategii destruktywnej i strategii konstruktywnej radzenia sobie młodzieży w sytuacji konfliktu społecznego. Wyniki badań dotyczących predyktorów osobowościowych poszczególnych strategii rozwiązywania konfliktów mają znaczenie praktyczne. Warto i należy na nie zwrócić uwagę w toku wychowania i edukacji młodzieży, by kształtować umiejętność skutecznego oraz etycznego radzenia sobie adolescentów w sytuacjach konfliktowych.

PLAKATY

Sesja plakatowa 1.
O zagadnieniu twórczości w biegu życia

Przewodnicząca: dr hab. Ludwika Wojciechowska, prof. UZ

Rozpoznawalność i cechy formalne rysunków wykonanych przez dzieci w wieku 5 - 9 lat

mgr Katarzyna Pasternak, dr Magdalena Szubielska, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie

Przedmiotem badania była rozpoznawalność rysunków oraz analiza cech formalnych (elementy połączone/rozłączone; pozycjonowanie elementów względem siebie) występujących w rysunkach dzieci. Celem badania było sprawdzenie, w jaki sposób materiał, na jakim dzieci wykonują rysunki (papier lub specjalna folia) oraz to, czy dzieci mogą używać wzroku, czy też mają zawiązane oczy, wpływa na rozpoznawalność rysunków, ich cechy i liczbę popełnianych przez dzieci w różnym wieku błędów (błędy pozycjonowania, rozłączone elementy). W badaniu wzięło udział dwanaścioro dzieci – uczniów lubelskiej szkoły podstawowej i przedszkola, których rodzice wyrazili zgodę na udział w badaniu i były w wieku 5,7 i 9 lat. Były to zarówno dziewczynki (50%) i chłopcy. Każde dziecko wykonało 16 rysunków z zamkniętymi oczami (po 8 na papierze i na folii) oraz 16 z wykorzystaniem wzroku. Łącznie analizie poddano 384 rysunki dzieci. Badania były prowadzone indywidualnie. Dzieci miały za zadanie narysować wszystkie przedmioty (dom, pies, klucz, plecak, lampa podłogowa, samochód, jabłko, but) w losowej kolejności bez ograniczeń czasowych. Polecono im, aby rysowały tak, jak robią to zazwyczaj. Stwierdzono, że istnieje statystycznie istotna różnica w rozpoznawalności rysunków dzieci w wieku 5,7 i 9 lat. Okazało się, że młodsze dzieci popełniają więcej błędów w rysunkach (błędy pozycjonowania, odłączone elementy) mając zakryte oczy, niż starsze dzieci. Badania pokazały, że dzieci rysując na folii popełniały mniej błędów, niż rysując na papierze z zamkniętymi oczami. Rysunki wykonane z możliwością wykorzystania wzroku były bogatsze w detale, w stosunku do rysunków, które powstały z zamkniętymi oczami. Nie stwierdzono znaczących różnic pomiędzy dziewczynkami i chłopcami w zakresie rozpoznawalności oraz ilości popełnianych błędów. Badania dają możliwość uchwycenia zmian

rozwojowych i dostarczają cennej wiedzy na temat rozwoju rysunkowego u dzieci oraz wpływu zastosowanych materiałów na cechy rysunku.

Blog adolescenta - Emocje a twórczość literacka i muzyczna

dr Sylwia Seul-Michałowska, Akademia Sztuki, Szczecin

Główne tezy: Blogujący nastolatek uczestniczy w sieci, dzieli się doświadczeniami, odreagowuje emocje, zaspokaja potrzebę autoprezentacji i przynależności (afiliacji) do grupy blogerów. Zakłada swoisty cyberekshibicjonizm oparty na słowie. Ponieważ adresatem jest rówieśnik o podobnym doświadczeniu, treści notek wywołują zainteresowanie i komentarze.

Problemem badawczym jest pytanie o związek między wyrażanymi w blogu treściami emocji (agresja, klimat emocjonalny, lęk, miłość, przyjaźń) a sygnałami twórczości blogera. Wyodrębniono przejawy aktywności twórczej: przytaczanie własnej twórczości literackiej (poezji, nowelek), cytatów innych osób oraz odwołań do muzyki, (piosenek), słuchania, ściągania plików, wyjść na koncerty, inicjatyw twórczości. Zatem jest czyli: autocytat - cytat - muzyka. Hipoteza zakłada istnienie zależności między prezentowanymi emocjami a aktywnością twórczą.

Osoby badane: Blogująca młodzież w wieku 13-16 lat, dobór losowy (n=509, 439 dziewcząt i 70 chłopców, 10180 notek). Z treści sekwencji 20 notek (podzielonych na grupę początkową: notki 1-10 i końcową: notki 11-20) każdego blogera wyodrębniono elementy do analizy statystycznej. Jako zmienne niezależne wyodrębniono: treści emocjonalne w notkach (klimat, przyjaźń, miłość, agresję, lęk) Zmiennymi zależnymi są przejawy aktywności twórczej (autocytat - cytat - muzyka). W celu ustalenia wartości zmiennych przygotowano listę kryteriów – wskaźników dla poszczególnych zmiennych z przykładami wypowiedzi kwalifikujących. Narzędziem analizy jest model Analizy Wariancji i Wielozmiennowa Analiza Regresji oraz Współczynnik Korelacji r-Pearsona. Zastosowanie testu istotności F oraz analiza wariancji umożliwia kontrolę statystyczną testowanych hipotez.

Podsumowanie: Porównanie zależności początkowych i końcowych wskazuje na dynamikę zależności między emocjami a przejawami aktywności twórczej narratora blogowego. Układ wyników w większości potwierdza przytaczane rezultaty badań nad specyfiką blogowania młodzieży. Hipotezę, że wyrażane treści emocji mają związek z twórczością (autocytat - cytat - muzyka) możemy uznać za potwierdzoną. Porównanie zależności notek początkowych i końcowych wskazuje na ich dynamikę. Uzyskano korelacje między treściami emocji (klimatem, przyjaźnią, miłością i lękiem) a wytworami literackimi. Słabiej prezentują się związki emocji z aktywnością twórczą powiązaną z muzyką. Słabną i wzrastają związki między emocjami a przejawami aktywności twórczej narratora w kolejnych fazach prowadzenia bloga.

Stosunek emocjonalny różnych kohort wiekowych wobec tatuujących się osób

mgr Anna Winiarek, Polska Akademia Nauk, dr hab. Ludwika Wojciechowska, prof. UZ, Uniwersytet Zielonogórski

Z dotychczas przeprowadzonych badań wynika, że tatuowanie ciała postrzegane było głównie przez pryzmat psychologii klinicznej jako samookaleczanie ciała, świadczące o negatywnym stosunku do siebie, występowaniu zaburzeń psychicznych, mówiące np. o negatywnie kształtującej się tożsamości. Tatuowanie siebie często wiązane było również z zachowaniami ryzykownymi (np. z zażywaniem substancji psychoaktywnych), ze zwiększonym poziomem agresji, impulsywności. Często badanymi grupami osób z tatuażami byli pacjenci oddziałów psychiatrycznych, więźniowie czy weterani wojenni cierpiący z powodu PTSD. Społeczny odbiór tatuaży i osób tatuujących się także nie był zbyt przychylny. Obecnie można zaobserwować, że tatuuje się coraz więcej osób, powstają liczne studia tatuażu oraz tatuowaniem zaczęli zajmować się artyści. Badania prowadzone w ostatnich latach wskazują także na to, że więcej jest podobieństw niż różnic między osobami z tatuażami a tymi bez. Na tej podstawie wnioskuje się, że tatuowanie się staje się częścią obecnej kultury. Stąd właśnie powstał zamysł, aby przyjrzeć się na nowo stosunkowi reprezentantów różnych kohort wiekowych wobec tatuujących się osób.

Cel: Zaplanowano program badań, w którego pierwszym etapie zmierza się do uzyskania odpowiedzi na pytanie o stosunek przedstawicieli różnych grup wiekowych wobec tatuaży i osób się tatuujących. Obecne badanie ma za zadanie sprawdzić czy występują różnice w stosunku emocjonalnym do wytatuowanych ludzi wśród różnych kohort wiekowych.

Zbadano grupy reprezentujące okres przedszkolny, wczesnoszkolny, adolescencję, wczesną, średnią oraz późną dorosłość. W badaniu wzięło udział łącznie 400 osób. Zastosowano wywiad częściowo strukturalizowany, opracowany dla celów niniejszych badań.

Wyniki: Wyniki badań przeanalizowano za pomocą testu X2 i porównano proporcje odpowiedzi w poszczególnych grupach wiekowych. Wyniki badań pokazały, że stosunek emocjonalny do osób wytatuowanych był istotnie zróżnicowany w badanych grupach wiekowych. Szczegółowe wyniki badań przedstawione zostaną podczas konferencji.

Podsumowanie: Uzyskane w badaniu wyniki posłużą do konstrukcji wystandaryzowanego kwestionariusza do mierzenia psychologicznych aspektów tatuowania się, a także stosunku do osób wytatuowanych - w percepcji osób w różnym wieku.

Paradoksy w rozwoju człowieka na podstawie pism duchowych Karmelu i współczesnej poezji

dr Małgorzata Starzomska-Romanowska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Plakat będzie poświęcony paradoksom w rozwoju człowieka, które zostaną ukazane na przykładzie dzieł wielkich mistyków oraz badaczy ich duchowości, a także na przykładzie wybranych wierszy współczesnych. Zostanie omówiona problematyka dotycząca: nocy zmysłów, nocy ducha, dezintegracji pozytywnej, a także tematy: mądrości, pokory, fałszywego ja, radości życia. Plakat będzie wzbogacony o metafory ilustrujące prawidłowości rozwoju człowieka, a także anegdoty, które bardzo obrazowo je wyjaśniają. Niezmiernie ważne dla współczesnej psychologii jest spojrzenie na problemy, które napotyka człowiek w trakcie swojego rozwoju, niejako z drugiej strony,

z dystansu, jaki tworzy pogłębiona duchowość oraz literatura piękna. Jeden ze znanych psychoterapeutów Irvin Yalom podkreślał, że nie wyobraża sobie pomagania innym bez znajomości Camusa i innych pisarzy egzystencjalnych. Dzięki pogłębionej wiedzy nie tylko z zakresu psychologii, możliwa jest bardziej skuteczna pomoc osobom, które z różnych powodów zmagają się z kryzysami rozwojowymi, a które powinny uświadamiać sobie, że często są to jedynie przemijające przeszkody, a właściwie zadania, które należy wykonać, aby uczynić duży krok naprzód w swoim życiu.

Tożsamość etniczna osób kultywujących tradycyjną muzykę polską – ich postrzeganie czasu i osobowość

mgr Magdalena Wizła, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Wprowadzenie: Formowanie się tożsamości oraz perspektywy czasowej bywają określane jako interakcyjne procesy rozwojowe. Podejmowanie zobowiązań wskazuje na silną strukturę osobowości. Rzeczywiście, powiązania tożsamości, percepcji czasu i osobowości były wielokrotnie dokumentowane. Natomiast do tej pory nie badano, w jaki sposób z orientacją temporalną i osobowością wiąże się tożsamość etniczna (będąca częścią składową tożsamości w ujęciu Marcii).

Problem badawczy: Celem badania jest weryfikacja hipotezy mówiącej, że osoby eksplorujące swoją tożsamość etniczną różnią się pod względem orientacji temporalnej i osobowości od grupy porównawczej. Ponadto, badanie ma na celu określenie związków pomiędzy tożsamością etniczną a postrzeganiem czasu i osobowością.
Metoda Quasi eksperyment zakładał porównanie grupy osób aktywnie eksplorujących swoją tożsamość etniczną (G1) z osobami dobranymi pod względem cech demograficznych (G2) (grupy równoważne) w zakresie: poczucia tożsamości etnicznej, postrzegania czasu i osobowości. Do grupy eksperymentalnej zostały zakwalifikowane osoby aktywnie kultywujące tradycyjną muzykę polską, co może wskazywać na silniejsze poczucie tożsamości etnicznej. Badani wypełniali w formie papierowej: Kwestionariusz Orientacji Temporalnej AION-2000, Kwestionariusz postrzegania czasu Zimbardo oraz Krótki

Kwestionariusz do Pomiaru Wielkiej Piątki IPIP-BFM-20. Na potrzeby badania został zaadaptowany Kwestionariusz Tożsamości Etnicznej.

Wyniki: Zgodnie z przewidywaniami w G1 występuje wyższy poziom poczucia tożsamości etnicznej, ale jedynie w zakresie eksploracji. Osoby z G1 są bardziej ekstrawertyczne, stabilne emocjonalnie i skupione na teraźniejszości. W G1 poczucie tożsamości koreluje dodatnio z perspektywą przeszłą pozytywną i przyszłą. Tożsamość etniczna wykazuje również pozytywny związek z: przeszłością, przyszłością, planowaniem, szczegółowością i telicznością. Osoby bardziej skoncentrowane na teraźniejszości są mniej przywiązane do swojej grupy etnicznej. Osoby o wyższym poziomie poczucia tożsamości etnicznej są również bardziej ugodowe i ekstrawertyczne.

Wnioski: Badanie wskazuje na silniejszą strukturę osobowości osób aktywnie eksplorujących swoją tożsamość etniczną. Tożsamość etniczna jest również powiązana z wymiarami charakterystycznymi dla adaptacyjnego proaktywnego profilu temporalnego. Warto dalej eksplorować sposób konceptualizacji tożsamości etnicznej i czynniki ją warunkujące w różnych grupach.

Sesja plakatowa 2.
W odpowiedzi na zagrożenia w przebiegu rozwoju

Przewodnicząca: prof. dr hab. Hanna Liberska

Planowanie ciąży a poziom lęku i depresji w dobie trwania epidemii COVID

mgr Magdalena Orłowska, mgr Bartosz Wiszniewski, prof. dr hab. Hanna Liberska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Cel prowadzonych badań: Celem referowanych badań było sprawdzenie czy poziom lęku i depresji ma związek z podjęciem decyzji o macierzyństwie w dobie trwającej pandemii Covid-19. Założono, że stan pandemii, który jest postrzegany jako zagrażający dla zdrowia i/lub życia stanowi niekorzystne uwarunkowanie dla podjęcia decyzji o macierzyństwie. Oczekiwano, że konsekwencje takiego postrzegania sytuacji zdrowotnej obejmują poziom odczuwanego lęku i depresji i oddziałują na realizację celów życiowych kobiety dotyczących prokreacji.

Postawiono następujące pytania badawcze: Czy decyzja kobiety o momencie zajścia w ciążę zależy od jej poziomu lęku i depresji? Czy poziom lęku i depresji pozostaje w związku z oceną aktualnego zagrożenia biologicznego dla zdrowia i życia? Czy kobiety odkładają w czasie podjęcie decyzji o zajściu w ciążę z powodu pandemii?

Grupa osób badanych

Badaniami objęto kobiety w okresie wczesnej i średniej dorosłości. W badaniu wzięło udział 150 osób.

Badane zmienne:

- ocena aktualnego zagrożenia życia i/lub zdrowia w okresie pandemii
- poziom lęku i poziom depresji
- decyzja kobiety dotyczącą macierzyństwa (czasu prokreacji)

Narzędzia badawcze: Podstawowe narzędzia wykorzystane w badaniach: „HADS – Hamilton Anxiety and Depression Scale" (autorzy: Zigmond, Snaith; autorzy adaptacji polskiej: Majkowicz, de Walden-Gałuszko oraz Chojnacka-Szawłowska.1), ankieta konstrukcji własnej obejmująca pytania dotyczące zarażenia osoby badanej oraz osób z jej rodziny wirusem Covid-19, pięciostopniowa skala oceny

nasilenia obaw dotyczących skutków zarażenia wirusem Covid-19 (zdrowotnych i ekonomicznych); ankieta zawierająca pytania dotyczące decyzji o ciąży, w tym o jej ulokowaniu w czasie. Zebrano także podstawowe dane socjometryczne dotyczące wieku, wykształcenia, rodzaj związku intymnego i liczby posiadanych dzieci.
Badanie zostało przeprowadzone online.

Rezultaty: Z przeprowadzonych analiz statystycznych wynika, że im wyższa jest ocena zagrożenia przez Covid-19, tym wyższy jest poziom lęku i depresji u kobiet, które planują ciążę. Kobiety z wyższym poziomem lęku i depresji planują ciążę w późniejszym czasie. Odroczenie jest większe w przypadku kobiet, które nie mają jeszcze dziecka i wcześniej planowały jego urodzenie w najbliższym roku. Częściej decyzję taką podejmowały kobiety, które nie przekroczyły 30 roku życia. Z odpowiedzi respondentek wynika, że powodem takiej decyzji są zagrożenia postrzegane w sytuacji zdrowotnej związanej z panującą pandemią.

Parental Feelings Inventory – polska adaptacja narzędzia oraz ocena własności psychometrycznych

mgr Dominika Fijałkowska, prof. dr hab. Eleonora Bielawska-Batorowicz,
Uniwersytet Łódzki

Dotychczasowe badania zwracają uwagę na specyfikę uczuć rodziców związanych z pełnioną przez nich rolą, a także podkreślają istotę roli uczuć rodzicielskich dla rozwoju dziecka oraz interakcji rodzic-dziecko. Celem niniejszych badań było przeprowadzenie tłumaczenia, adaptacji oraz oceny właściwości psychometrycznych polskiej wersji Parental Feelings Inventory (PFI), pierwszej w Polsce skali oceniającej specyficzny rodzaj uczuć - uczucia rodzicielskie związane z pełnioną rolą rodzica.

W badaniu wzięło udział 191 rodziców (102 matki i 89 ojców) w wieku 22-55 lat (*M*=37,18; *SD*=6,85). Uzyskano zgodę autorki narzędzia, przeprowadzono procedurę translacyjną, w wyniku której otrzymano Inwentarz Uczuć Rodzicielskich (polską wersję PFI). Osoby badane otrzymywały zestaw kwestionariuszy, składający się z polskiej wersji PFI, Skali Postaw Rodzicielskich, SUPIN S20 i SUPIN C20.

Przeprowadzono analizę własności psychometrycznych polskiej wersji PFI. Wyniki potwierdziły zgodną z oryginałem trójczynnikową strukturę narzędzia (Złość, Radość, Lęk/Smutek) oraz odmiennie do oryginału – 22 wysoko ładujące itemy. Spójność wewnętrzna dla całej skali wyniosła dla matek α = 0,78 i dla ojców α = 0,76. Współczynniki α Cronbacha dla poszczególnych czynników były zadowalające - wszystkie powyżej 0,80. Polska wersja PFI korelowała z wynikami skali postaw rodzicielskich i skali pozytywnego/negatywnego afektu. Inwentarz Uczuć Rodzicielskich spełnił podstawowe kryteria psychometryczne i nie odbiega w tym zakresie od wyników uzyskanych przez autorów wersji oryginalnej. Inwentarz Uczuć Rodzicielskich (PFI) jest zatem cennym narzędziem do pomiaru uczuć rodzicielskich i może być wykorzystywany w dalszych badaniach jako miara doświadczeń emocjonalnych rodziców, w odniesieniu do pełnionej przez nich roli rodzica.

Zaangażowanie w rodzinny fat talk a zachowania jedzeniowe u polskich nastolatek

mgr Aleksandra Dąbrowska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Prezentowany plakat dotyczyć będzie fragmentu badań prowadzonych do rozprawy doktorskiej. Społeczno-kulturowe przekazy dotyczące piękna często przenikają do codziennego użycia i tworzą wzorce komunikowania się. Termin „fat talk" został stworzony w celu opisania negatywnych rozmów dotyczących ciała, prowadzonych najczęściej przez adolescentki. Fat talk skorelowany jest z niezadowoleniem z ciała zarówno u dorastających dziewcząt, jak i kobiet, a niezadowolenie ciała wzrasta natychmiast po ekspozycji na tego typu komunikaty. Chociaż większość badań koncentruje się na stosowaniu tej komunikacji w grupach rówieśniczych, może ona również występować w kontekście rodzinnym i nieść za sobą poważne konsekwencje. Negatywne komentarze na temat wyglądu, zarówno ze strony rodziców, jak i rodzeństwa, są związane z podejmowaniem prób odchudzania, niezadowoleniem z ciała, niską samooceną, depresją i zaburzeniami odżywiania u dorastających dziewcząt i młodych kobiet. Zapre-

zentowane zostaną wyniki badań pilotażowych, służących adaptacji narzędzia do pomiaru Rodzinnego Fat Talk'u na gruncie polskim, które zostaną włączone do badania właściwego. W badaniu empirycznym uwzględniono kobiety w wieku 16-21 lat. Pomiarów zmiennych dokonuje się przy użyciu narzędzi: adaptacji polskiej Family Fat Talk Questionnaire (MacDonald, Dimitropoulos, Royal) oraz Kwestionariusza Zachowań Związanych z Jedzeniem (Ogińska, Putyński).

Gdy w relacji matki z dzieckiem pojawia się choroba nowotworowa - specyfika reprezentacji dziecka chorego onkologicznie u matki

mgr Ida Opalińska, Uniwersytet Warszawski

Choroba nowotworowa dziecka wiąże się z zagrożeniem życia i koniecznością wprowadzenia istotnych zmian w codziennym funkcjonowaniu chorego i jego rodziny (Grzankowska, Ślesińska-Sowińska, 2016). Jest to sytuacja kryzysowa, która może wiązać się z odmiennymi warunkami rozwoju dziecka niż w przypadku dzieci zdrowych. Ważnym elementem rozwoju dziecka jest jego relacja z matką, która zdaniem Daniela Sterna zależy od reprezentacji dziecka tworzonej przez matkę (1995). Przeprowadzono badanie z udziałem 30 kobiet, których córki lub synowie byli w trakcie leczenia onkologicznego oraz 25 matek dzieci zdrowych jako grupa kontrolna w celu odpowiedzenia na pytanie, czy istnieją różnice w reprezentacji dzieci tworzonych przez kobiety, których synowie lub córki zmagają się z chorobą nowotworową i matek dzieci zdrowych. W badaniu wykorzystano kwestionariusz własnej konstrukcji zawierający pytania o elementy reprezentacji dziecka u matki takie jak osobowość dziecka, jego potrzeby i zainteresowania. Kontrolowano również wiek matek, liczbę dzieci, wiek dziecka i kolejność jego urodzenia oraz obecność lub brak wsparcia innych osób w opiece nad dzieckiem. Wykazano różnice w reprezentacjach dzieci pomiędzy matkami z obu grup. Kobiety, których córki lub synowie zmagali się z chorobą nowotworową rzadziej niż matki ich zdrowych rówieśników opisywały swoje dzieci jako niezależne, a wśród potrzeb swoich dzieci rzadziej wymieniały jedzenie i uznanie innych. Uzyskane wyniki zarysowują specyfikę obrazu dziecka u matki w sytuacji leczenia onkologicznego i problemów, które mogą się

pojawić w rozwoju dziecka. Dostrzeganie niezależności dziecka jest ważnym czynnikiem w procesie separacji – indywiduacji, który może być utrudniony w sytuacji choroby, gdy dziecko wymaga stałej opieki rodziców i personelu medycznego, a sama matka ma trudności w dostrzeżeniu przejawów autonomii dziecka. Warto również zwrócić uwagę, na ile realnie potrzeby jedzenia i uznania innych u dzieci są mniejsze w sytuacji choroby i leczenia szpitalnego, a na ile ten element reprezentacji u matek wymaga aktualizacji, by mogły one lepiej odpowiadać na potrzeby swoich dzieci.

Analiza funkcjonowania matek dzieci w wieku 12-17 lat chorujących na depresję

Magdalena Walendzik, Uniwersytet Łódzki

Zjawisko depresji wśród dzieci i młodzieży jest coraz częstsze (Kosowska, 2015). Depresja dotyczy nie tylko samych osób chorych, ale również rodzin i systemów społecznych, do których należą (Wielgus, 2016). Tym bardziej zaskakująca jest stosunkowo niewielka ilość badań jakościowych poświęconych funkcjonowaniu rodzin z depresyjnymi dziećmi i młodzieżą.

Celem prezentowanego badania była analiza funkcjonowania matek dzieci w wieku 12-17 lat chorujących na depresję. Do badania wybrano matki jako, że są to osoby przebywające najbliżej dziecka. Przeprowadzono wywiady narracyjne - skupiając się na życiu rodzinnym, codziennych doświadczeniach, leczeniu depresji oraz emocjach z tym związanych. Analiza przeprowadzona metodą hermeneutyczną skupiała się na homeostazie rodzinnej; aspektach życia narażonych na zaburzenie homeostazy; czynnikach stabilizujących; skuteczności i adekwatności działań rodziców. W trakcie analizy korzystano z Ogólnej Teorii Systemów Bertalanffy'ego (1984), Teorii Kołowego Modelu Systemów Małżeńskich i Rodzinnych Olsona (1982), modelu homeostazy rodzina-środowisko (1965). Przebadano 13 matek dzieci w wieku 12-17 lat (M= 15.08; SD= 1.64) chorujących na depresję. Trzy z badanych matek wychowują dziecko samotnie, jedna matka wychowuje dziecko wraz z partnerem, pozostałe wraz z mężem i jednocześnie ojcem dziecka.

Dla każdego z badanych w trakcie analizy wywiadów stworzono kategorie stanowiące interpretację treści poruszanych przez nich w trakcie wywiadu. Zebrane dane potwierdzają, że doświadczenie pojawienia się depresji u dziecka jest dla matek zjawiskiem indywidualnym i niepowtarzalnym. Każda rodzina tworzy własny system z odmiennymi aspektami i działaniami. Wspólnym mianownikiem jest proces leczenia depresji dziecka. Większość (10 na 14) matek podejmowała się działań adekwatnych i skutecznych, część (4 na 14) podejmowała się średnio adekwatnych działań o mniejszej skuteczności. Przeważającymi emocjami towarzyszącymi badanym są lęk, zmęczenie, rozdrażnienie i bezradność. Równocześnie matki odczuwały nadzieję na poprawę stanu dziecka, charakteryzowały się dużym oddaniem i poświęceniem. Każda z nich przejęła rolę inicjatorki wszelkich działań związanych z leczeniem choroby tj. udanie się po pomoc na zewnątrz, podjęcie się terapii.

Nieuchronność zmian czy przejściowa konieczność - kontrowersje wokół psychoterapii online

mgr Ewa Dragan, mgr Renata Hebdowska, Psychoterapia Praktyka Prywatna, Lublin

Obecna w przestrzeni publicznej od wielu lat cyberterapia wciąż jest przedmiotem dyskusji – czy w ogóle można ją nazwać psychoterapią czy tylko pomocą psychologiczną? Czy jest skuteczna? Jakie niesie zagrożenia, także etyczne? Kto (czy potrzebne jest specjalne przygotowanie) i wobec kogo (rodzaj pacjentów, zaburzeń) może podejmować tego rodzaju oddziaływania? W czasie pandemii terapia online stała się często jedynie dostępną formą pomocy w zakresie zdrowia psychicznego.

W marcu ubiegłego roku większość z nas była przekonana, że chodzi o przetrwanie maksymalnie kilku miesięcy - dzisiaj niestety mamy już świadomość, że powrót do normalności potrwa znacznie dłużej a normalność może oznaczać życie w niepewności. Toteż korzystanie z nowych technologii wydaje się zabiegiem tyleż interesującym i dogodnym, co niezbędnym.

W trosce o bezpieczeństwo pacjentów oraz standardy świadczonych usług, prowadzenie dalszych badań, wymiany doświadczeń i pogłębionych refleksji w tym obszarze jest konieczne.
Nasz poster będzie prezentacją wyników badań z dostępnej literatury w trzech kategoriach: wzrost popularności psychoterapii prowadzonej za pośrednictwem internetu, porównanie skuteczności psychoterapii online i psychoterapii stacjonarnej oraz etycznych aspektów prowadzenia terapii online.

Sesja plakatowa 3.
W odpowiedzi na wyzwania współczesnego świata

Przewodnicząca: dr hab. Anna Cierpka

Neuromity a potencjał rozwojowy uczniów

Agata Dębek, Nicola Łazarów, Jan Pigoński, Martyna Jaśkowiak, Patryk Burdun, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Neuromity to błędne przekonania dotyczące funkcjonowania ludzkiego mózgu. Powstają na skutek niezrozumienia lub błędnej interpretacji wyników badań naukowych. Szczególnie niepokojące jest, gdy na ich podstawie próbuje się modyfikować praktykę życia społecznego. Tymczasem na całym świecie, również w Polsce, co roku pojawiają się publikacje skierowane zarówno do nauczycieli, jak i uczniów, które zachęcają do wprowadzania zmian w systemie edukacji, powołując się na neuromity jako podstawę nauczania opartego na dowodach. Do najbardziej popularnych neuromitów należy przekonanie, że sposób nauczania należy dopasować do wzrokowego, słuchowego lub kinestetycznego stylu uczenia się odbiorców, oraz że zdolności językowe, matematyczne lub artystyczne są skutkiem dominacji lewej bądź prawej półkuli mózgu. Wykorzystywanie w praktyce nauczycielskiej neuromitów może stanowić przeszkodę dla osiągnięcia pełni potencjału rozwojowego uczniów. Na przykład, etykietowanie uczniów na podstawie błędnych przekonań o mózgowych uwarunkowaniach ich zdolności niesie ryzyko ograniczenia ich motywacji do samorozwoju, a także ryzyko obniżenia ich poczucia sprawstwa w zakresie rozwijania i doskonalenia konkretnych umiejętności. Badacze zjawiska neuromitów często podkreślają, że w walce z nim szczególne znaczenie odgrywa efektywna komunikacja pomiędzy naukowcami zajmującymi się poszerzaniem wiedzy o funkcjonowaniu mózgu a środowiskami innych specjalistów, np. nauczycieli. Celem plakatu jest prezentacja istoty neuromitów oraz przedstawienie najpopularniejszych z nich. Pod lupę zostaną wzięte szczególnie te błędne przekonania, które w bezpośredni sposób dotyczą edukacji szkolnej, a co za tym idzie również rozwoju psychicznego uczniów. W prezentacji pojawi się zestawienie negatywnych konsekwencji popularyzacji neuromitów oraz propozycje

sposobów zwalczania tego zjawiska. Ponadto przedstawione zostaną również wyniki badań nad neuromitami przeprowadzonych w ciągu ostatniej dekady w Ameryce, Azji i Europie (w tym także w Polsce).

Radzenie sobie ze stresem a poziom samoregulacji w okresie dorastania i zachowania ryzykowne dorastających dziewcząt

dr hab. Grażyna Katra, Uniwersytet Warszawski, mgr Magdalena Brzoza, Centrum Wspierania Rodzin „Rodzinna Warszawa"

Celem prezentowanego badania jest weryfikacja związków pomiędzy skłonnością do ryzyka a zachowaniami ryzykownymi pozytywnymi i negatywnymi (ZRP, ZRN) oraz samoregulacją proaktywną (S-RPro) i radzeniem sobie ze stresem (SRS) u dorastających dziewcząt w wieku 14-19 lat.

Dorastanie jest fazą nasilenia się skłonności do ryzyka oraz samych zachowań ryzykownych. Poznanie czynników, które mogą pełnić funkcję ochronną przed ich podejmowaniem, w tym przypadku kompetencji w zakresie samoregulacji proaktywnej oraz strategii radzenia sobie ze stresem jest ważnym celem teoretycznym i praktycznym. Obie zmienne – samoregulacja proaktywna oraz radzenie sobie ze stresem są wskaźnikami poziomu dojrzałości jednostki.

Samoregulacja proaktywna jest dojrzalszą formą samoregulacji w stosunku do samoregulacji automatycznej (Katra, 2016). Związana jest ze świadomie wybieranymi celami i zadaniami, wymaga pewnej, chociaż minimalnej, zdolności do refleksji, która rozwija się w okresie dorastania.

Jednym z ważnych przejawów osiągania dojrzałości jest także typ reakcji i radzenia sobie w sytuacjach stresowych. Zgodnie z modelem Lazarusa i Folkman (1984) można wyróżnić strategie konstruktywne – skoncentrowane na problemie, emocjonalne – radzenie sobie z emocjami oraz ucieczkowe.

Interesuje nas poznanie bezpośrednich jak i pośrednich związków pomiędzy wybranymi zmiennymi. Wydaje się bowiem, że zarówno S-RPro jak i SRS mogą modyfikować zależności pomiędzy skłonnością do ryzyka a nasileniem zachowań ryzykownych (ZRP, ZRN).

W badaniu o charakterze korelacyjnym uczestniczyło 285 dziewcząt w wieku od 14 do 19 lat. Osoby badane wypełniały 4 kwestionariusze: 1) „Test aktywności" - do badania zachowań ryzykownych pozytywnych i negatywnych (ZRP i ZRN), 2) „Test zachowań ryzykownych" – do badania skłonności do ryzyka, 3) „Test samoregulacji" oraz 4) Mini-COPE – do badania strategii radzenia sobie ze stresem.

Dotychczasowe analizy wskazują na słaby związek między S-RPro a ZR i silniejszy pomiędzy ZR a określonymi stylami radzenia sobie ze stresem. Zaobserwowano także stosunkowo silne związki SRS i S-RPro.

Tożsamość i kompetencje społeczne współczesnej młodzieży a korzystanie z gier komputerowych

dr Martyna Kotyśko, Agata Piasecka, Marta Krakowiak, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Na przestrzeni ostatnich lat w psychologii coraz częściej rozwój człowieka analizowany jest poprzez pryzmat zmienności współczesnego świata. Kształtowanie się tożsamości adolescentów, jako ważny etap w rozwoju, nie przebiega w oderwaniu od aktualnych zjawisk społecznych, do których zaliczyć można między innymi coraz częstsze korzystanie gier komputerowych oraz spadek aktywności fizycznej. Niemal we wszystkich krajach poziom aktywności adolescentów jest niższy od rekomendowanego przez WHO (Guthold i in., 2020). Wskazuje się równocześnie na coraz powszechniejszy problem grania w gry internetowe (ang. Internet Gaming Disorder, IGD), który dotyczy nie tylko osób dorosłych, ale również młodzieży.

W obliczu przedstawionych zjawisk, pojawia się pytanie, czy zaangażowanie nastolatków w świat wirtualny może utrudniać im funkcjonowanie w realnym życiu społecznym i kształtowanie własnej tożsamości? Czy korzystanie z gier może mieć również pozytywny aspekt i stanowić przestrzeń do ćwiczenia własnych kompetencji społecznych w przystępnej dla nastolatka formie? Proponowane wystąpienie wpisuje się w ten sposób w systematyczną dyskusję na temat korzyści i zagrożeń wynikających ze stosowania współczesnych technologii.

Celem badań jest analiza poziomu poszczególnych wymiarów rozwoju tożsamości i kompetencji społecznych uczniów szkół średnich z uwzględnieniem ich aktywności w grach komputerowych oraz aktywności fizycznej. Badaniem objętych zostało kilkuset uczniów szkół średnich, w tym z klas sportowych. W badaniu zastosowano: Skalę Wymiarów Rozwoju Tożsamości DIDS (Luyckx i in. 2008; polska adaptacja w formie zrewidowanej Brzezińska, Piotrowski, 2016), Kwestionariusz Kompetencji Społecznych KKS-A(M) (Matczak, 2007) oraz Internet Gaming Disorder Scale–Short-Form IGDS-9-SF (Pontes, Griffiths, 2015; polska wersja: Izdebski, Baranowicz, Kotyśko, Michalak, za: Izdebski, 2019); dane dotyczące aktywności fizycznej oraz aktywności w świecie wirtualnym zebrano dodatkowo przy użyciu ankiety własnego autorstwa. Badani pytani byli m.in. o częstotliwość, intensywność i rodzaj podejmowanej aktywności fizycznej, obecność na portalach społecznościowych czy preferowany rodzaj gier, ale przede wszystkim o czas spędzany na graniu. Badania są w trakcie realizacji a ich wyniki zostaną przedstawione w trakcie konferencji.

Percepcja więzi z rodzicami i style kształtowania się tożsamości a podejmowanie zmian w systemie znaczeń osobistych w okresie wchodzenia w dorosłość.

dr hab. Anna Słysz, prof. UAM, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Plakat będzie zawierał prezentację wyników badań, których celem było sprawdzenie pośredniczącej roli stylów kształtowania się tożsamości w związkach między percepcją więzi z rodzicami a podejmowaniem zmian w systemie znaczeń osobistych (według konceptualizacji Hermansa) w okresie wchodzenia w dorosłość. Ze względu na dużą dynamikę zmian w obrębie własnych doświadczeń, jak i znaczeń nadawanych tym doświadczeniom, jaka występuje w okresie wchodzenia w dorosłość, badanie tej grupy wiekowej wydaje się ważne i interesujące. Uwzględnione zostały trzy style kształtowania się tożsamości wyodrębnione przez Berzonsky'ego: informacyjny, normatywny i dyfuzyjno-unikowy. Zgodnie z tą propozycją teoretyczną podejmowanie zaangażowania i przetwarzanie informacji odnoszących się do

ja jest kluczowym elementem w procesie rozwoju tożsamości. Badania miały częściowo charakter kwestionariuszowy. Z kolei do badania elementarnych zmian intrapsychicznych została wykorzystana Metoda Konfrontacji z Sobą Hermansa (SCM) – dwa pomiary w odstępie dwóch tygodni. Badaniami zostali objęci studenci w wieku od 20 do 23 lat (74 osoby). Badania wykazały, że dyfuzyjno-unikowy styl kształtowania się tożsamości oraz kontrola ze strony matki są predyktorami niektórych zmian w systemie znaczeń osobistych (m.in. w zakresie oceny uczuć).

Wolontariat młodych dorosłych w kontekście teorii perspektyw czasowych – ujęcie rozwojowe

mgr Iwona Nowakowska, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Badania wskazują, że młodzi dorośli najczęściej angażują się w wolontariat, który uważany jest przez niektórych badaczy za obserwowalną w życiu codziennym formę zachowania prospołecznego, a także pozaformalnego uczenia się. Cechami przewidującymi zaangażowanie w wolontariat są, według badań, tzw. cechy osobowości prospołecznej (np. empatia, altruizm). Od niedawna uwagę badaczy prospołeczności zwracają jednak także perspektywy czasowe, szczególnie przyszła i teraźniejsza hedonistyczna.

Według Zimbardo i Boyda, perspektywy czasowe, w szczególności teraźniejsza hedonistyczna, wydają się być istotne dla zachowań prospołecznych. Pomaganie ma również w sobie element spontaniczności i odpowiadania na potrzeby, które pojawiają się „tu i teraz". Badania nad wolontariatem wskazują jednak, że osoby nastawione na przyszłość mogą pomagać oczekując, że zachowania tego typu zwiększą szansę otrzymania wsparcia w przyszłości i tym samym są korzystne dla osiągania długoterminowych celów. Czy zatem perspektywy czasowe mogą być istotnymi predyktorami zaangażowania w wolontariat wtedy, gdy bierzemy również pod uwagę cechy osobowości prospołecznej?

Prezentowane kwestionariuszowe badanie własne na próbie młodych dorosłych (N = 402) skupiło się na analizie predyktorów zaangażowania w wolontariat młodych dorosłych. Wzięto pod uwagę

zmienne socjodemograficzne: wiek oraz płeć, empatię (mierzoną z pomocą Skróconej Skali Ilorazu Empatii), altruizm (mierzony z pomocą skali Social Value Orientation Slider Measure) oraz perspektywy czasowe: przyszła i teraźniejsza hedonistyczna (mierzone z użyciem skróconej wersji Zimbardo Time Perspective Inventory). Do analizy wyników użyto metody regresji logistycznej, przewidując zaangażowanie lub nie w wolontariat w roku poprzedzającym badanie. Wyniki wskazały, że spośród ww. predyktorów, jedynie perspektywa teraźniejsza hedonistyczna istotnie przewiduje zaangażowanie w wolontariat.

Wynik jest interesujący ze względu na fakt, że wczesna dorosłość, jak wskazano wyżej, jest związana z poszukiwaniem doświadczeń, co może z kolei wiązać się z hedonistyczną perspektywą czasową. Choć wiele badań wskazuje na to, że hedonizm młodych dorosłych może mieć negatywne skutki, np. angażowanie się w zachowania ryzykowne, wyniki prezentowanego badania sugerują, że może on również być związany z gotowością do działania na rzecz innych ludzi czy spraw społecznych. Zaprezentowane zostaną implikacje ww. wyniku dla psychologów i innych specjalistów zajmujących się wspieraniem rozwoju osobowości oraz rozwoju zawodowego młodych dorosłych.

Dorośli w czasach technopolu: wiek, indywidualne zasoby i poczucie stresu informacyjnego

prof. dr hab. Maria Ledzińska, mgr Dominika Wiśniewska, Uniwersytet Warszawski

Przedstawiany problem wiąże się z ekspansją technologii informacyjnej nazywanej w języku potocznym zalewem informacyjnym. Ujęto go w terminologii stresu, koncentrując uwagę na podmiotowych wyznacznikach jego intensywności. Stres informacyjny jest zatem jedną z odmian stresu cywilizacyjnego, który powstaje w wyniku nierównowagi między rosnącą lawinowo liczbą informacji oraz przyrostem wiedzy a ograniczonymi możliwościami ich przetworzenia. Porównano info stres obecny w subiektywnym doświadczeniu 540 osób. Grupy reprezentujące wczesną, średnią i późną dorosłość były

zbliżone pod względem liczebności. Badani wypełniali kwestionariusz KSI-R o sprawdzonych własnościach psychometrycznych, wykorzystywany w wielu wcześniejszych przedsięwzięciach. Materiał empiryczny został zebrany na jednym z ogólnopolskich paneli badawczych. Analiza korelacji ujawniła ujemne, istotne statystycznie związki między wiekiem a odczuwanym stresem. Porównania międzygrupowe pokazały różnice między wynikami grupy najmłodszej i rezultatami członków z pozostałych poziomów wieku. Subiektywne doznania stresu informacyjnego okazały się najsilniejsze wśród najmłodszych, czyli przedstawicieli wczesnej dorosłości. W interpretacji podkreślono, że związane z wiekiem indywidualne zasoby – to jest wiedza, indywidualne doświadczenie i mądrość - ułatwiają racjonalne korzystanie z techniki oraz selekcjonowanie informacji i ich włączanie w istniejące schematy, przeciwdziałając powstawaniu informacyjnego stresu.

System rodzinny a jakość związku małżeńskiego w biegu życia

dr hab. Anna Cierpka, mgr Joanna Siudem-Kuna, mgr Agnieszka Sternak, Uniwersytet Warszawski

W literaturze przedmiotu wskazuje się na istotne zależności pomiędzy jakością funkcjonowania pary małżeńskiej a trwałością i jakością funkcjonowania systemu rodzinnego. Niewiele jest jednak badań uwzględniających wymienioną zależność w biegu życia, rzadko podejmuje się także badania uwzględniające subiektywne oceny obojga partnerów.

Celem prezentowanych badań jest analiza związku pomiędzy oceną sposobu funkcjonowania systemu rodzinnego a jakością relacji w parze, z włączeniem stażu związku jako moderatora zależności. W badaniach wzięły udział pary ze stażem związku od jednego roku do 40 lat. Wykorzystano do pomiaru specyfiki funkcjonowania systemu rodzinnego Flexibility and Cohesion Evaluation Scales (FACES IV) autorstwa Davida H. Olsona, w adaptacji A. Margasińskiego, zaś do pomiaru jakości relacji w parze - Skalę Przystosowania w Diadach autorstwa G. B. Spaniera (DAS), w adaptacji K. Cieślak.

Dokonano weryfikacji zależności w trzech grupach: o najkrótszym, dłuższym i najdłuższym stażu związku. We wszystkich trzech podgrupach komunikacja rodzinna i zadowolenie z życia rodzinnego były dodatnio powiązane ze zgodnością w parze, zrównoważona elastyczność i zadowolenie z życia rodzinnego - z satysfakcją ze związku, a komunikacja rodzinna, zadowolenie z życia rodzinnego, poziom wskaźnika spójności oraz poziom wskaźnika zdrowia rodziny – z ekspresją emocjonalną w relacji. Związki te jednak były najsłabsze, jeśli staż związku nie był dłuższy niż 3 lata, najsilniejsze – jeśli staż związku wynosił co najmniej 24 lata. Dyskutowane są opisane zależności w kontekście rozwoju człowieka dorosłego, jak również kwestii metodologicznych podjętych badań.

DYSKUSJE PANELOWE

How to formulate hypotheses in cross-cultural studies on development?

dr hab. Katarzyna Lubiewska
Prof. Michael Bond
Prof. Paweł Boski
dr Arkadiusz Białek

Drogi rozwoju dzieci urodzonych przedwcześnie – najważniejsze wyzwania w badaniach naukowych i praktyce klinicznej

dr hab. Grażyna Kmita
dr hab. Agnieszka Maryniak
dr Eliza Kiepura
dr Łucja Bieleninik
dr Magdalena Chrzan-Dętkoś
dr hab. Magdalena Rutkowska

Psychologia narracyjna o rozwoju

dr hab. Elżbieta Dryll
dr hab. Adam Niemczyński, prof. UJ
dr hab. Anna Cierpka
dr Marian Olejnik
dr Kamil Jezierski
dr Magdalena Żurko

XXIX OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA PSYCHOLOGII ROZWOJOWEJ

www.psprc.edu.pl/okpr